

Piisku läigatas vanas käes vārahtav kann,
 kui ta kogeldes ütles: "See nimi on Ann."
 Nagu vaenlane teada sai tüdruku nime,
 kohe uduloor linna eest langes kui ime.
 Kohe sülgavad suurtükid täpipealt tabasid.
 Kohe orjusse suruti helmekaid vabasid.
 Lasti pihuks ja puruks kõik majad ja taremed.
 Sisseüüritud Annega püsti jäid varemed.

1971 (1972) *Põhjavesi*, 1974

PÜHAJÄRVE EMA, SÕDALASE LESK

Muistsel ajal laasi leidus,
 kus on linnu jalg vaid keksind,
 kuhu võõras eal ei eksind.
 Elas eit seal metsa peidus,
 hiiu kasvu, mehe rühti,
 mõõtis laialt metsa-alust.
 Eemal elust, ilma jalust,
 ei ta üksi kartnud ühti.
 Viis tal poega kasvas kukil,
 viis tal möllas mürakarur,
 rõõmust rōkkas laas ja aru,
 eidel õhe põsenukil.
 Selles hellas õnnepidus
 sõjasarv kui kaaren huikas.
 Nagu ārkvel hammas tuikas,
 vana valu võrseid idus.
 Eit kõik aknad kinni mattis,
 aga sõnum kätte jõudis,
 sõjasõnum poegi nõudis.
 Vesi eide pilgu kattis.
 Poisid olid kohe traksis —
 seni tühjalt aega viitsid,
 mängumõõgal ohtjaid niitsid,
 kas see meeste vaeva maksis!
 Surmaohtu, võitlusmaru
 õige mehepoeg ei põlga.
 Kui on käsivart ja õlga,
 siis on oidugi ja aru.

"Küsib isamaa me higi.
 Kallis eit, võid hiljem nutta,
 praegu kähku aita rutta,
 tubli moonakott sea ligi.
 Ei me lähe sõtta kauaks,
 lahing meeste käes ei veni.
 Noorem vend las jäägu seni
 pesamunaks, ukserauaks."
 Võõle mõök ja selga vammus,
 vennad valmis sõjaretkeks.
 Eite kaisutasid hetkeks,
 läksid õhe südis sammus.
 Kostis sõda metsa takka,
 kuuldi huikeid, lõõbikāra,
 hooste hirnu, relvatāra,
 nähti tule punast lakka.
 Noorem vend ei leidnud püsi.
 Ja siis eite embas ākki,
 näitas tare poole pākki,
 nagu oleks püksis süsi.
 Eit ei hüüdnud, jooksnud takka.
 Isust ilma, unest āra,
 kuulas ahnelt tapakāra.
 Kuni ākki kõik jäi vakka.
 Hirmus aimus hinge asus,
 ema rāti ümber rabas,
 luusis laanes, roitis rabas,
 kahlas kõrges laibalasus,

välku löi ja vihma kallas,
 sumpas läbi vereojad,
 leidis kätte poisid-pojad,
 leidis kõik nad surmavallas.
 Ema lapsed kokku kandis,
 ise tuikus-suikus jalgel,
 kaevas hauad täiskuivalgel,
 viimset korda suud veel andis,
 käharad kõik kauniks silus,
 enne kui need mulda peitis.
 Väsind, kääbastele heitis.
 Elutöö kõik kalmuvilus,
 milleks kõhmid vanuigi,
 kui sul kõhmida ei maksa.
 Tundis, nuttagi ei jaksa,
 kuid ta nuttis ometigi,
 vaevakrambis kulumukaared.
 Kus on mure lõpp ja algus?
 Pühajärveks vesi valgus,
 aga kääbastest said saared.

1972 *Põhjavesi*, 1974

NÄKIRATSANIKUD

Mis on lapse mängumaa?
 Karjamaa ja marjamaa.
 Karjamaa on hoida karja,
 marjamaa on leida marja.
 Mis on lapse mängukann?
 Lepavits ja maasikmann,
 kivid, käbid, kaste rohus,
 kullerkupud niidulohus.
 Tiik ei ole sõita merd,
 tiigis elab näkk, kes kuri.
 Keeldu trotsid, maksab turi.

Tiik ei ole sõita merd,
 aga siiski sõidetakse,
 näkihirmu võidetakse,
 kisatakse, kilatakse,
 memmepoegi pilatakse.

Miks meil isa lusti keelab,
 kas see lomp siis lapsi neelab,
 vaikne sulistamisvesi,
 sulistame salakesi.

Sekka sigis uhke ratsu,
 valge, kenus kaelaga,
 kuldse lakapaelaga.
 Hopsti selga saada katsu!
 Mahtus lapsi kolm ja neli,
 maha jäi vaid väike veli,
 suurem laps on rohkem krapts.
 Jonnis mahajäänud laps.
 Hobu kõrvu lingutas,
 ringutas ja pingutas,
 oh kui pikaks puhus end!
 Hõiskas kõige suurem vend:
 "Istu näkinägarale!"

Nii kui nimetati näkki,
 hobu läinud oli äkki,
 kigarale, kagarale
 lapsed vette paisati,
 rõivad märjaks raisati.
 Viimane kui lambakarjus,
 uljast pead ja vaprat verd,
 nuttis memme põlle varjus.

Tiik ei ole sõita merd.
 Homme jälle sõidetakse,
 näkihirmu võidetakse,
 kilgatakse, kilatakse,
 valget ruuna pilatakse.

1972 *Põhjavesi*, 1974

NAISTEJÄRV

Kord humalaväsimust vägimees Töll
 all leedripõõsaste põõnas.
 Ta punakaskarvane vägilasrind
 kui merepind
 tõusis ja mõõnas.
 Käis Piret, ta kaasa, ees takune põll,
 ja taris kerisekiva.
 Ta põlle sees pirakas raudkivipank
 näis väeti kui varblase iva.
 Kuid vallale harunes põlle seos
 ja vaata, see Tölluste päratu rank
 tal äkitselt jalale kukkus.
 Jäi seisma siis Piret, hell suurvarvas peos,
 ja tööhimu sootumaks hukkus.
 Läks haledaks meel, piisk pudenes harv,
 siis laskis kõlada kisal —
 ja kokku kihutas naise parv,
 kulp pihus või lapsuke nisal.
 Näe, Pireti varbal on piisake verd!
 Nad vahtisid seda kui määratud merd,
 neil süda sai koguni haledaks,
 neil silmad said silmaveekaledaks,
 nad Tõllu kirusid ühest suust:
 Töll vedeleb humalauimas!
 Nii vähe ta hoolibki küljeluust!
 Ei armastust südames tuimas!
 Läks kibedaks meel,
 nad kaebasid veel,
 nad õngasid seda ja toda.
 Üks halas, et jälle on käimateel,
 ja teine, et riivis tal koda,
 üks kurtis, et leidnud veel pole meest,
 ja teine, et mees närib südame seest,
 seal ühtedel mini ja teistel ämm
 teeb eluaseme põrguks.
 Peitmõttedki sulatab pisaralämm,
 mis keel muidu lausumast tõrguks.
 Üks lõpetas, teine hakatas,
 suur meeleheit kõiki seal nakatas,
 ja naiste ulg paisus ja pakatas

ning Koigi soo kohkunult vakatas.
 Läks keerdu ja krussi teekäija närv,
 kes kuulma sai otsata häda.
 Ning silmaveest sigines suuruke järv —
 õõtskaldad ja põhjakiht mäda.
 Sai tilgatuks ometi Pireti kaev,
 ta sirutas seljasooni
 Nii piskuks kahanes teistegi vaev,
 et seda võis kanda kui krooni.
 Nüüd rind on rahul ja valu on tumm
 ja lukud lõksasid keelde.
 Sai otsa see pidu ja läbi on lumm,
 tööd-toimingud tärkasid meelde.
 Veel igaüks silmnägu uhas,
 siis laiali mindi. Kuid Koigi soos
 uusjärvel jäi ulpima vesiroos
 nii kaunis ja valge ja puhas.

1971 (1972) *Põhjavesi*, 1974**KAALI JÄRVE MÕISTATUS**

I
 Kaali mõisnik õesse armus,
 aga pühakirja karmus
 neil ei lasknud paari heita.
 Patt kuis ilma silmist peita?
 Mindi pastorile pärra,
 mõisa toodi kirikhärra,
 lauldi, loeti nagu kohus.
 Pastor teadis: hing on ohus,
 käskis tuulekiirul paeda,
 keelas karmilt taha kaeda.
 Kutsar piilus varga moega,
 sest et tõmbas eevapoega
 kõik, mis iial keelatud.
 Keerisesse neelatud,
 mõis siis vajus praginaga,
 jooma-sööma saginaga,
 vesi ujutas kõik kuplid,
 katused ja kuldsed nuplid.

604 | LEHTE HAINSAHU /1938

Nüüd kes valvamast ei väsi,
 kellel puhas hing on sees,
 armus ühendatud käsi
 jaaniööl võib näha vees.

II

On nõgu kui trehter,
 täisümar on säng.
 Kas langatuslehter?
 Kas tulemäe mäng?
 Kui langatuslehter,
 kust ümbritsev vall?
 Kui tulemäe trehter,
 kus ava jäi all?
 Tark targa käest küsib
 ja pilves on laup.
 Kuid Kaali järv püsib,
 vait, tüüne ja raup.
 On nõgu kui trehter,
 täisümar on säng.
 Just langatuslehter!
 Ei — tulemäe mäng!

III

lendav keha vilistas kõik hingelised juhmiks
 tulekera heleduses päikegi läks tuhmiks
 nagu vihma sadas rauda kamakaid ja teri
 mürinaga lõhkes maa must ooker kuld ja veri
 dolomiiti jahvatasid plahvatuse hambad
 vastu pilvi pillutati puud ja savikambad
 vapustatult hiigellaineid tõukas Läänemeri
 kõik see elav tule söödaks langes tuule peri
 päikest katsid tolmupilved rusked suitsusambad
 aga suurel mandril varsti edasi sõid lambad

IV

... ..

1972 *Põhjavesi*, 1974
 Ainsa ööga läbi maa, 1980

VARGA MÕRSJA

Kui muiste ei tuntud veel taba,
 kui müts põles varga peas,
 üks näpumees, kommetes vaba,
 käis ausate randlaste seas.
 On meri kord helde, kord kitsi,
 tee kindlaks, et näpati loomus.
 Nii mängis teistele itsi
 see muretu luusikuloomus.
 Ei nähtud ta keeles küll kida,
 üks lõputa lora ja luul
 ning tüdrukud ootasid — mida? —
 ja ohkas nii mõnigi huul.
 Sel väänkaelal oli üks piiga,
 üks armuke nägus ja hell.
 Poiss töötas ta viia kord Riiga,
 on imevõim töötusel sel.
 Ää võttaigi kindlasti lubas,
 kui näpitses kallima vööd.
 Õnn heinasel asemel hubas
 ja ilusad olid kõik ööd.
 Lõpp saabus nii narrilt ja argilt
 ja purunes ulmade riik —
 üks paatkond tabas ta vargilt.
 Poiss kohkus: kas kaelakiik?!
 Siis täismehed rannikuäärsed
 said sõnale hiiepuu all,
 ka emandad tulid auväärsed
 ja mõrsjagi, põskedest hall.
 Poiss naljaks kõik pöörata tahtis,
 kuid silpi ei sulanud suust.
 Kõik rahvas kui vaenlane vahtis.
 Poiss värises lihast ja luust.
 Siis näitas merele käega
 üks paklase parraga taat.
 Poiss paati sunniti väega
 ja laineisse lükati paat.
 Pruut jooksis ja kaasa vist kippus,
 ta kisendas südame seest,
 ta oimetult isa käel rippus,
 ta juuksed tilkusid veest.
 Las haldjate võimu jääb väeti,
 kel haldjaid on solvata trots.

See küna lausvetele jäeti,
 ja arvata tuleb tal ots.
 Ei möla, ei purje, ei tüüri.
 Poiss lihast on lodev ja loid.
 Kuis ületab raudhalli müüri
 arg süda ja hirmunud oid?
 Hing elev, jäi vahtima kallas,
 siis lagunes armuta summ.
 Umbmõtete meelevallas
 käis vargapruut, hüljatud, tumm.
 All tinase, trööstitu taeva
 ta seisis ja puri huult.
 Öö kusagil pillutas laeva
 ja lained kogusid tuult.
 Veepisarad laupa tal katsid,
 usk, lootmatus sündis ja suri.
 Oh, nõõrideks palmitseks patsid
 ja põllest saaks mingine puri.
 Ta mõtles end kallile aeruks,
 peapadjaks ta mõtles end
 ja loitsis pisarad naeruks
 hullarutu mõttelend.
 Ta valjusti kostis ja küsis,
 tal ununes ase ja toit,
 kolm päeva nii jalul ta püsis.
 Ent neljanda verine koit
 tõi randa kaks lootsikulauda,
 mis kandsid üht vaevatud meest,
 kes oli küll määratud hauda,
 kuid elu ei andnud seest.
 Siis rahvahulk valgmale tulvas,
 kõik jahmunult põlvili heitsid,
 siis rahvahulk hõiskas ja ulvas,
 ja lilli puistasid neitsid.
 Kus halastust haldjad ei pelga,
 kas inimlaps otsib seal süüd!
 Nüüd räbaldund heidik sai selga
 õhkvalevad vanemarüüd.
 Mees armsama najale tuges
 — oh unenäoline tund! —
 ja harali sõrmiga suges
 halljuukseid kui südasuist lund.

1972 Põhjavesi, 1974

JÄRVEPIIR

Hallil ajal Ähijärv oli jõukas vähijärv,
 latikate pärusmõis.
 Karula ja Antsla piiril lebas lahke päikse kiiril,
 laineis luigelille õis.
 Moonak mõisa võrke lappas. Hoosid jootma junkruid kappas,
 luikas lõbus jahisarv.
 Proua nimepäevaballil noorel rannarohul trallis
 uhke emandateparv.

Karula ja Antsla parun ükskord vaidlesid kui marun,
 kumma on see vähijärv,
 kumbki oma õigust raius, aga häirimatult laius
 laante rüpes Ähijärv.
 Olid sõbrasuhted sassis, vaevalt teretada passis,
 naaber vaikis, külm kui sein.
 Elu igav nagu hauas, tühi tool on kaardilauas,
 jahtub praad ja lahtub vein.
 Antsla härra viha vindus, kõndis, süda mõru rindus,
 oli teine julm ja äkk,
 hirmsa lepituse tegi, käskis võtta parim regi,
 rakendada parim täkk.
 Mõttes jaanipäeva reede üle järve teha reete,
 sest saaks kahe mõisa piir.
 Tallimehed, nagu kästi, puhastasid hoose hästi,
 säras loom kui päiksekiir.
 Jaanireede määrat ajal tõllas hõbekella kajal
 saabus naaber, kortsus kulm.
 Ootel seisid juba trepis pärisproua mustas slepis,
 Antsla parun, irv ja julm.

Jääjad kummardasid maani, härrad seadsid ennast saani,
 ees neil seisis viimne tee.
 Mitmel pikal hirmuviivul regi nagu tonditiivul
 luikas üle laia vee.
 Järele jäi välkav vagu — teine pool on teise jagu.
 Tänapäev veel näha triip.
 Pärast lärmitseti kaua ümber lookas pidulaua,
 suitses mõnus rahupiip.

1972 *Põhjavesi*, 1974

VESIKÜLA KAEVUD

Mustpea noorik truubilämmus uudseleiba sõtkus,
 hernesvesi kattis põski, ristлуу raskelt nõtkus.
 Võttis välja elussüsi, pühkis ahjusuud,
 juhtus äkki aknast kaema, pihus ahjuluud.
 Hing jäi rindu, pilk jäi seisma naabri pullil ruskel —
 kargutab me õhva taga, sarved puha puskel!
 Lendas noorik mätasmaale, kus need asjad toimusid,
 ahjuluu narmasteks löi vastu sõnni oimused.
 Tõprale sai hirmu nahka mustpea noorik südi.
 Sonnikohal tuli vastu turriskulmne küdi.
 “Näh, sa hilpad ilma pidi — tanuta kui piiga.”
 “Andestust, nii kuum mul oli, kiirustasin liiga!”
 “Vahest pead mu venda narriks? Naisepõlve pilkad?”
 Häälte peale kogunesid naabrinaised vilkad,
 tõttas tanus noorikuid ja mutte roduribu,
 uudistasid — seal ta seisab tanuta kui libu.
 Vahi nüüd jah varbaotsi, kuhu jäi su kõrkus!
 Noorik tahtis sõna seada — kohus kuulmast tõrkus.
 Teab-kust-ilma-otsast tulnu, teistest justkui pareml!
 Kas üht hukkaläinud naist ei kaitsnud ta kord varem?
 Kaitseb keegi viletsat, siis ise ka on madal.
 Kes see teab ta kõndimisi: miks on vili kadal?
 Miks meil orikas sai otsa? Teistrel lehmik suri?
 Tuleriidale see liba, tema silm on kuri!
 Noorik ehmus, noorik pehmus, tõendas sulasüütust.
 Sajad sõrmed sikutasid vaesest kinnipüütust,
 valgepäised nuheldasid õde mustapäist,
 tanutule uhkas vastu põlgust kiilasjäist.
 Vaese elu kitsikuses teda süüdi peeti,
 oma luhtund elu pärast mustpead ära neeti,
 sasiti ta tukast kinni, kiigemäele veeti,
 veeti lausa räbalateks hamepitsid iidsed,
 veeti mustaks verekorbaks põlvenukid siidsed,
 vanutati uhked juuksed, peksti, naerdi, pilgati,
 ümber igritseva lõkke jubedusest kilgati.
 Surmatuli julgust kogus, kõrtsikut tal puutus.
 Hüüdis noorik kiledalt, hääl põletavaks muutus:
 “Saagu teite kaevud kuivaks, et ma süütult surin!”
 Lõõmav riit siis kokku vajus, kostis tume urin,
 nagu keerlev tungal tantsis sädemete ring,

608 | LEHTE HAINSAU /1938

lendu valge linnu kujul tõusis naise hing.
 Enne veel kui jahtus tuhk, ta vanne läkski tõeks.
 Vesiküla nimetati nüüdap Kuivajõeeks.

Saanuks sõna kõik need poodud, põletatud, pilgatud.
 oleks ammu Maarjamaal kõik kaevud tilgatud.

1972 (1973) *Põhjavesi*, 1974

SANTJÄRV

Vette vindus päevapaistus,
 kuu läks kuhja magama.
 Neli santi kohtus Paistus,
 istus saaki jagama.
 Üks ei kuulnud, üks ei näinud,
 üks ei laulnud, üks ei käinud.
 Kaelakotid võeti maha,
 ootas vaevarikas töö:
 kantud kaatsad, tuhmund raha,
 palad, mida koer ei söö,
 mulle-sulle-talle-talle,
 mulle-sulle-talle-talle.
 Üks ei näinud, ja see halas,
 sõbrad muudkui tüssavad,
 arvas pettust igas palas —
 nagu lehma nüssavad!
 Kärtsus kerjus, kes ei käinud,
 söimas santi, kes ei näinud.
 Üks ei laulnud, selle andam
 polnud kuigi annikas.
 Otsiti tal läbi kandam,
 leiti veel üks kannikas!
 Igamees sealt tüki kaksas.
 Salakooner! Riid nüüd raksas.
 Üks ei kuulnud ja see arvas,
 et on haavatud ta au,
 krapsti kinni naabri karvas,
 käiku läks ka pahklik sau.
 Põlvemütsud, jooksumadin,
 rebeneva rõiva radin.

Kõik üht kaltsu ihaldasid,

neljal kämblal rebisid.
 Vähe pilgul vihaldasid,
 vähe sõnul sebisid —
 võõrad sõnasõja jandid,
 nad ju olid lihtsad sandid.
 Põrus põld, maa vaju, vaju.
 Sõbrad muudkui naklesid.
 Kes neist ilma lõppu tajus —
 võidu pärast kaklesid!
 Kuni paistab veest veel käsi,
 enda poole räsi, räsi...

Oleks keisrid selles kohas
 suurt maailma jaganud,
 oleks kuulsus lainekohas
 nime kestvust taganud.
 Nüüd on lihtsalt laugas rabas,
 surm kus viletsamaid tabas.

1972 *Põhjavesi*, 1974

LÜHIKE LUGU

Kord Jurjevis, kord Ülejõel
 üks kaupmees õlut pruulis tõel.
 Tünn tehti hüva märga täis,
 kuldõlu virdas, käis ja käis.
 Ja tudengrahvas ringi saalis.
 Ja meister oskustega praalis.
 Siis lendas tibu tõrrele
 justnagu õhtul õrrele.

Oh õnnetust! Vaat ära lagus
 ja Emajõkke voolas magus.
 Mis võimas jook, ei jõeski lahtu,
 näe Peipsi poole voolab vahtu!
 Suud seadsid valmis peipsiäärsed
 lõõtsmooniksäärsed,
 nad maitsesid ja mekkisid,
 nad sülgasid ja rekkisid,
 nad täitsid plaskuplekkisid.
 “Jah, pole hädagi sel praskal,
 kuid vodka parem on me Vaskal.”

1972 *Pika Hermanniga*, 1994

HÕBERIST

Narva jõest kord neljapäeval välja astus neidis,
 astus otse vooluvetest tahekuivas kleidis.
 Vaatas kohkvel kaua ringi, siis ta teed vist teadis,
 karauuliputkast sisse kärmed sammud seadis.
 Kükitas seal koikuserval soldat vahipostil,
 vats tal üsna ümarake kroonu t?ail ja kostil.
 T?ai on aus, kuid muidu elu igav üleliia.
 Rõõmustas, et nüüd on jumal saatanud talle piia.
 Oli piial sulnis hääl ka sõdurpoisi meelest,
 kuigi ta ei mõistnud mõhku kohalikust keelest.
 Astus tüdruk lähemale, armsalt näkku vahtis,
 näitas käega — hõberisti teise kaelast tahtis.
 Aga soldat õigeusklik risti ei või anda,
 küll võib soldat õigeusklik piiat sängi kanda.
 Ent see kaunis külaline sängist ei pea lugu,
 ja see slaavi tõug ei mõista läänemere sugu.
 Neitsi tõmbas põuest koti, valis ühe mündi,
 ootas võõra poisi silmis mõistmisrõõmu sündi.
 Aga poiss ei mõistnud mõhku, narrilt näkku vahtis.
 Neitsi näitas jällegi, et hõberisti tahtis.
 Soldatil on avar süda, napsas antud raha,
 jättis putka ilma hooleks, jättis posti maha.
 Algul astus, pärast plagas, lõpuks lausa lippas.
 Kolksus kaubakambri uks, mis kõverik ja kippas.
 Veeretades näpu vahel kahekümnekokkast

vahtis sõdur letil riste, ise mõtles topkast.
 Keel tal vääratas ja küsis... küsis kortli viina.
 Seda jõi siis kulinal ja tundis hingepiina.
 Tiirat-taarat tuli soldat... Tüdruk taipas, et ta
 lihtsameelne laskis ennast lihtsameelsel petta.
 Tiirat-taarat tuli soldat. Polnud hõberisti.
 Neitsi süda haledusest nagu kaheks kisti.
 Ulgudes ta jooksis jälle Narva vete poole,
 kisendas, et peab end andma jahedale voole.
 Isa lossist põhjanõid ta röövida kord julges,
 Narva kärestikku tõi ja vetevangi sulges.
 Ainult sulahõberist, mis lahke soldat annud,
 oleks hirmsa nõjavõimu ükskord seisma pannud.
 Jälle enne sadat aastat ei ta pääse maale.
 Sada aastat igavleda mööda lossisaale...
 Jõge pidi, meelest ära, jooksis ilus piia,
 laskis ahnel keeriskurgul ennast põhja viia.
 Vatras kaldal vananaiste nuturohke sülem.
 Mööda läks ja teada sai kõik karauuliülem.
 Pokri vee ja leiva pääle pandi soldat vaene,
 tema kaasatundlik süda, arvati, on paene.
 Iga karauliputka riste sai nüüd küllalt,
 et võiks kammitsetud neitseid lunastada üllalt.
 Igas karauliputkas ristid seisid tasuta.
 Igas karauliputkas ristid seisid kasuta.

1972 *Pika Hermanniga*, 1994

IGAVENE NEITSI XVIII AASTASADA

*Nenda laulab neitsi noori:
 ma pole ööda üksi olnud,
 kahte ööda katsumata,
 nädalaida näppimata,
 kuud kahte kuulamata —
 siiskid ma terve kui tihane,
 puhas kui puurilinnuke,
 kui see väga varbelane.*

(Rahvaluule)

Üks sirgus memmel meelismari,
 üks kudruskaela taadil kasus.
 üks midrilind, üks hõbesõlg,
 juus vahajas kui rukkiõlg,
 suu vereküps kui pihlatari,
 oli säherdune kõnnak tal,
 et igal perra kaeda tasus,
 kõik õnnistus ta käte all,
 ta ühtki toimetust es pelga,
 kõik passis talle jalga, selga,
 ja iga vastne päev oll hää.

Neid hakkas silma härralegi.
 Ükskõik mis iial härra tegi,
 ta süda rahule es jää,
 kustahes käis või kuhu vaatis,
 üks naeratus, üks kõnnak saatis,
 ja vahavalge palmikpää
 end härra unenäku segas.
 Neid mõisa teenma võeti.

Egas

see nõndasamati ei jää.
 Küll härra käis ja meelitas,
 silm mesine, keel vesilahe,
 küll kudrutas ja keelitas.
 Oli kammerneitsi töös ning jahe.
 Kui tüdruklast ei urju hääga,
 ta väänatakse purjupääga.

Nii oligi. Mis väike jaksab,
 kui toores käsi vaotab ta
 ja süngipõhja kaotab ta,
 kus suure vägivald vaid maksab.
 Sai valla köitmest pallapool
 ja hame abaluiest üle,
 kõik tissid ja mis allapool,
 kõik ihunahk ja rõõsa süle
 läks akki ilmsiks. Pakil lusti,
 prink rinnaubin pihu sees,
 käis härra neitsi ihu sees.

Kui kõuepilv, täis mõtteid musti,
 neid aknamulgust õue kargas,
 paar hilpu mõsunöörilt vargas,
 et kinni katta häbedust.
 Kui virmaline õhe kadus.

Ei kärsimist, ei lähedust,
 neid salajalgteid mööda ladus,
 neid tallas tiidakile teid,
 ta vantsis viidakile teid,
 ta lantsis liigteid, haruteid,
 ja sajuteid ja maruteid,
 ühtjutti tõttas Tarbatusse.
 Ja üle põetud mõisamaade
 ta jõudis linnavärje taade,
 poikvile paotas rauast usse.
 Ei teda lastud linna sisse,
 ei teda lastud Dorpatisse,
 sest omal maal ja omas linnas
 veel saksa keel ja meel oll hinnas.

Eeslinn siis kanapoega varjas.
 Sääl riistu mõsi, uule harjas
 ja elas ära. Kuni rammis
 ränk sõda Ugandit kui trull.
 Salk venelasi linna kammis,
 teistmoodi rõivil, habemikud,
 harkpüssid käes ja püssil tikud.
 Noort heitund kanakest üks kull
 hää naabrimehe poolest ründas
 ja möödaminnes ära kündas.
 Küll raples palmikpää, küll rappis,
 küll noortmeest ruskutega tappis,
 kuid väikesel on väeti jõud.
 Jäi kagarale nukka maha
 see midrilind, see meelismari,
 oli pulstitud ta juuste vaha
 ja pudend huulte pihlatari,
 sõlg ripakil ja silmis õud.

Siis tõusis, likku pani nõud,
 end kogus vähe, kosus veitsi,
 siis suges pää, siis nõpsid nõöpis
 ja oli jälle suisa neitsi,
 rind kikkis kõik ja püsti kaal.
 Kui tõstis pilgu, tema ees
 end keerutas üks rootsi mees,
 et päikses küütles rinnakilp.
 Võib olla küll, et omal maal
 suursugune ja ülik on ta,
 siin rüüstas neitsi ülikonda,

kõik helmekorrad katski trööpis,
 et sirises hää vastne hilp.
 Soe üsk kui uudseleivasisu
 eks ärgitanud võitjaisu.
 Töö tettu, silitses ta veel
 är ratkutatud juustenisu
 ja armastusest lõõris keel.
 Tad kullas neitsi põlgvel suuga —
 eks teotusel on sama tee.
 Ent mõtted tegelesid muuga.

Kui himutsejast sai kord rahu,
 kui võõra lõhn ta sõõrmeist hajus,
 neid kaelast saati töösse vajus.
 Käed tainas, rüpes jämmet jahu,
 ta jälle häiritsejat tajus.
 Kaes neitsi kurale ja hääle,
 säääl märkas traksis poolakad
 ning kuulis vada voolakad.
 Too oli sõudnud võõrsiranda
 üks sellesama asja pääle —
 hoolt kauni neitsi pärast kanda.

Võim vastne varsti kappas õhe.
 Võis neitsi minna oma tõhe,
 sest eluke taht elamist
 ja oluke taht olemist
 ja tulevik taht tulemist.

Nii elli-olli tasapisi,
 kuid mõtles vaikselt endamisi,
 et ütsinda ei ela vist
 noor kõigist kaitsemata neitsi.
 Ta ehtis end, kaes ringi veitsi,
 ja pühas hiies palvet tegi —
 ja saigi äkki käima pääle.
 Nii pandi jalastele regi,
 ilm käändus hüvale ja hääle.
 Eks võõras seeme omas ihus
 on oma rukis omas vihus.

Ja seatud ajal seatud moel
 ja Rõugutaja-eide toel
 poisslapse priske ilma kandis.
 Täis kuuma rahu-ihkamist
 säääl neitsinisa talle andis
 ja jootis vaenunihkamist

ja endakaitse tihkamist.
 Emm armastustki talle jootis;
 põikpäisust, trotsi, imetas
 ja elumõtteks nimetas,
 aupäästjat väetikesest lootis.

Säälsamas sündind müüti vestis,
 kuis sirgus memmel meelismari,
 kuis kudruskaela taadil kasus,
 ja kus too kuldne Kungla asus,
 ja kuidas langes häbivari,
 ja kuidas poeg võib häbi pesta.
 Jutt noore hommikuni kestis,
 jutt võinuks lõunassegi kesta.

Kui hoidis rakkus pihu sees
 pungrõõsku esiklapse päkki,
 kõik maa ja ilm sai teiseks äkki
 ning ümber sündis aeg ja ruum,
 Läks ilmsiks olemise tuum,
 ta tundis seemneid vihu sees
 ning igavikku ihu sees.

1972 *Taprite pidu*, 1989

VAESLAPS JA TALUTÜTAR

Kui see laubaõtak jõuab,
 mis see talutütrelt nõuab?
 Rõivakirstust välja tõsta
 undrukud ja hamed uued,
 keed ja võöd ja aluskuued,
 leilitada end ja mõsta,
 korda panna vastsed sukad,
 juussetukad, rätinukad,
 helmekorrad kilgendama,
 rõhud puusal liigendama,
 kavaler veel kurakäele,
 mõlemad nii ühtepikku,
 minna lusti kiigemäele,
 kõnnisklema kõivustikku.

Kui see laubaõtak jõuab,
 mis see vaeseltlapselt nõuab?
 Sada pange kaevust tõsta,

kaalpuid kandes kipelt joose,
kes see teine vett veel toose!
Põrmandud kõik üle mõsta,
raspeldada liivaga,
lähkrid, pütid, luitsahännad,
vitsikud ja pudrumännad
kärmalt-kärmalt üle nühi,
pliitapäalne puhtaks pühi
rootsus hanesiivaga,
kausid ritta kuivusile,
piimalännik aiateiba,
sööda sead ja küdsa leiba,
sannakeris tahab kütta.
Mütta, mütta, mütta, mütta,
silmin vesi, kõrvun vile.

Ammu päevatera tuhas,
karjad kodus, piigad vainus,
õitsilised Luutsna luhas,
ammu võetud piima-leiba,
vaenelats ju ihuainus
astus, kaenlas hame puhas,
saunaleili vaeva viima.
Sugu leiget vett veel kapas,
kaselehelist veel napas
hoolsalt uhked juuksed uhas.
Särtsas vett ja pildus lõunu,
mõsi palgeid nagu õunu,
kuigi lõssil toputatud,
lämmas, suitsukirbes õhus
pesi ihu nagu siidi,
kuigi magand kalges põhus.
Oli varsti loputatud,
mõtles panna ennast riidi.
Sai just hame üle rinde,
kuulis äkki: kolin-kilin,
nagu hõbekella tilin,
nagu saistuks sakste hoosed.
Süda kohkus, ajas pinde,
kus nüüd vaenelats veel joosed!
Suska hame peale särge —
— ega verest minna massa —,
tegi kähku nõiamärgi,
uksepraost siis hiiltsa.

Oh sa õnnistuse vägi,
mis ta vaenekene nägi!
Nägi nelja musta täkku,
laiad laudjad, kenus kaelad,
kuldseis kabjus kuldsed naelad,
siidisabus siidipaelad.
Põrgurahvast näost näkku
vahtis läbi palgipilu —
Vanatühja uhke moega,
emakrõbi, kolme poega.

Tütarlatsel hakkas vilu,
tõrre manu peitu kükkas.
Vanapagan ust küll lükkas,
aga see ei andnud järgi.
Sarvik imetegu katsus,
nägi ära nõiamärgi,
nüüd ta akna taade tatsus,
meelitas sealt mesikeeli:
“Tule välja, tütar magus,
terve tõld on sinu jagu!”
Tüdruk mõtles aega võita,
usse irtakile pragus:
“Pole rõivit lusti sõita!”

Vanapagan küpsikeeli:
“Riidekraami täis mul maja,
kirstud pakil rõivavärki,
ainult ütle, mis sul vaja!”
Hiir see nukast andis märki:
“Õeke, õeke, ühekaupa!”
Ükski õppus ei tee liiga,
tasatselt nii ütles piiga:
“Pole seljas siidisärki.”

Ennäe moori, vanaraupa,
oma poegi käsib-sosib,
peksab nii kui naela seina:
“Kes teist kontsi nüüd ei leina,
see teist kauni lapse kosib.”
“Nagu tuul ma,” vanem lubas.
“Nagu vesi,” teine ubas.
“Nagu mõte,” kolmas sahkas.
Nooremale moor nüüd lahkas,
peksis nagu naela seina:
“Jookse, lenda, rutta, tõtta,

siis saad lustil naise võtta,
 too kodunt siidisärki!”
 Kostis minekide tümin,
 õkva tulekide rümin,
 juba siidisärk om päral.
 Tüdruk särgi tähesäral
 laskis silitseda silma,
 tassa nimmas kohe aga:
 “Hõbekõrtsikust ma ilma.”

Moor see poiskest sundis taga:

“Jookse, lenda, rutta, tõtta,
 “siis saad lustil naise võtta,
 too kodunt hõbekõrtsik!”
 Kostis minekide tümin,
 õkva tulekide rümin,
 juba hõbeundruk päral.
 Tüdruk kõrdi täiskuusäral
 laskis silitseda silma,
 argset nimmas kohe aga:
 “Kuldapärjast ma ju ilma.”

Moor see poissi togis taga:

“Jookse, lenda, rutta, tõtta,
 siis saad lustil naise võtta,
 too kodunt kuldapärga!”
 Kostis minekide tümin,
 õkva tulekide rümin,
 juba kullapärg kah päral.
 Tüdruk pärja päikesäral
 laskis silitseda silma,
 üteli, ehetest ta ilma:
 “Ehtekraami täis mul maja,
 kirstud pakil naistevärki,
 ütli, määndseid sulle vaja.”
 Hiir see nukast andis märki:
 “Õeke, õeke, ühekaupa!”
 Ükski õppus ei tee liiga,
 kitsikuses nõu on hinnas,
 hilju üteli vaene piiga:
 “Tinapreesi pole rinnas.”

Ennäe moori, vanaraupa,
 hambad suus kui rehapulgad:
 “Oh mul preese murduhulgal,
 jookse, lenda, rutta, tõtta,

siis saad lustil naise võtta,
 too kodunt tinapreesi!”
 Kostis minekide tümin,
 õkva tulekide rümin,
 tinaprees sai piiga peiju.
 Mõtel, üteli vaene neu:
 “Pole mul veel helmerida.”
 Helmed kaelas, tõrkuv püsis,
 vaskseid rõhusid veel küsis,
 rõhud puusal, sõrmust nõudis,
 ja kui hõbesõrmus jõudis,
 tahtis kuldseid rinnalehti.
 Lõpuks noore koidu hakul,
 nii kui seisis lävepakul,
 kuu ja tähed tuhmiks tehti.

Ennäe moori, vanaraupa,
 meelitas ta sohikaupa:

“Tule tõlda, tütar magus,
 terve tõld on sinu jagu!”
 Vaene piiga, nina kirtsus,
 padjad põlgas, vaibad pirtsus,
 tahtis istme alla heina.
 Ennäe moori lahke moega,
 sudis poega, mudis poega,
 peksis nagu naela seina:
 “Ära nüüd küll kontsi leina,
 Oiust otsi, Nuiast nuhi,
 leia ilma võõta kuhi!”
 Kostis minekide tümin.

Piiga silmas, metsaviirgu —
 triip seal sõrmelaiu, ere.
 Äkki valgus latva lahvas
 nagu tuli kuiva piirgu.
 Ühtemaid ka kires kikas.
 Kostis nagu pikse rümin.
 Kadus, hävis põrgupere.
 Hõbekõrdis, kuldapärjas
 seisis ubinheinas märjas
 vaeslaps, kogemata rikas.

Kadedus on saanud mõnne
 juba üsas, emapiimal,
 suu tal saamal, varbad viimal,
 kõverusi kõlab kõnne.

Talutütar orvu sabas
tatsas, pilgul ehteid abas,
nõudis teada teise õnne.
Vaeslaps nagu nalja heitis,
justkui enne küüris, mõsi.
Kuid ta ehted olid tõsi.
Kuskil saladus end peitis.
Talutütar taga tuias,
sõlge silis, preesi paitas,
pangepaari viia aitas,
ühte-teist nii välja nuias.

Nüüd ta nagu lapsetooja
seisis, soigus tareveeri,
vahtis pilvi, kratsis seeri —
mil see päev küll lõpeb looja,
millas nätal otsa kulub!

Sai siis laubaõtak kätte,
talutütar asja tegi,
ühest teise tõstis rätte,
kirstu kraamis, pildus segi,
valmis sai just kesköö kamul,
pani sanna nii et ulub.
Vaevalise küünla hamul
mõsi palgeid tuhatooni,
kuigi koorel poputatud,
hirmsas ootamise ängis
vihtus vitsjaid pihasooni,
kuigi põõnand pehmes sängis,
padjad ema sopotatud.
Sugu leiget vett veel kapas,
kaselehelist veel napas,
pesi juukseid justkui takku.

Ja siis kuulis: kilin-kolin,
nagu aisakella tilin,
nagu võõrast valgust paistuks,
nagu sakste hoosed saistuks.
Talutütar palgiprakku
läbemata pistis nõna,
tõmbas abudele särgi,
ise tegi nõiamärgi
ega läinud ühti paku.
Kuulas kirumist ja mõna,
kui see uks ei andnud järgi.

Sarvik imetegu katsus
ja siis akna taade tatsus,
maalutas sealt mesikeeli:
“Tule välja, tütar magus,
terve tõld on sinu jagu!”

Tüdruk kostis, ukse pragus:
“Rõivit olema ei paista.”
Sarvik isegi ei ohand,
juba sada aastat kohand
polnud säänest-määnest naist ta,
kellel aitaks rõivakraami.
Silis vatsa nagu aami,
see tal kahte külge läppus,
naeris nii et lava rappus:
“Riidekraami täis mul maja,
kirstud kuhjas rõivavärki,
ainult ütle, mis sul vaja.”
Hiir see nukast andis märki:
“Õeke, õeke, ühekaupa!”
Tütrikut kui madu nähvas,
vihasoon tal rikkus laupa,
kui nii tõrre taade kähvas:
“Kas sa jätad piiksumise,
talutütar tark om ise!”

Poolest saati saunast puges,
ise ludistades luges:
“Mulle tarvis siidisärki,
siidisärki, hõbekõrti,
hõbekõrti, kuldapärga,
kuldapärga, tinapreesi,
tinapreesi, vaskihelmeid,
vaskihelmeid, hõbesõrmust,
sulakullast rinnalehti!”

Moor seal poegi käsib-sosib,
peksab niikui naela seinä:
“Kes teist kontsi nüüd ei leina,
see teist rikka lapse kosib.”
“Nagu tuul ma,” vanem lubas.
“Nagu vesi,” teine ubas.
“Nagu mõte,” kolmas sahkas.
Nooremale moor nüüd lahkas,
peksis niikui naela seinä:
“Jookse, lenda, ruttu, tõtta,

616 | LEHTE HAINSAU /1938

nüüd saad lustil naise võtta,
too kodunt kõik need värgid!”

Kostis minekide tümin,
õkva tulekide rümin,
nõutud riminad kõik päral.
Tüdruk astus üle läve,
tõlla poole sõkelt tatsus,
sarvik-rahvas peran käve,
ohjaharu laudjaid latsus,
tõld läts teele kiral-käral,
segi kapjasid ja sõrgu.
Nõnda rõõsal piimal hoitu
enne kukke, enne koitu
viidi õkva pärapõrgu.

Küll sai elupäevad vatti,
pesta, küürida ja mõsta,
kanda, tirida ja tõsta.
Kuid ei töö, mis rikkus rühti,
kuid ei mees nii hirmus ühti —
tosin last tal kargas natti,
kui vaid sõnakese poetas,
teine tosin põrgukratti
emairvitajaid toetas.
Oma liha, võõras veri,
omad lapsed, põrgust peri.

Aga vaeslaps, lahke neidis,
kallimeelse mehe leidis,
elas kestvas, vaikes õnnes.
Ehk küll tööd ja valu jagus,
armastuses vaevgi magus.
Nende rohkeis lapsepõnnes
püsima jäi ema virkus.
Kuid too sannakaasavara
võeti kirstust pidu juhuks,
jaanipäevaks, pulma puhuks,
tolle ilu, värvikirkus
palju inimpõlvi kestis.

Hoidis ühte hõbekammi
veel mu vanavanamammi.
Tema selle loogi vestis.

1973 *Tuli tuhkhauas*, 1986

617 | ARTUR ALLIKSAAR /1923–1966/

ARTUR ALLIKSAAR

SIDRUNIBALLAAD

Kuu, naerust kollase näoga,
tüdinuna ujumast taevajões,
väänab välja oma tumesinised supelpüksid
ja heidab sidrunipuu võrasse puhkama.
Kuni ta magab, sügavalt nagu noor loom,
sünnivad väikesed sidrunid
ja krimpsutavad hapult suukesi.
Uudistades üksteist, märkavad nad äkki kuud,
kelle põsed on unenägudest pisut punnis.
“Milline kummaline, milline naljakas sidrun, ja kui suur!”
ütlevad sidrunijõmpsikad
ja lasevad talle kuklasse nipsu.
Kuu ärkab, kuid ei mõtlegi solvuda.
Ta ringutab magusalt
ja hakkab oma väikestele sugulastele vestma
kuumuinasjutte, mida on mitu miljonit tosinat
ja veel rohkemgi, ja millest ükski teist ei korda.
Kuni kuu jutustab, rändavad tema asemel väikesed sidrunid
järjekorras mööda taevamaastikke.
Õöd on aga pimedad, ja mis saab siis, kui keegi tuleb,
võtab kuu sidrunipuust, viib ta koju ja pigistab ta
mahla tilkhaaval oma teeklaasi kihisema?!

(1964) *Luule*, 1976

ENN VETEMAA

MIDA MULLE RÄÄKIS KANEPI-EIT KUI TALT KÜLANEIDUDE KOHTA ARU PÄRISIN

“... Sel Varblase-Liinel on tütreid kaks,
ja mõlemad kabedad preilnad.
Nad Tartus õppida eesti keelt
ja mullu veel käisid meil nad.

Mis sest eesti keelest nüüd õppida on,
seda muidugi mina ei tea.

Aga lahked nad on, mulle ütlevad tere
ja endid uhkeks ei pea.

Siis veel Leida on — see meie agrunoom.
Suvel elas ta minu pool kostil.
Mind nimetas vanaemaks ta
ja iga päev ära tõi posti.

Külanõukogus elab üks tüdrukuhull,
kel on püksid ja mehe juus.

Mis tas leiavad poisid, ma aru ei saa:
iga nädal tal kavaler uus.

Nad ise ta sikliga Raplasse viib
laubaõhtati tantsupeole.

Ei tea, kas pole mõnd seadust, mis
lõpu teeks selle häbiteole...”

“Aga Palmsel... või eksin,” ma pärisin,
“elas ennemalt kah vist üks laps?”

“Ah et Palmse Mildat sa mäletad...”

Ta oli meil lüpsjaks.

See oli üks vagane tütarlaps —

619 | ENN VETEMAA /1936

ei ta kinus käind ega kiigel.
Ja teavad küla peal rääkida:
olnd padja all temal piibel!
Milda oli na kinnine... Teised vist
ei seltsind suurt temaga.
Ta rammult ja kondilt oli kui mees
ja näust põlnd just kena ka.
Aga töökas ja tubli oli ta küll.
Ja loomaõnn oli tal hea...
Teist nii virka ja krapsakat karjanaist
koloosis enam ei tea.
Hästi teenis. Ei uland. Ei poistega käind.
Jäigi teadmata põhjus ses loos,
miks süütalastepäeva ööl
Milda lauta end üles poos.
Üle penni käis nõör. Milda põlvitas maas.
Nõnda sai tema jumalarahu.
Aga enne veel sõime lehmade jaoks
olla kalland ta koti jahu..."

(1964) *Lumesõda*, 1966

AUGUST ANNIST

TOOMA JA MARETA LUGU

MARETA SURM

Kalk kodu

Toomas, see Mäe toreda, töötas naisega elada,
hästi hoida immekesta, muiltki kaitsta kaasakesta.
Said elama, said olema, ei eland hästi ta ometi,
ei ta hoidnud naista noorta, mõistnud mõrsijat mahedat.

Mis see maksab maa hobune saksa sälgude seassa,
hõbehelmiste vahella? Nõnda see Maretki vaene,
tinaristi tillukene, Mäe mukkide seassa,
rahva kõrgi keske'ella. Ei ta sünni suurte sekka,
mahu ei rikaste majajae, kõrgi kõrval istumaie,
oska ei käia uustestagi ega veereda väravaist
talutütire taoliselta, olla ei emanda moodi,
tunne ei tuldagi puhuda ega leenta lämmitella
talu meeste meelta mööda.

Oli küll usin alati, ärkas hommikul varaja,
läbi käis kõik karjalaudad, lendas läbi lehmalaudad,
ao eella andis süüa, enne kukke keetis keedu,
pidas puhtustki kõvasti, virgalt vokkida vuristas,
kudus kangad kauni'isti, piluteli peiu särgid.
Oli tal hoolt hobuse võrra, muret musta ruuna võrra.

Aga ei sellest palju peetud, tööst sest kaunilt ei kõneldud,
öeldi ainult orjatööksi, paljalt palgapiiga tööksi,
mitte tööks ise emanda. Kästi orje vaid ajada,

valjult piigasid pidada, tagant torki tüdrukuida,
käritada karjalapsi, kuulata salakõnesid,
anda teada tõrkujaid, võsa varjul veltijaid,
valvata talu varada, hoida kokku koorikuida,
kiskuda kavalusega, pressida ka pettusega.

See oli Maret maheda, pardikene pehmekene,
õel olla ei osanud, veel vähem kärkida kõvasti,
võõralt kiskuda valesti, ei ka petta peenikeselt.
Oli hea ta orjelegi, andis leiba halvalegi;
hale oli olla andemata, paha palvet täitemata.

Sest tulid tülid talusse, sündisid sõnad pahased.
Äia see oli äkiline, ämma pikipakiline,
ütles korra — ühmateli, teine kord jo kärgateli,
kolmas — kämblaga virutas, neljas — põlvega põrutas.
Sõimas eessa ka sulaste, ütles uimaseks kanaseks,
hurjutas unipeaksi, talu rikka rüüstajaksi,
vara võõraile jagajaks, kulla kandijaks külasse.

Ei saanud tahtmist tal ealgi, teinud ei küllalt kiskudessa.
Jo hakkas ämma haugutama, ette vaesust viskamaie,
põlve noort põlastamaie, liigalahkust laitemaie,
emagi häbistamaie, sugu sandiks sõimamaie.
“Ei ole anda sul midagi ega lahkesti lubada!
Mis oli sulla siia tulles, siia tulles, siia saies?
Kits oli kiidukirstukene, annivakka ahtakene.
Väikesed olid veimekimbud, häbiasjad mõrsjaannid.
Liig olid helde endagagi, liiga lahkelt kõik lubasid,
ise ennast nii häbistid, teotasid kogu talugi.”

Nii oli äia, nii oli ämma, nii olid tädid tigidad,
nii oli Mai, mehe sõsara, nii oli meesi see isegi —
meesi meeeksi pahaksi, südameksi haige'eksi.

Tõtt need kaasikud kõnelid, õigust õpetas Marigi:
sai kui sipelgapesasse, herilaste hoone'isse,
sipelgad siin sõivad silmad, herilased hea südame.

Vingus käisid vennad uued, uued sõimasid sõsarad,
uksesuus olid õelad silmad, päratoas päris vihased,
ahjukook see haguteli, sõnu loopisid lusikad,
kerilauad kandsid keelta, vimma seinadki vedasid.

Toomas uhke, meesi musta, eest ei seisnud see sõnaga,
kaitsnud ei kahe sõnaga, vahel veel ütles, ässiteli:
“Ise ta siia sundisite, võtma mind manitsesite!”

Jälle kõndis kõrtsi poole

Toomas uhke, meesi musta, kosis naise kolmeks päevaks,
võttis viieks ehk nädalaks, või siis ka kaheksi kuuksi.
Seni oli Toomal naine armas, naine armas, kaasa kallis,
kui sai rüppe rüpetäie, käte peale taas pisikse,
siis juba naisest ta tüdines, naise naljadest tusanes,
hakkas naista naeremaie, pisikesta pilkamaie,
mahedat mõnitamaie. Läksi aasta, kaks kadusi,
hakkas uut ta otsimaie, vanu arme vaatamaie.
Jälle kõndis kõrtsi poole, astus ka alevi poole,
istus õlletoobi poole, kiskus kõrtsinaise poole.

Taas jäi kõrtsi kõigeks päevaks, kõrtsi ka kogu ööksi.
Jõi ta ise, jootis muida, ei olnud kitsi siin kunagi:
jagas viina joomareile, kallas kõrtsikäimareile,
joomar heldeks siis ülistas, kõrtsikäimar see kõlistas.
Hobu aga koogussa konutas, silmad sõivad, suu vaatas,
kabjad kangasta kudusid, saba lõhkus lõuendida.

Jõi ta kõrtsi kõrvikese, turki jõi tulipunase,
linalaka linnateele, musta ruuna muiduteele.

Õö ta kõrtsissa käratses, laulis kõrtsi laua ääres,
kaksi kannuda eessa, kaksi kannuda käessa,
kaksi kätta kannu pealla, viisi sõrme vitsa pealla.
Hulk oli hoori tal ühessa, lipp oli litse tal järella,
ostis hoorile õluta, liitis saia litsidelle.
Oma aga naine, naisukene, istus koerana kodussa,
hagijana alla õue.

Kui tuli kõrtsista koduje, kiskus riidu kinda'ista,
jonni jalarätikuista, süüdi kas või söömisesta.

Viskas sukad sõnnikulle, kingad keski põrmandalle:
"Küllap marja võtab maasta, armas ahjule laotab,
kallis kannab kuivamaie. Kui ei marja võta maasta,
küllap matar võtab maasta, kantsik kannab kuivamaie."

Kui aga säng oli seadimata, panemata sängi patja,
leidis voki seisevada, vokipooli peatavada,
lõi ta pooli puuda vastu, vokiaisad aida vastu.

Veel enam laitusest vihastas, kurjemaks läks kaebustesta,
mustemaks manitsusesta, naise noore nutmisesta,
silma veest sinipunaseks. Karjus siis, käratelite:
"Nuta, nuta, hundi hoora, vala vetta, veiderdaja!
Ise kõrtsi mind kihutad, ise mu elu hävitad."

Ikka nuttis naine noori, virbi voodissa vesistas,

saanud ei olla soigumata, võinud ei vesistamata,
ise ütles, nii küsisi: “Oh mu Toomake toreda,
kuidas sind mina kihutan, kuidas su elu hävitan?”

Karjus Toomas, kãrgateli: “Nii sa mu elu hävitad,
nõnda sööd sa mu südame: seod mu sõangi samba’asse,
tahad, et koltuksin kodussa, norutaksin noorenagi.”

Ei see võinud virbi vaene, võinud ei olla oigamata,
muinasta mälestamata: “Oh mu Toomake toreda,
kuidas kord mind meelitasid, meelitasid, keelitasid,
magatid salu seessa, meiumetsade vahella...”

Veel enam Toomas sest vihastas: “Küllap ka muudega magasid,
minu aga maksjaks meelitasid, panid võtma end vägisi!”

Võttis piitsa pingi pealta, kaika kamberi lõvelta,
lõi ta selga seitse hoopu, kaelale kaheksa hoopu,
mõõda külge kümme hoopu. Pãhe peksis mãrjad mãnnid,
kaelale kased kõverad, seljale sinised lepad:
“Seda sa ise ihaldid, seda tulid siita otsimagi.”

Siisap tormasi toasta, karga’eli kamberista,
pani uksi paukudessa. Kõndis jälle kõrtsi poole,
kiskus kõrtsinaise poole, kõrtsi jäi kogu nõdalaks.

Isakodus

Ohusta veel pããseb orja, ikkestagi pããseb hãrga,
pããse ei pere minia, kinnikihlatud sulane,
rahal pandud palgaline, palgatagi pããviline.

Mareta, murene noorik, lãksi kãimaje koduje,
otsis ta abi isalta, kaeba’eli kandijalle:

“Oh seda endista eluda, kaunist kasvupõlvekesta!
Isa kodus maksin kulda, ema õuessa hõbedat,
kui sain, virbi, veeremaie, hani, võõrsil astumaie,
nõud ma ei maksa maasta rohtu, maasta rohtu, puusta lehte,
kevadise keltsa vetta, mulluste munade koorta.
Nõud mind klopib koerapoissi, sõimab nõljaseks sulane,
nõud mul pihal piitsahoobid, kaelalla on kaikahoobid,
kuule ei kuul oma nimeda, aasta otsa ausamada,
ãmm see kutsub kerjuseksi, ãi see haugutab haneksi,
meesi see vanaksi vannub, nadu napakaks mõnitab.
Ei ole õhtut, kus ma ei itke, ega õõd, kus ei halise:
arud kõik tãis armutusta, lehtimetsad lemmetusta,
metsad meelida pahuda.”

Kaebas nii Maret murene, silmad vetta veeretavad,
kulmud vetta kukutavad, pale laseb laine'ida.

“Ei ma sünni suurte sekka, mahu ei rikaste majaje.
Palju teen suurtele pahada, palju süön pere varada,
kuhja heinu ma kulutan, salve kaeru ma kahandan,
vaadi viina ma vähendan, rüüstan kõik talu ma rikka,
varad võõrsile jaotan, mehe kõrtsije kihutan,
Toomalta elu hävitan...

Ära peaks mina minema, ära sealt härraste seasta,
herilaste hoone'ista...”

Kihvatas ema ägeda, Tiiu tarka see kõneles:
“Kui sa ei sünni suurte sekka, suurte sekka, kõrgi kõrva,
rikaste manu magama, ole uhke siis isegi,
ära sa hooli uhke'ista, karda ei liiga kõrkisida!
Kõrgilt kõrgiga kõnele, maha sõtku suurelised!
Löö aga uhket huulte peale, kõrkidelle kõrva peale,
küll siis uhke see häbeneb, kõrk see kõrvu raputeleb.

Kui ei kõlba sa Mäele, tule Altoale tagasi —
küll siit tööda saab tegija, küll saab töösta toidusegi.”

Tiit aga, taati see tasane, teomeesi taltsakene,
küsis nõuda kukla pealta, püüdis tarkust puusa pealta,
arvasi, aru pidasi, viimaks siis sõnad kõneles:
“Ära tule süiski, tütrekene, ära aja asja uisa-päisa,
ära tee häbi isale, ära lõhu endagi eluda!
Enne kaks kord kannatele, viis kord vitsa väanutele,
kui et murrad ta koguni — hiljem ei enam paranda.

Vähe on kohta ka kodussa, pea toob naise ehk Tõniski,
või ehk võtab Jaanikene, või ehk Malle saab mehele —
lähete, naised, nääklemaie, lapsed, rinnu riidemaie.
Vesine on venna armu, vennanaisel veel vesisem.

Häda on eessa eema'algi, häbi suur on aetud naisel.
Parem lepi ka pahaga, vaata veelgi veidikene!
Ori on pandud orjamaie, vaene koormat kandemaie,
kurjale kumardamaie, õelalt hoope võttemaie.

Ei sellest pääse nii pagedes, ennem ehk pääsed headusella
või pääsed paksulla nahalla; läheb hukka hellakene,
langeb rappa liig ägeda, elab kaua kannataja.”

Kuulas see Maret murene, tihkus nutta veel, tasane,
kogus uuta kannatusta, õppis endagi alandust,
nahka paksemaks parandas, südant tuimemaks tasutas.
Taas hakkas astuma Mäele, kõndima koduradada.

Ütles see Tõnis tõsine, sõnas Jaangi, Jantsikene:

“Oh sa, me Maret maheda! Ära ole nüüd mahe enambi.
Ütle Toomale omale, ähvarda sa uhket konna,
kui sind puutub veel kunagi, julgeb lüüa su lihada,
siis teda ennast tambitakse, kael tal keerdu käänetakse.”

Vastas see Maret maheda, ohkas ainult hellakene:
“Oh mu virved, vennakesed! Kuidas saan nõnda ma kõnelda,
öelda halvasti mehele? On mul ju süda sihuke,
tihka ei olla ma tigateda, oska ei ütelda pahasti.”

Madli, kõrtsi kaunikene

Madli, kõrtsi kaunikene, kudruskaela kõrgikene,
leski noori, lee emanda, see oli kauplema kavala,
hoolikas äri ajama, meelegas maja pidama.
Oskas hoida ta mehigi, poisse vinnassa pidada,
rahvast kõrtsije koguda, joota jooobnuksi alati,
korjata veel kinkisidki, võtta rasketa rahada.

Toomas musta, mees toreda, kaua Madlit meeliteli,
meeliteli, keeliteli: “Tule mulle, saa minule,
tule mu kulla korjajaksi, hõbedate hoidijaksi!
Panen sind helmisse üleni, panen sind kulda kandadeni.”

Naeris Madli, naljateli: “Kuidas sulle ma tuleksin?
Sul on enne naitud naine, enne ostetud emanda,
see minust meeletu mahedam, iga töölegi agaram.”

Vandus Toomas see tuline, ähvardas ägesõnane:
“Selle panen lauta lehma juurde, sööstan söötma ta siguda!
See küll kõigile maheda, haletseja orjelegi,
oska ei meeldida mehele, suuda ei meeli meelitada,
südant ei süüdata põlema, nii nagu ise sa, ilves.”

Naeris Madli, naljateli, kõrtsi kuldne kudruteli:
“Nii juba vanad kõnelid, eided enne õpetelid:
ei see kõlba naista kaks ühe velle voodi'isse,
ei mahu ka kaks katelt keema koldele ühele,
ühes koogus kõlkumaie.”

Madli oli mukki naeremaie, mees vihane vandumaie.

Vandus Toomas see toreda, mõtlema jäi mees tusane:
“Ei tule minule Madli ega heldi helmikaela,
kui on naine mul kodussa, Maret endine elussa.
Kuhu sööstan naitud naise, tõukan endise emanda?
Ei ole lehmaks linna viia, lambaks laadale vedada.”

Toomas uhke, meesi musta, kaunis poiss, kõva rusikas,

jõi ta kõrtsis kolme päeva, kõrtsis kõige see nädala.

Saadeti sõnum järele, karjalapseke kõnega:

“Tule koju, Toomas-meesi, küllalt kõrtsis sa konutand:
lehm on laudassa tõbine, hobu hinge heitemassa,
tule aitama omasid, valvama talu varasid!”

Vandus Toomas see toreda, siingi mõnitas Maretat:

“On seal sihver teil isegi, laudas kange lamberikku —
las see lehmadki toherdab, terveks teeb head hobused.”

Jõi veel kõrtsis kolme päeva, kõrtsis kõige see nädala.

Sündis taas siis teisel korral, jooksis piiga palve'ega:

“Tule koju, Toomas, kulda, küllalt kõrtsis sa kolanud!
Ema on haige voodi'issa, isa hinge heitemassa,
tule aitama omasid, hoidema talu elusid!”

Ütles Toomas, meel tusane, taaski meenutas Maretat:

“On teil seal Maret isegi, haigeaitaja haleda,
las see aitab ja haletseb, abiks saab saunasta Marigi,
kokku kontide siduja, ühte paaride panija.
Mul veel asju siin ajada, perekaupu kaupeleda,
küll tulen koju peagi.”

Pärtel

Jälle kõrtsissa kõristas, viinakruusi vilguteli,
õlletoopi upiteli, kõrtsinaista naeruteli.

Jõi nüüd junkruga ühessa, prassis paaris Pärteliga,
saksakambrissa käratses, saksa keeltki solgerdeli.

Taas tuli sõnum järele, jooksis jo Maret isegi:

“Tule koju, Toomas, kulda, kaua oled, kallike, kodunta:
laps on haige hälli seessa, teine sängissa suremas,
tule aitama omasid, iseenda su elusid!”

Hakkas Toomas see tõrama, meesi musta vandumaie:

“Kas pole asja sust sedagi, kõlba ei, naine, sa kuhugi,
ei ka tite aitajaksi, väätsukese valvajaksi,
ikka pean ise minema, jälle Toomas see tulema.
Petsid poega tuuessaie, ehk nüüd petad uuestigi?”

Hakkas naine nuttemaie, virveke vesistamaie,
mees veel rohkem vandumaie, lapulised lõõpimaie,
joomavend jorisemaie; tõusis siiski, ka tõrades,
hakkas samme seadimaie, varna poole vaarumaie,
varnast võttema kasukat.

Pilkas Pärtel, pulgajunkur:

“Mine aga mine, mehike, sörgi järgi seelikulle,
hoia seeliku sabastki! Muidu memm see sul pahandab,
paitab viimaks vitsagagi.”

Siis vast Toomas see tigenes, rapsis naist rusikatega,
tõukas täiella kehalla, välja uksesta virutas,
järgi põlvega põrutas.

Tuli siis taarudes tagasi, lausus lauda istudessa:
“Kurat see hoolib eitedesta, pärgel naise nuttudesta!
Kui päästaks eidest sest kuratki, viiks ta surmgi sarviline,
saaks mult viina vaaditäie, surma eest sada rahada.”

Naeris junkur, naljateli: “Oled nüüd meesi sa mehine!
Aga ei pärgel viinast hooli, see tahab verda su verista,
ihkab hinge su ilusat. Pärtel su sõber parembi,
see sind aitab viina eesta, kaitseb kangesta rahasta.”

Jõivad taas mehed, jorutid, õlletooopi upitelid,
viinakruusi vilgutelid. Ütles Pärtel siis, sosistas:
ise pärgel õpeteli:

“Kui tasud nii, nagu töotid, sulle siis abi juhatan,
viisi ausa annan teada, kuidas pääsed eidest eilsest,
vabaks saad vanast emandast. Saada metsa see Mareta,
kas või mäelta mahla tooma, vahtravetta otsimaie,
kaema kõivu alt magusat. Kase alla kaeva hauda,
küünart kümme tee süviti, küünart kolm ehk laiutigi,
kata oksil hoolikasti, mätsi mätailla kenasti,
et ei märkaks eema'alta. Saada metsa mees mõnusa,
kes see naista seal kohutaks, eide auku ehmataksi.

Isa aga heida voodi'isse, ise padjulla hädalda,
hakka mahla nõudemaie, vahtravetta tahtemaie.”

Hakkas Toomas tõrkumaie, mees valge võdisemaie,
käsi käskis, teine keelas; küsis küünate külmetades:
“Aga kui kohus tulekse, surma asja uuritakse,
liigasurma leietakse, mindki surma saadetakse?”

Naeris Pärtel, pärgli poissi:

“Ära sest, vennike, värise, ei sa jää saksaga hädasse!
Kui on saks ise seassa, teised saksad seadimassa,
ei maksa kohtust siis kõnelda. Kuidas seisus, nõnda seadus,
kuidas kukkur, nii kohuski.”

628 | AUGUST ANNIST /1899–1972/

Mine, too mäelta mahla!

Toomas uhke, meesi musta, kuu ta kõhkles ja kõheles,
teise arvas ja arutas, kolmandalla end kogusi,
läksi metsaje mäele, kaevas augu seal sügava,
põhja teibad löi teravad, vaiad viltuotsalised,
tegi kui hundi hukkamiseks, karu otsa kukkumiseks.
Kattis oksil hoolikasti, mätsis mätailla hüvasti.

Täkkis kõivu kalda'alla, vahtra nõo nõlva pealla,
pani alla puise püti, kadakase kaljavaadi.

Õhtul heitis õlgedelle, pani end padjule magama,
ütles haige end olevat, keha kõik nagu põlevat,
hakkas mahla nõudemaie, vahtravetta tahtemaie.

Mareta, maheda naine, ütles, kaunisti kõneles:
“Ei tahaks minna ma hämaras, pelgan minna ma pimedas.
Meil on toassa värsket taari, astjassa mõdu magusa,
see on haigele hüvemgi.”

Toomas tõmmu, meel madala, ikka endiselt ajasi:
“Ei taha taari tilgastanut, ihka ei mõdu magedat,
mine, too mäelta mahla, kanna vetta vahterasta!”

See oli Maret maheda, linalakka linnukene,
ei tahtnud tõrkuda tigidalt, hea oli heldesti lubama,
läks ta täitma kaasa käsku, varnast rüüda võttemaie.
Ori ohkas õrre alla, Anne halvake kõneles:

“Ära mine, Maretakene, vaata ette, hea emanda —
sinna soed jo salgas läksid, karud karjassa kadusid.”

Ei sest heitunud Maret, tahtis täita kaasa käsku.
Läks veel aita ehtimaie, võtma kirstust kapukaida —
nägi ehteid itkemassa, paatrid nurgas nuttemassa.

Hakkas noorik nõudemaie, hellake imestamaie:
“Miks sa itked, helmekene, nutad, nupuke hõbene?”

“Seda itken ma, emanda, ei jää meile kandijada,
karra kaela seadijada, paatri rinnale panijat.”

Vastas see Maret maheda: “Ärge nutke, ehtekesed,
maha jääb mul maimu kaks, leinavada linnukesta.
Küll need teidki kord küsivad, paatreid rinnale panevad.”

Tundis ta häda tulevat, aimas ette õnnetusta,
läksi äialta küsima, taadilt tarkust otsimaie:

“Ütle, tarka taadikene, Toomas õhkab õlgedella,
puhkab süngissa siruli, tahab mahlada mäelta,
vahtravetta voore pealta. Kardan käia ma pimedas,
kas pean siiski ma minema?”

Vastas äia see ägeda: “Mine, mine, mu minia,
mine mehe meelta mööda, käi aga kaasa käsku mööda!”

Hakkas ämmalta küsima: “Emakene, eidekene,
kas pean mäele ma minema, mäelta mahla otsimaie?
Kardan kangesti pimedas, aiman nii kui õnnetusta.”

Vastas ämma see ägeda: “Mine muidugi, minia,
mine mehe meelta mööda, käi aga kaasa käsku mööda!”

Ütles see Maret, anusi: “Emakene, hellakene,
kui sinna teele ma kaongi, maha jäävad maimud vaesed,
varja siis mu vaeseid lapsi, hoia mu emata lapsi!”

Ütles ämm, ägeda moori, palju-jutusta pahanes:
“Mine aga mine, minia, käi aga, käi aga, käskujalga!
Küll su vaeseid valvatakse, küll su kalleid kasvatakse.”

Ori ohkas õrre alla, Anne halvake kõneles:
“Küll jah siin, talussa sessa, lese lapsi hoietakse,
pesa neil pehme — pingi alla, tuba soe — läve lähedal,
saavad luida nad lihasta, kalapäida vaid kalusta.”

Mareta surm

Hakkas jo Maret minema, üle õue astumaie.

Ütles Peeter õue pealta, karjateelta Kaiekene:
“Ära mine, Maretakene, vaata ette, hea emanda —
sinna soed ju salgas läksid, karud karjassa kadusid,
viisi valda läks vareseid, kaksi parve kaarna'ida,
veerevad sinu verele, kokku end saagile koguvad.”

See Maret mahedakene, linalakka linnukene,
hoolinud ei hoiatusest, ei küsinud keelamisest,
läks ta mehe meelta mööda, käis aga kaasa käsku mööda.
Oli tal süda sihuke: ei tahtnud tõrkuda tigidalt,
halb oli olla käimatagi, paha palvet täitemata.

Läks ta mahlale mäele, mahla pütist püüdemaie.
Kuulis metsasta müdinat, risupõõsaista raginat.
Veeris välja musta meesi, musta meesi, põrgupoissi,
kirves raudane käessa, vaskivarsi välkumassa.

See oli Maret murene, tundis tulnud viimse tunni,
peale saavat hukupäeva, ainult vaatas ja võbises.
Kuulis lindu lepikussa, sinisirku sirtsuvada.
Ise lindu nii palusi: “Sinisiiba sirgukene,
vahajalga varbelane, vii sa teada vendadelle,
kuis siin ulli hukatakse, veri vaikne vaevatakse!”

Kirves mürkjas jo mürises, hää! see äkine käratas:
 “Pane aga pea nüüd paku peale, säe hiuksed õrre peale!”

Ehmu see Maret maheda, hüüateli, hüpateli,
 püüdis pakku veel pageda, ise haudaje vajusi,
 kukkus otseti odasse. Sinna jättis hella hinge,
 sinna kaunike kadusi, hukkus maimu liig maheda.

Jäid kõik nurmed nuttemaie, põllud silmi pühkimaie,
 alemaad haletsemaie, muretsema metsad mustad,
 et oli lapsi liig laheda, liig maheda marjakene.

Jäid need lapsed leinamaie, pisikesed piuksumaie,
 toatäisi tuikumaie, lauatäisi laulemaie,
 iga tuule tuigutada, iga saolegi sadada.

Mees see naib veel uue naise, leiab uuegi emanda,
 leia ei lastele emada, helladelle hoidijada,
 emaarmu andijada, rinnapea suhu surujat.

Nutsid nurmed need nädala, kodu leinas kuuda kaksi,
 eluaeg aga eidetumad, ea kõik ematud lapsed.

Sakste kohus

Sinisiiba sirgukene, vahajalga varbelane,
 kandis see sõna koduje, viis ta teada vendadelle.

Tulid vennad vaatamaie, armaid jälgi otsimaie,
 leidsid august naise noore, kallikese koltunulta.
 Kandsid kallikse koduje, ei jäänud juurde nuttemaie,
 jätsid naised nuttemaie, vanemad vesistamaie,
 ise tulid Mäele taas tagasi, asja jälgi uurimaie,
 musta jälgi mõõtamaie, kuulama pere kõnesid,
 agu kaevajat küsima, naise saatmist nõudemaie.

Käisid päeva, käisid teise, nõu otsisid nädala,
 kuulasid küla kõnesid, jutu juuri urgitsesid.

Läksid mõisa kaebamaie, õe õigust otsimaie,
 kohut karmi nõudemaie. Naeris Pärtel, pulgajunkur:
 “Mis on asja sest minule või on asja haakrehile?
 Vist läks viltu virvekene, eksis auku õnnetuke.”

Veel ei uskund vennikesed, ikka jälgi veel ajasid,
 kuulasid küla kõnesid, jutu juuri urgitsesid.

Kuulsid siis kõnet külassa: Kaks enne kõrtsissa käratses,
 kolm nüüd kõrtsissa käratseb, pillub laiali rahasid —
 üks on Pärtel, pulgajunkur, teine Toomas, Mäe toreda,
 kolmas see on Mango musta, maa hulkuja õela,

teele tõkete tegija, kaukameeste kimbutaja.

Kust rahad on Mangol mustal? Riisutud kas rikka'ilta, võetud maade matkajailta? Nii see hoopleb Mango musta: “Ei joo riisutud rahasid, pillan nüüd raha paremat, mehe ausa annetuda, tühja tööga teenituda.”

Käisid vennad kuulamassa, ääri-veeri uurimassa, jootsid joobnuks sellikese, panid poisi pinni peale, ähvardid elu hädaga, armu ette ju lubasid. Saidki siis tõe jälile: joob ta Tooma taalereida, prassib Mäe ta penningeida, tühja tööga teenituida, — ainult ehmatas emandat, tegi nalja noorikulle, läks siis auku see isegi, eksis hauda, hullukene!

Tiit läks mõisa kaebamaie, härralt õigust nõudemaie.

Ütles Roodus roogadesta, kärkis kausside vahelta: “Toomas mõisa toodanegu, Toomalt teadust nõuetagu! Junkur asja las arutab, Pärtel selgemaks seletab, kas on asja haakrehile, käib kas kõrge kohtu alla.”

Tuli Toomas mõisa'asse, jõudis junkrule pihile, nõör oli käessa nirginahku, rihmatäis rebasenahku, need tõi härrade hüvaksi, kohtumeeste meelituseks.

Küsis Pärtel, pulgajunkur: “Toomas Tõrma Mäeperesta, kas oled süüdi naise surmas, hukus su hea emanda?”

Vastas Toomas see toreda, kiusujutust kurjusteli: “Ei ole süüdi ma sugugi, tegin augu hundi jaoks, karu kurja kaotuseksi, mitte noore naise jaoks, saatsin maimu mahla tooma, vett mulle haigele vedama, vist läks viltu virvekene, eksis teelta õnnetuke, Jättis üksi mu hädasse, jättis lapsed leinamaie, toatäie tõinamaie, pisikesed piuksumaie. Seni nüüd soiun, kui surengi, seni kurdan, kuni ma koolen.”

Ütles Pärtel, pulgajunkur, rääkis Rooduski, paruni:

“Asi on selgem selgestagi, oled õigem õigestagi. Ei ole asja siin kahelda, kuulata küla kõneta, kaaluda neid kõrtsi jutte. Tiidul kaebus on tühine, Tiit saab vitsu tühjast jutust, maksab taalri me tasuks.”

Käraja kohus

Tuli Tiitu mõisa'asta, kutsus kõik pere koguje,
ise nii sõnad kõneles: "Eks ole ikka ma öelnud:
kuidas seisus, nõnda seadus, kuidas kukkur, nii kohuski —
õigus ainult härradella; kui aga õigus orjallagi,
ori siis püksid alla lasku, maksku taaler veel tasuksi."

Ütles see Tõnis tõsine, viisi venda kõik kõnelid:
"Ei saa õigust saksa käesta, kaitset ei isanda kohtult.
Vaja on vana kohuta, otsust endiselt käräjalt,
rahva enda õiguselta."

Kohtu endise kogusid, kokku said käräjad muistsed
alla hiie endisaegse, kadund põlve kalmetilla,
kohtu endise kividel.

Istusid eakad taadid, suveööl tol sumedal
käräja vanul kividel, kadund põlve kalmetilla —
näod nõella moonutatud, varjatud valehabemeil,
et ei satuks saksa silma, saadaks ilmsi ei susijad.

Toodi Toomas see toreda, veeti varjulta vägisi —
kaksi jalga kammitsassa, viisi sõrme kõik sidemes.

Küsis kohtumees ülembi, käräjävanem kõneles:
"Toomas, sa Mäe toreda, miks tegid augu sa mäele,
saatsid öösella emanda, hukutasid naise noore?"

Vastas Toomas, mees madala: "Tegin augu hundi jaoks,
mitte noore naise jaoks, saatsin maimu mahla tooma —
vist läks viltu virvekene, eksis teelta õnnetuke."

Ütles kohtumees ülembi, Mauru katte alt kõneles:
"Miks sa võltsid, miks valetad? Miks tegid augu mahlateele,
saatsid öösel just emanda, miks ei august hoiatanud?"

Vastas Toomas, mees madala, ikka keerutas, kadala:
"Ei olnud meeles hoiatada, olin haige ju isegi."

Korda kolmandat küsiti, tõde lauale laoti:
"Miks sa võltsid, miks valetad, miks sa õigust ei kõnele?
Miks sa saatsid Mango musta õrnakesta hirmutama,
arga aukuje ajama, linnu päevi lõpetama?"

Vastas Toomas, jo vabises, kuid veel nüüdki keeruteli:
"Oh seda selli, see valetab, võltsib see varas alati!"

Nii kõneles Mango musta, teede-hirm ise tõendas:
"Ise sa võltsid ja valetad, ise oma orjadelt varastad,
piinad enda piigasidki, sunnid täitma su himusid,
naid nad naiseks ehk nädalaks, siis ajad hüppama jõeje,
jooksma alla allikasse. Veel mul taskus su hõbedad,

vanad taalrid su verised, mis sain naise hirmutuseks,
linnu päevi lõpetuseks. Nii sa viltu mu vedasid,
häbiteole hukutasid.” Said mehed sõnulemaie,
halvad ühtteist hurjutama, patte paljaksi tegema.

Ütles kohtumees ülembi, mõistsid kõik mehed kärejal:

“Kuulge, mis kohus kõneleb, nii on otsus me ühine:
Toomas, Mäepere isanda, see’p see tappis naise noore,
hukkas enda hea emanda. Surm tuleb surmaga tasuda,
hing oma hingega lunasta!”

See oli Toomas, mees madala, tundis tulnud viimse tunni,
veernud viimse päevakese. Hakkas armu jo paluma:

“Seda tegin, hullu, hullusessa, ruttasin rumalusessa,
viina uimassa vihassa, saksa halva õppust mööda,
saatsin surma naise noore, tahtsin teista taas kosida.
Andke armu, mu isaksed, armu, hea kärejaha rahvas!”

Ütles kohtumees ülembi, Mauru karmi see kõneles:

“Ehk saaks armu sa ühesta, andeks ainsa eksimise,
ei saa andeks sa eluda, kogu ea su eksimisi,
teiste õnne hukkamisi, elude hävitamisi.
Ikka kõrtsis kõllerdelid, õllekannu upitelid,
püüdsid naisi paariks päevaks, kokku kolmeks ehk nädalaks.
Siis juba teista sa kosisid, uuega himu ajasid.
Hukkasid nii naisi noori, ise porduna elasid,
pordu surma nüüd suredki, porduna tules põledki.”

Nii oli surm sel poisist pordul

Võeti Toomas see toreda, viidi Toomas see viletsa,
kaksi jalga kammitsassa, viis sõrme kõik sidemes.

Virve viisi vennakesta, need tegid tule orusse,
salavalge’e võsasse, laane paksu peitusesse,
panid Tooma seal tuleje, palavasse poisist pordu.

Toomas veel tulest kõneles, lausus leekide vahelta:

“Ärgu tehku teised nõnda, kui tegin mina rumala
oma hullulla pealla, rumalalla mõtte’ella.
Elasin elu ma halba, suren surma nüüd jäledat,
viin see viltu mu vedasi, saks see halba õpeteli,
kõrts see käänas mu kõverdi, ajas hulluks hi mudki.

Ärgu tehku teised nõnda, kui tegin mina rumala,
ärgu käigu kõrtsi teeda, vedagu ei viina teeda.
Naiгу naine päeviks kõigiks, hellake eluajaksi!”

634 | AUGUST ANNIST /1899–1972/

Nii oli surm sel poisist pordul, kadu Toomal sel toredal,
perepojal peenikesel, Mäe uhkema isandal.

Ütles nii Mari-emake, laulutarka taibuline:
“Süü polnud ainult poisi süüdi, oli ka õela õlle süüdi,
vihasema viina süüdi, kavalama kõrtsi süüdi,
herise emanda süüdi, salakurja saksa süüdi.

Veel aga süüd oli varalgi, isa liigarikkusella,
ema liigahellusella, see tegi lõdvaks lapsenagi,
ülbeks noorella ealla, õpetas himu ajama,
sõitma teiste selja pealla, kehvemate küüru pealla.

Veab viltu see varakus, uhkus see ojasse lükkab,
rikub rikkus nii alati, rikub rikkaima südame,
ahnusega, aplusega, ihnsusega, ülbusega,
kalkusega, kõrkusega, lõtvusega liiatigi.”

*Karske Pireta, maheda Mareta ja mehetapja Maie lood.
Perekonnaballaade vanast orjaajast, 1970*

ALEKSANDER SUUMAN

KIUSATUS

Soe ja vaikne kevadhommik.
Oma punanina
nisuoras välja pistnud,
et näeks taevasina.

Kaer on juba kahel lehel
keset musta mulda.

Lehtedel on kastepiisku
ja päikese kulda.

Aurab kartulipõld taamal,
vaod kui püssist lastud.

Edenemas on tööd ja teod,
ükskõik kuhu astud.

Põllul hobu otsa jäi küll.

Nüüd pole häda tal.

Küllap rammu jälle läheb
ristikuädalal.

Õhvakesel värsket rohtu
rohkem kui ta jagu.

Peremees on karjamaal
ja raiub talveks hagu.

Vaatab, mööda raiesmikku
jookseb kena piiga.

Paljastele jalgadele
kas ei tee ta liiga?

Kergel kargel mööda kände
hüpped nagu hirvel.

Laseb langeda mees alla
kärnel käel ja kirvel.

Ammuli sui vahtima jääb
neiu nõtket keha.

Unustab maailma ära.

Ei tea, mida teha.

Kleit on õhulisest siidist.

Täitsa paistab läbi.

Imelik, ei tunne tüdruk

üldse sellest häbi.

Mehele ta näkku naerab

nõnda lähedalt, et

tunda on ta hingeõhku,

magusamat kui mett.

Uim lööb oimudesse. Ärkab

mehes vägev iha.

Väikesele võlurile

käed lööb ümber piha.

Kui ta käed lööb ümber piha,

ehmatusest tardub —

külm kui lumi piiga selg on.

See on, see on mardus.

Susisedes, suust ta puhub

puhast tuld ja tõrva.

Puhang riivab mehe nina,

silmi, suud ja kõrva.

Valu jookseb abaluuni

läbi laia rinna.

636 | ALEKSANDER SUUMAN /1927–2003/

Mees on surma suus, veel vaevalt
 jõuab koju minna.
 Seitse pikka nädalat näeb
 süngis kurja vaeva.
 Hing on vali, põrgu ta ei
 lähe ega taeva.
 Viljalõikamise ajaks
 on ta jälle jalgel.
 Murrab tööd ja isemoodi
 tõsidus tal palgel.

Krähmukirjad, 1966

TÄDI JA KARU

Tädi ükskord Simunast läks viina tooma.
 Karu tuli poegadega Pedja äärde jooma.
 Tädil oli ilus nimi — Flink Anette.
 Karu nime seni pole teada saanud mitte.
 Kõndisid nad asjalikult, rahuliku moega,
 tädi ja karu, kel taga kaks poega.
 Vinta-vänta rada viis nad purde juurde kokku.
 Hirmsal kombel ehmatasid ja siis jooksid pakku.
 Tädi lippas kodu poole, karu kahlas rappa.
 Mõlemale torgatud kui tuli oli sappa.
 Mõlemad nad värisesid. Tädi oli kaame.
 Karu kohta seda öelda kindlasti ei saa me.
 Tädi pea siis valutas ja vaene süda kloppis.
 Karu janu kustutuseks pohli suhu toppis.
 Pojad lasid uperkuuti üle samblamätta.
 Tädi ennast välja magas, ka ei jäänud hätta.
 Oli temal ilus nimi — Flink Anette.
 Karu nime seni pole teada saanud mitte.

(1967) *Valguse kuma sees, 1972*

VANAET KLAUS

Kindapaaride, sokipaaride
all on lookas pael.
Istub kambris Klaus'i vanaeit,
palg kui kuivand tael.
 Ei küla tea, ei mäleta küla,
 millal naeratas tema.
 Oli ta, oli ta mehenaine
 ja kolme poja ema.
Ammu, ammu oli see päev,
kui pähe pandi tanu.
Mees ta kähku maha jättis,
võttis Savi-Anu.
 Ei ka poegi kuigi kauaks
 hoida saanud lasteks.
 Märkamatul nad meheks said
 ja hakkasid kangelasteks.
Kangelaste rajad kadusid
otsatusse öösse.
Istub kambris Klaus'i vanaeit.
Süvenenud on töösse.
 Silmad kui tulekiivid peas tal
 sädemeid sähvivad.
 Õhtu on ja üle aedade
 penid klähvivad.
Kraasib, ketrab ja korrutab.
Käed tal kui nahk ja luu.
Katuste kohal konutamas
vahatahke kuu.
 Konutaja alla neelab
 tahmjas pilvekoon.
 Eidel üldse pole suud.
 On ainult joon.
Ei ta puhkust ega armu
anna oma kõbale kerele.
Uusi ja uusi kindaid-sokke
koob oma kadunud perele.
 Peosokke ja veosokke,
 labakuid laiu ja kápiseid,
 sõrmikuid miniatelegi,
 kärje- ja särjesapiseid.

(1970) *Valguse kuma sees*, 1972

METSVAHI JUTUSTUS

Inets on hädas!
Inets on hädas!
See kostis kui käsk läbi une.
Virgusin. Pere magas.
Vihur vuhistas akna taga.
Oli oktoobriöö.
 Suikusin uuesti. Sama hüüd
 veel valjemini
 ja painajalikumalt kõmas nüüd,
 et kajas maja.
 Inets on hädas!
Tõusin. Pole õige asi see.
Mis imelik nimi ja nõudmine
sel südaöö tunnil?
 Lõi põue kartus
 ja oimu aim,
 see võigas hääl
 ja võõras jõud
 on õnnetus.
 Aga kes või kus?
 Et vaikiks vaim
 ja haihtuks õud,
 panin põlema lambi.
Käisin läbi toad.
Kõik rahulik näis.
Und tütrele ja kaasal
olid silmad täis.
Tommi liputas saba
ja kass löi nurru.
 Võib-olla hobune tallis poob?
 Ehk äkki lehm või voon
 on hädas?
 Võtsin laterna, läksin välja.
Mind hetkeks haarasid
ehm ja jahm;
käest kiskusid ukse
tuul ja vihm.
Oli laotus kui süsi,
oli laas kui tahm.
Jah. Ja

ses pilkases mühas
 kilasid hagijad,
 kes lähenesid üha.
 Ahaa.
 Ja juba üle põllu ja aiamaa
 läks nende lärm.
 Ja suure looma mütsuv samm
 ka oli kuulda.
 Ja samas jälle laande ja öhe
 kõik kadus kohe...
 “Inets, Inets,
 kaitsku sind mets!”
 sõnasin.
 “Kuis saan sind aidata praegu
 mina siin?”
 Kui kentsakalt te üksteist küll kutsute!
 Hehee!
 Haldjate keel.
 Hommikul valges aga
 uurisin jälgi.
 Emapõder oli põgenenud
 vasikaga.

(1970) *Valguse kuma sees*, 1972
Kaunis on kummaline, 1988

VÕÕRAS

Unenatukest silmist pühkides
 magusat ja hella,
 kuulsin, mitte kuskil pole
 kuulda karjakella.
 Salusid-välusid pahmasin
 ja peagi taip löi oimu:
 jäljed suundusid laane poole,
 millest mul polnud aimu.
 Pedja jõe kärestikust läbi
 olid läinud kõik sarvikud.
 Oh, te mu saatana sigidikud,
 armsad kadunud karvikud.
 Mina. Et jooksen trummi kaudu.
 Mulk oli trummil ees.

Aialatile lõuaga toetas
 väikene võõras mees.
 Justkui kuulnud härjapõlvlane,
 valges kuues ja pükstes.
 Mina jahmel, ta külmas rahus,
 vahtisime üksteist.
 Kohe teadsin, see pole laps.
 Ta kuju kõneles muust.
 Uuriv pilk ja muie suul
 mul läbi löiksid luust.
 Peaga vangutas, mõista andis
 inimene-käbi:
 kulla karjak, kus mina seisan,
 sealt ei minda läbi.
 Tahtsin ümber pöördä. Võtku
 ta mu lehmä-lambad.
 Tundsın, jalad olid jäigad
 nagu soolasambad.
 Vaia kombel otsapidi
 olin maasse rammitud.
 Tema seisis. Valged juuksed
 keskelt seitli kammitud.
 Veikles päike, mängles puhang
 siidivoldistikul.
 Härrasmehe rüht ja keha
 oli küünarpikul.
 Kaamenäone, helesilmne.
 Naaldas siis end käele.
 Pikad hetked allusin ta
 võimule ja väele,
 kuni leidsin, olen vaba.
 Tuulekiirul koju.
 Suhkruvett memm andis. Sõnas:
 “Mine voodi, poju!”
 Isa ühmas: “Ah, seesamune
 jälle näitab ennast.
 Lähen karja.” Igaks juhuks
 kutsus kaasa vennast.

Valguse kuma sees, 1972

AUKÜSIMUS

Veel viimne minut valgust sametrohelist.
Siis olen seal, kust tagasi ei tulda.
Jõe põhjas vähkresid kaks inimlast.
Vett pea peal oli oma poolteist sülda.
 Ta kägistas mind kõrist, tiris juustest.
 Meist üle ujus mingeid suuri kalu.
 Mu ainus mõte oli: ema, ema,
 kes lohutada suudab nüüd su valu?
Ma olin kuulnud küll, et päästmine
on kole ohtlik. Aga tema karjus
nii ahastavalt. Ei ma saanud vahtida
niisama pealt, kui upub naabri karjus.
 Vett voolas sisse, pehmet külma vett.
 See noana rinda torkis. Õhumulle
 kui laulvaid pärle tõusis pinnale...
 Seal keegi nagu ulatanuks mulle
kivi pihku põhjamuda seest.
Lõin uppujale pähe. Lõtvus pinge
mu kaela ümber. Välja ujusin.
Las röövib Pedja ainult ühe hinge!
 Soe päike paistis, mina lõdisesin.
 Lehmad söid ja magas lambakari.
 Ei saanud mina pilku lahti paigast,
 mis endale nüüd nõudis Voldemari.
See on üks hauakoht, kus vesi pöörleb
ja keeb ja kihiseb kui katla sees.
Ah, vaja poleks olnud edvistada
mul oma võimetega tema ees!
 Küll mitu korda teda hoiatasin,
 et ära sina tule, sa ei oska!
 Siin kisub alla! Ah, mismoodi nüüd
 sest õnnetusest kodustele kosta!
Sel silmapilgul ootamatult tõusid
jõe pinda Volli selg ja linajuus.
Siis sinikaame nägu, silmavalged,
nõrk, kauge hüüe veega täidet suul.
 Kõik kordus. Mina päästma läksin jälle.
 Mu kõrri sõrmed klammerdusid tugevad.
 Kes tahab saada ammendava mulje,
 võib salmid veel kord otsast peale lugeda.

Ja jälle kaldal. Hingeldasin, istusin.
Me majad kaugel paistsid üle lageda.
Mind miski kinni hoidis veel ses paigas,
ehkki kiirelt tahtsin ära pageda.
 Ja ennäe! Veel ta tõusis. Hõljus lõdvalt.
 Kummuli. Ei enam mingit ohtu
 ta endast kujutanud. Juurde kroolisin.
 Kättpidi ujutasin kaldarohtu.
Sealt tirisin ta heinakuhja põhjale.
Maapinda ei ma usaldanud kalki.
Vaest inimkeha sõtkusin ja tampisin.
Pea poisivolask näitas elumärki.
 Ei söönud ma sel õhtul, polnud isu.
 Liig lähedalt sai nähtud surma lõusta.
 Õõ läbi nägin nägemusi. Raske
 mul oli õigel ajal üles tõusta.
Jäin karjas magama. Kui virgusin,
mu lehmad-lambad teinud olid sääred.
Pea leidsin ma nad rahu mäletsemas
eilses õudses paigas Pedja ääres.
 Ja vaat kus ootamatus! Naabri kari
 ka kõrges angervaksas teispool jõge.
 Näen — Volli oma uppumise kohas
 üksipäini ujub! Täitsa sõge!
Järjepannu ühest kaldast teiseni.
Ja ikka täpselt sealt, kus alla neelab.
Puristab ja mulle näkku irvitab.
Mina jahmunud ja teda keelan:
 “Volli, tule välja! Alles eile
 sind kindlast uppumisesurmast päästsin!”
 Ta tuli. Sõnas kalasilmil: “Tead,
 praht sa oled praegu minu käes siin!”
Tal hambad külmast plagisesid suus
(vist ujumist siin õppis mitu tundi),
kui kõrgel laulval häälel assetas
mu karja peale oma hullu Hundi.
 “Või sina päästsid mind! Päh! Pole kuulnud.
 Niisugust lugu juhtuda ei saagi!”
 Ta oli minust suurem. Väga viisakalt
 ta käest veel vastu võtsin lõuahaagi.
Miks Voldemar nii käitus? Palju aastaid
ma vangutanud pead. Nüüd hall on juus.

Jah küllap! Ära riiva mehe au!
 Mees ise teab, mis teeb ka surmasuus.
 Ehk kui sa riivad, ära ole käpard!
 Kui mõistust vähe, olgu rammu ihus!
 Ja ära iial haletse sa ligimest!
 Ja ära lahmi pähe, kivi pihus!

Maa paistel, 1975

PÕRGUKÜTT

Käsi nagu piksenool
 ja silmadeks kaks sütt,
 käis ja kõndis mööda soid
 ja metsi Põrgukütt.
 Kõndis hääletult ja ruttu
 ulukite õudus.
 Väsimusest polnud juttu.
 Samm tal oli jõudus.
 Ikka liikvel, ikka kiikvel
 samblal, roos või rohus.
 Kaenlas jaapani vintpüss —
 jäik, väle välikohus.
 Löökesi ja pääsukesti
 noppis lennuhoolt.
 Ütles: "Oskus ohvreid nõuab
 ja ka nõuab hoolt."
 Ütles, naeris. Valged hambad
 parkund põsil paljastas,
 meie õuel oma nuga
 käia peal kui haljastas.
 Murdud rohukõrred talle
 olid kirjatähed.
 Põlvili neid uuris, veeris.
 Täpselt õppis pähe.
 Märgid kastel või ka lumel
 olid värsjalad.
 Linnud olid luuletused,
 loomad — proosapalad.

Kirjutas neid aegamööda.
 Meistrikäega äkki ta
 lõpetas ja pani punkti
 väikse tinatükiga.

Sügisel kord karu kannul
 seitse päeva püsis.
 Sadas lobjakat või vihma,
 kas ta sellest küsis.
 Öösel lõksetule ääres
 kuumaks paistis piha.
 Jalarätid kuivatas ja
 näris leiba-liha.
 Aoga aju algas jälle.
 See käis Sallast Paduni.
 Kõrge kuusemetsa alla
 jäljed ära kadusid.
 Mees nüüd näitemängu mängis,
 mõttes loomaks muundus.
 Vaistuga läks täpselt sinna,
 põgenik kus suundus.
 Karu viimaks vihastas
 ja tüütut kütti ründas.
 Samas kuhilasse tardus
 nagu pohlaküngas.
 Erutus- ja õnnetunne
 kütsid keema vere.
 Tubaka mees ette keeras
 justkui kärbikere.

Süda kloppis, ihu vappus.
 Koost või ära lagune.
 Aegamööda andis rahu
 armas pinutagune.

Märtsikuu. Nüüd valged nirkid
 tõsiselt ja tuhinal
 ema salapärast tantsu
 lõivad risukuhilal.

Mustad ninad, sabaotsad
 ilmusid ja kadusid
 ootamatult, imekähku.

Nagu välku tagusid.
 Ise vaevu kämplapikku,
 tollilaiu kerelt.
 Kevadele tervitusi
 saatsid tervelt perelt.

Mis jäi jäägril enamat
 veel soovida või tahta —
 kuulid silmadesse saatis,
 et ei rikuks nahka.

Kuuseoksi seljaga tõi
 metsast Põrgukütt.
 Meie tagaväljal valmis
 madaluke hütt.

Terve öö me passisime
 keltsakõval kesal.
 Purihambad plagisesid
 õleprahist pesal.

Kui ju vähe hahetas,
 siis esimene kukk
 vurrdi! lendas põllule,
 ise must kui tukk.

Ajas seljasuled turri,
 tiivad lāngu, liuhka.
 Selgel valjul hāālel laulis,
 vahel laskis siuhka:

“Tulgu siia, kesse julgeb
 puutada mu emast!
 Armetumad narmad-nartsud
 järel' jäävad temast!”

Nāhtamatut verivaenlast
 nāitlikult ta kolkis.

Jāāger mulle iga salmi
 tāpselt āra tōlkis.

Sōimas tōhku, neas ronka.
 Jumal teab küll, kust ta
 õppind oli sōnu, mis
 ei talu trūkimusta.

Samas rippus ta mu kāēs,
 lābilastud poost.
 Ei ta loobuda veel suutnud
 oma laululoost.

Alateadvuseski jātkas
 oma ll-e, rr-e,
 uu-sid, ka-sid õige tasa.
 Siis kōik kustus verre.

Jāā ja lumi olid lāinud.
 Kena maikuu algus.
 Pedja jōgi oma sāngist
 heinamaale valgus.

Maarjahavid keerutasid
 toa all ja taga.
 Pōrgujāāger kätt ja silma
 proovis ahingaga.

Laskis havil pōgeneda.
 Kiirelt nagu iil
 mōōda niitu jōe poole
 liikus lainekiil.

Raudahambuline lohe
 tōusis samal hetkel.
 Kōrge sinitaeva taustal
 tegi kaarja retke.

Vuhisev ja vōnklev saba
 justkui andnuks vunki.
 Purikaga samaaegselt
 jõudis ūhte punkti.

Lābi akna õue hūppas.
 On aga mehel himu vast,
 mōtlesin. Seal sisse astus
 politseinik Simunast.

Imetlesin vahvat kütti.
 Laanes luusib, looma vaist.
 Isa: "Meil vaid oma rahvas."
 Politseinik: "Vaat, kus raisk."
 Mütsi plekknokk kurjalt veikles
 laualambi paistel.
 Nuhkis läbi meie toad.
 Sai näägutada naistelt.

Karjas. Vihmasadu halliks
 luhapealse maalil.
 Kükitasin kuhja all
 kui Alle "Pastoraalis".
 Oli külm ja oli igav.
 Tegin otsuse:
 Lõunamaale lähen. Põrgu
 saadan kodukotuse.
 Siis ma nägin, püha taevas,
 üle minu abaluu,
 hääletult kui vaim, kui madu,
 välja roomab püssisuu.
 Karjuda ei suutnud. Tundsin
 kurgus kuuma pitsitust.
 Samas heinakuhjast kostus
 kuratlikku itsitust.

Metsavahti-mehikene
 ootas kõrget ülemust.
 Ülem tuli. Juba õues
 röökis: "Räbalad teen sust!
 Kas ma oma valdustesse
 sattusin või põrgu?"
 Karupea oli aiateibas,
 maas oli sokusõrgu.
 Metsavaht oli lumivalge.
 Suu tal jäigi ammuli.
 Sammal ihuüksi kuulis
 kaugenevaid sammusid.

Toid ja tegemisi jätkus.
 Põrgukütt ei väsind.
 Metsmee röövimine oli
 järjekordselt käsil.

Vara, enne päevatera
 sahisest meil saag.
 Hirmsa raginaga maha
 vajus vana haab.
 Lõõtsas põlesid mul kaltsud,
 villased ja takused.
 Tema kõrgi välja tõstis
 lõhestatud paku seest.
 Töötas nagu käsikurat,
 mõnus muie palgel.
 Mesilased olid puntras
 mättal hallavalgel.
 Ära tõime hobusega.
 Pesuvann sai äärteni.
 Ihu oli nõelu täis
 mul silmist säärteni.
 Temal polnud mingit viga.
 Ma kui lumememm
 paiste läksin. Ja siis voodi.
 Päitsis tihkus emm.

Jälle sügis. Koltus kask
 ja sünkus taevalaotus.
 Iga latv ja iga põõsas
 nõretas ja raostus.
 Pilved-hiiglakäsnad käisid
 nõnda madalalt, et
 vabalt käega pigistada
 välja võis neil alt vett.
 Põrgukütil nagu ikka
 polnud püsi. Sompas soos.
 Põdravasikale kuuli
 saatis, tehtud Tokios.
 Tollel silmapilgul keegi,
 keda me ei usu
 ega näe ja kuule, tuli
 üle tuulerusu.
 Tõstis kompamatu käe
 ja õhku tegi märgi.
 Etendus siis käima hakkas
 tema tahte järgi.

Pildid vaheldusid kiirelt,
 inetult ja imetult.
 Aga peagi selgub plaan,
 mis oli Nimetul:
 Kukkus loom ja kohe tõusis.
 Vaata aga vaata!
 Tuli teine kuulgi varuks
 vasikale saata.
 Langes kõrge kulu sisse,
 valgeid jalgu loopis.
 Märkas mees nüüd, et see oli
 teine uluk hoopis.
 Kolmandana kokku vajus
 pull, kes ründas kütti,
 sõjapüssi naasklitorkest
 otse kaelaütti.
 Emasloom siis tapja poole
 ummissõru sööstis.
 Aga vaikus raud, ehk küll mees
 õigel ajal päästis.
 Männitüve taha jääger
 kadus tuulekiiru.
 Loomale sealt lagipähe,
 vastu külgi, küüru
 ronte, kaikaid, mättaid pildus
 hüpeldes ja hõigeldes,
 surmatoovast jalahoobist
 kõrvale põigeldes.
 Minu kadund isa oli
 metsas abiks lahkamas.
 Kolmed lihad jahtusid
 ja nõrgusid kolm nahka maas.
 Pajurägastikust välja
 vaarus põdraema siis.
 Vaikselt meeste juurde astus.
 Seal jäi seisma tema siis.
 Seisis ja ei läinud ära.
 Tummalt paigal püsis.
 Suuril silmil otsa vaatas.
 Nagu miskit küsis.

Mehed jätsid töö. Ka nõutult
 seisis kühmus õlul.
 Üks suur vaatamine toimus
 soisel metsavälul.
 Looma silmis peegeldusid
 jäägri kuriteod.
 Pillas pussi ta ja tõstis
 oma räämas peod.
 Küll ta neisse peita püüdis
 sarnu, silmi, juukseid.
 Laane pärapõrgus kuulda
 oli mehe nuukseid,
 mis ei lakanud. Mu isa
 siis ta juurde astus,
 peast ja pihast raputas
 ja karjus: "Juks, pea vastu!"
 Hiljem ise kaua kahtles,
 tuli mõtteid teisi:
 Kas see üldse oli loom,
 kes meie juures seisis?
 Kauaks pisaraid! Oh saatust!
 Ei karakter lagune.
 Sõjaajal inimesi
 varjas Alutagune.
 Kauaks kahetsust! See vahel
 peale tuli hiiliti.
 Hinged oma täiusesse
 välja viiliti.
 Eluteed, mis seni ikka
 otsejoones jätkusid,
 järske käände tegid nüüd
 või ootamatult katkesid.
 Iseloomud avanesid
 nagu ukсед käginal.
 Sulgumisse sisse murti
 vägisi ja häbita.
 Inimesed metsistused.
 Ulukiteks kah
 hakkasid. Sai mõnest jänes,
 mõnest hunt või ahm.

Ühel ööl, kui pärisloomad
 sõid ja võltsid magasid,
 Imukvere taha sohu
 langevarjud sadasid.
 “Omakaitse” luuresalgas
 kolme värvi lindiga
 Põrgukütt nüüd partisane
 jahtis saksa vindiga.
 Jahtis nagu pääsukesti,
 nagu nirke nobedaid,
 nagu karusid või põtru,
 nende poegi tobedaid.
 Ometi kord seadus lubas
 tappa. Süttis nagu pürg
 kahest otsast põlema
 nüüd mehes pime jahikirg.
 Elu jooksul mõistma õppind
 oli ainult loomi.
 Inimesteski nüüd nägi
 kärsse, kihvu, kooni.
 Oma tasakaalu leidis
 vastavuses ajale.
 Õnnetusi kaela käänas
 mõnelegi majale.
 Ei ta ennast muuta suutnud.
 Tabadega raamis
 püsis. Tema surnukeha
 leiti rabakraavis.

Maa paistel, 1975

PÕLENDIKU JAAN

Sõnnikuveo talgu algul ikka
 kõhetuke Põlendiku Jaan
 raksti! hargivarre katki murdis.
 Sestap nõnda oli tema plaan.
 “Ah, sa kurat! Liiga rängalt tõstsin!”
 sõnas. Mis tal sõnadagi muud.
 Kuurist, aidast, lakapealseilt otsis
 mures näoga hargivarre puud.

Lõpuks leidis. Mõõtis tema pikkust.
 Uuris, kas on õigel kohal jonks.
 Käias kirvest, ihus taskunuga.
 Aega polnud puhata üks tonks.
 Tahus, vestis. Kraapis klaasikilluga.
 Liivapaberiga hõõrus, silus.
 Otsa tappis kargu. Lausus targu:
 “Tööriist olgu korralik ja ilus.”
 Sõrmede jaoks kühmud-mõhnad voolis.
 Muidu lööb veel pihku vill või rakk.
 Valgumihklist pläru peale tuld ta
 rapsis. Istus. Istmeks raiepak.
 Lõuna jõudis kätte. Rohu peale
 lasti iga hobune ja varss,
 talgulised kööki laua taha.
 Jaanil valmis oli hargivars.
 Maitsti riigiviina, koduõlut.
 Söödi kapsasuppi sealihaga.
 Lasti leiba lusse. Jälle tööle
 kogu pihajõu ja nõu ja vihaga.
 Esimese koorma ajal kohe
 varre murdis Põlendiku Jaan.
 Ütles: “Toorik oli tunamullune,
 pehkinud. Mis mina teha saan!”

(1973) *Maa paistel, 1975*
Tondihobu tõugud vetikatega, 2002

KAEVUMEISTER JUHKAMI MATUSED

Juhkam eluaeg kaevusid kaevas.
 Viimaks tinakajoomise tõttu
 jäi põduraks ja suri ära
 sinna Simuna vanadekottu.
 Hauakaevaja Julius Lilienthal
 peost pihku sai rahapataka
 külanõukogu esimehelt. Ole pai,
 osta kirst ja ilusti mata ka!
 Oli Julius kriips-kraps vana.
 Tema võttis kangi ja labida.

646 | ALEKSANDER SUUMAN /1927–2003/

Asus ägedalt asja juurde
kellamees Sikkari abiga.
Lund teravalt tuiskas sel päeval.
Oli maa nõnda kõva kui raud.
Ei meeste käes põrmugi edenenud
kaevude kaevaja haud.

Ka kirstu ei saanud nad osta,
sest kapital kulub, nii-öelda.

Ja millega pead sa, hing, lapid,
kui homsele päevale mõelda?

Küll mõtlesid nemad sügavalt.

Kole raske oli otsust teha.

Kanti õo varjus palitu sees
vaest Juhkami surnukeha.

Lasti vastkaevat võõrasse kalmu.

Põhi tasaseks uuesti rihiti.

Sealsamas oma teisedki patud
taevale viimseni pihiti.

Oli hommikul uhke matus.

Tuli rahvast kokku kui murdu.

Üks vististi väga tähtis mees
oli Kissa kandis surnud.

Enne ilmalik talitus peeti.

Pärast vaimulik kah igaks juhuks.

Küll "Isamaa armu" seal lauldi,

küll "Tähtede taga" seks puhuks.

Ka kellamees Sikkar ja Lilienthal

haua ääre peal esireas

surmtõsiselt seisis, käed ristis,

teiste kurbade saatjate seas.

Oma Simuna kaevumeistrit

nad matsid. Hea olgu ta ase!

Halb ainult, et otse ta otsa,

sindrid, setivad kissalase.

Siis kõnesid peeti. Siis vanikuid

kuhjaga kalmule kanti.

Pole kuuldud-nähtud, et kuskil on

nii austatud vallasanti.

Ka Julius kõneles. Allikaveest

ja kaevudest käis see jutt.

Kui kujundirikas keel on tal,

nii arvasid kõik, kurgus nutt.

Ja mõtlesid ja mõistatasid,
kes on küll need kaks väärt meest,
kes võõrale leinale kaasa
nii õhkavad südame seest?

Vist Orguse palvevennad,
kes kuulsa kadunu hauda
austavad. Kissasse kutsuti
nad õhtuks peiedelauda.

Läks nädal. Külanõukogu esimees
kohtas Juliust viinasabas
seal Simuna männiku ääres. Küll
mehi mõmises maanteel ja rabas

kui karusid ja nende poegi,
kes une pealt ülesse aetud.

Esimees küsis: "Lilienthal,

kuhu see Juhkam sai maetud?"

Ei Julius kohkunud karvavõrd.

Aus vastus oli valmis tal:

"Ah Juhkam? Mis temal nüüd viga!

Ta puhkab Toominga all."

(1973) *Maa paistel*, 1975

Tondihobu tõugud vetikatega, 2002

647 | ALEKSANDER SUUMAN /1927–2003/

MUTIKÄPP

Jälle mürsud-miinid olid virnas.
Susises ja suitses süütenöör.
Pommilehtris, puu või kännu taga
lamas iga poisike-sapöör,
 nägu vastu mullapinda surut,
 pihkudega kinni kaetud kõrvad.
 Äkki: “Inimesed! Heitke pikali!”
 karjus meie leitnant minu kõrval.
Piilusin. Üks naine ja üks laps
legendikul seisid, korvid käes.
Ometi meil valve oli väljas
ümber terve Ebavere mäe.
 Marjulised seisid jahmund ilmel.
 Paistis, nendel polnud mingit taipugi,
 et otse läheduses lõhkeb miinikuhi.
 Seisjaist järgi ei jää laipugi.
Hilja oli miskit ette võtta.
Aga püsti tõusis Mutikäpp.
Jooksma hakkas mürsuvirna poole.
Nagu ikka, hoidis põues kätt.
 Varjas seda nüüdki meie eest,
 ehkki ise tõttas surma sülle.
 Kael ei olnud sõrmi. Ainult küüned
 olid kasvand pihupesa külge.
Seda karatees vahel kasutas,
kui poisid liiga õelalt torkisid.
Jooksis üle legendiku Mutikäpp
mööda oksarisu, mööda orkiseid.
 Ohmuks teda veidi pidasime.
 Käsi oli looduse poolt loodud.
 Sinist suitsu välja ajas nõõrijupp
 lõhkeaine otsas ühtesoodu.
Komissariaat meid siia suunas —
Avanduselt, Määrist, Kissast, Rohust.
Ütlesime ikka: “Mutikäpp!
Kraabi meile miinid välja rohust!”
 Fritsud uisapäisa olid õhkinud
 oma suured sõjamoona laod.
 Tüvetüükad seisid püsti. Lamasid
 äräjärat ladvad, haod ja raod.

648 | ALEKSANDER SUUMAN /1927–2003/

Lõhkemata mürske ja granaate
 lebas kulu all kui käbisid.
 Sõjajärgsel aastal inimesed
 surma said, kes metsa läbisid.
 Otsa leidsid lehmad-hobused.
 Kohale nüüd jõudis Mutikäpp.
 Süütenööri kapslist välja rebis,
 üles tõstis, surtsus tuletäpp.
 Läksime ta juurde. Vaikisime.
 Igaüks nüüd tundis — olen rumal,
 alatu ja arg. Me keskel seisis,
 käsi põues, mutiküüne Jumal!
 Ohkuvpõskne, higist märg kui kalts.
 Meeletumad silmad kilasid.
 Nüüd ta sõprust ihkasid need poisid,
 kes varem kõige rohkem pilasid.

(1973) *Maa paistel*, 1975

Tondihobu tõugud vetikatega, 2002

ÜKSJALG

Kord isa-ema olid kodust ära.
 Me esialgu puksisime ust.
 Kõmm! ja kõmm! Kumb kõvemini jõuab?
 Silme ees tükk aega oli must.
 Siis paelus meie pilku leivajahu,
 isemoodi valge, kerge, kohev,
 külimitus astja kaane peal.
 Uueks mänguks lahti läks meil kohe.
 Siputasin jahu pingi peale.
 Õde põrandale siputas.
 Loki meie juurde selle peale
 tuli, nuuksus, saba liputas.
 Kui ju küllalt puistatud meil oli
 toolidele, voodi, voodipäitsi,
 pliidile ja pliidipuudelegi,
 kiljatas mu õde: “Kesse käib siin?”
 Nägin — soojast müürist välja puged
 veider olend. Kontsust piht ja palg,
 silmitu ja kätetu ja kole.
 All tal oli ainus lambajalg.

Kõpat! Kõpat! üle kambri kõndis
 kindlal sammul küünrapikku tont.
 Välisseina sisse läks. Ei raksund
 seinapalk, ei ükski tondi kont.
 Meie haruldaselt lolli tempu
 küllap ta ei suutnud taluda.
 Ei ka meie oma vanematelt
 suutnud seda andeks paluda.

(1973) *Maa paistel*, 1975

ÄKSI NÕID MEENUTAB

I
 Juhtus nii, et naabrinaine suri.
 Lesk pereisand oli hädas veistega.
 Käisin abis lüpsmas, jahutamas.
 Viisin ükskord piima meiereisse ka.
 Rohkem ei ma viinud. Polnud julgust.
 Ehkki mees mind mitu korda palus.
 Et temal ajanappus. Teadagi,
 neid töid ja tegemisi terves talus.
 Polnud tahtmist näha seda veel kord,
 mis ma tookord nägin metsarajal
 noore tüdrukuna. Seda küll,
 kes mu juttu usub nüüdsel ajal.
 Piimanõude keskel vankris istusin.
 Kiirel käigul astus naabri võik.
 Järsku seisma jäi. Küll nõõtasin.
 Ei enam ühte sammugi. Ja kõik.
 Vist ohjad kiilund rangirooma vahele?
 Ettepoole kiikasin poolkülitsi.
 Nägin — kadund naabrinaine hoiab
 oma hobu kaelast kinni sülitasi.
 Pale vastu sapsu. Pikka lakka
 paitab. Ja loom kuulab noruspäi.
 Hele päike oli. Hämuselt
 paistis kõik, mis naise taha jäi.
 Oli nagu tehtud tiigiveest ta.
 Naeratas siis ilmel andekspaluval.
 Astus üle kraavi. Sõitsin edasi.
 Tema minust seisma jäigi salu all.

650 | ALEKSANDER SUUMAN /1927–2003/

II

Tuli naine anus
Kus mehe haud on
Läksime üle söödi
Tähtvere metsa poole
Metsa ääres viipas keegi
Oli vastu tulnud
Otsa ei vaadanud
Pööras selja
Kõndisime ta kannul
Jäi seisma
Osutas käega risulasule
Kadus silmist

III

Sisse tormas müürits: õhvakene on kadunud?
Ütlesin: oota, kullakene! Ja läksin tahatuppa.
Asetasin tooli keset tuba parajale kaugusele.
Telliskividest soemüürile ilmus roheline laik.
Nagu selgus, ristikheina ädal. Õhvakene sõi.
Vana küün, uusi laudu valendamas viilul.
Peagi leiti üles see koht teisel pool Elvat.

(1974) *Maa paistel*, 1975
Tondihobu tõugud vetikatega, 2002

ÜHEL SUVEPÄEVAL

Kaldalt kõikaid, kuivand oksid
vette pilluti.
Kuskil kalda varjus valjult
hüüti, kiljuti.
Keset jõge tantsis kõhn ja
kühmus eit.
Kui ta märkas mind, jäi seisma.
Oli vait.
Ainult värises. Ta keha
läbi kumas.
Järsku minu poole mööda
vett ta sumas.
Kes või mis ta oli, aega
polnud vaeda.

Kodu poole jooksu. Tema
piki aeda
minu kannul hüples. Ikka
keks! ja keks!
postist postini ja latid
murdis juppideks.

Vuhises ja tuhises ja
uutas, undas
nagu vedur, nagu vabrik
õhtul Kundas.

Mulle selga sülitas ta
külma süølge.
Rippuma jäi vahtu pihla-
puude külge.

Hambaid kiristas ja kassi
kombel turtsus.
Mina tuppa, tema lakka
läks mis vurtsus.

Ukselauad pöruatasin
lahti vuugist.

Järele jäid pilpad meie
lakaluugist.

Iialgi ei tea, kes elab
sinu talus.

Nägin aknast, ema kaevul
taevast palus.

Maa paistel, 1975

HOIATUS

Ma lappasin põhjaõngi.
Ju kahv oli angerjaid täis.
Kui pealttuule pilvest alla
vajus üks tumehall köis.

Küll kõikus see köis siia-sinna
ja pikemaks venis üha.
Kui mereni jõudis ta ots,
siis algas müha.

Ja müha sees terav vilin.
Kui tuhat teolist

korraga ihunuks vikatit.
Või nagu tuhat peolist
tõusnuks ürpide kahinal
ja kokku peksnuks pokaale.
Rinnuni vees ma sumasin
maale.

Taevakõrgune olend,
koon pilvis, saba vees,
vongeldes minust möödus.

Meri kees
ja kahises ja oli lohkus...

Alasti kivid ja karid
tähistasid ta rada.

See oli angerjajumal.

Tarduma pannes verd
ta mulle mõista andis:
“Ära tee tühjaks merd!”

Maa paistel, 1975

Kaunis on kummaline, 1988

ÕEPOJA METSSIGA JA ÕUEKOER

Kasvasid kuos üles

Kodukülas olid kukupaid

Kaugemal mängisid pätti

Üks murdis kanu küiliku

Teine püeras lillepienraid

Otsis jorjenijuurikaid

Üesse tulid meile läbi metsa 6 km

Tulid sugulasi vaatama

Kuidas nad tuppa said

Käisid piatsist piatsini

Tegin pai puudutasin harjaseid

Pakkusime süüja

Jutuvada nõhnöh jahjah niutsniuts

2001 *Tondihobu tõugud vetikatega, 2002*

ELLEN NIIT

KURBRÕOMUS LUGU MU ISA PUNASE TUTIGA MÜTSIST

Mu isa, Otto Fromhold Hiob,
Lasnamäe kiviraiduri Jaan Hiobi
ja ta nooriku Anna
kolmas poeg,
tütreid ja varakult surnuid arvestamata,
paras väänkael ja vigurivänt
ning kena ja korralik poiss,
sai seitsmeaastaselt onu käest kingiks
uhke
sinisest kalevist punase tutiga mütsi.

Hurraa! Hurraa!
Sellest mütsist paremat olla ei saa!

Terve hoov seda vahtis
ja endale tahtis:
Pärmivabriku Peetri Osvald,
kardsepp Tiisvaldi August ja Oskar
ja tislari poisid Eedi ja Ruudi ja Gustav
ja lihunik Taumi Aleks
ja pesunaise isata-Aadu
ja isegi vene kindrali poeg Nikolai,
Nikolai nii pikk kui lai,
kes elas kõrvalmajas,

ja kelle isal olid mustad vuntsid
ja punased lampassid
ja tõllad ja tallid ja traavlid
ja raudvarbadega värav
ja viiskümmend kana
ja pirnipuuaid
ja neli nuumsiga
(seasulg otse vastu siithoovi kuuri).
Isegi vene kindrali Nikolai!

Mu isa,
Hiobi Ott,
seitse ja pool aastat vana,
oli rõõmus mis kole,
et kellelgi niisugust toredat mütsi ei ole.
Ja nii talle näis,
et ta inimliku õnne mõõt on täis.

Kuid siis juhtus,
et mängiti varast ja kardavoid
mööda hoovi ja planke ja keldreid
ja kuurikatust.
Uilgas ja kirkas
poiste ja plikade summ
ja tinises sinine taevakumm
ning munakiviulits kõmas.

653 | ELLEN NIIT /1928

Ja Ott,
oli temagi teiste seas,
ning tutiga müts
oli Otil peas.
Kardavoimängus ohjeldamatus
mööda õue ja planke ja kuurikatust
tutt põles kord võmmi,
kord varga peas.

Kuid kui kuurikatusel
vargapoiss keksis,
ta jalg vähe eksis.
Ja enne
kui taipas poisijüts,
alla
kindrali sea ette kukkus
tutiga müts.

Ning keset kardavoimängu kisa ja kära
kindrali siga
sõi mütsi ära.

Oma aiast seda pealt nägi
Nikolai
ja õige tublisti nalja sai.

Kuid maailm pööras end viltu
Otto Fromholdi sees,
ja päike läks mustaks
ta silmade ees.
Pool päeva ta kambris süngi peal ulus.
Ning lohutamisest ei olnud tulu.

Polnud abi ka uuest nokaga mütsist,
mille mihklilaadalt
taat hiljem tõi,
ega sellestki austavast asjaolust,
et kindrali siga see oli,
kes mütsi ära sõi.

Oh, kindral, kindral,
kui hukatusse sa ennast ei taha saata,
siis ole mees
ja ka oma sigade järel vaata!

1966 (1967) *Linnuvoolija*, 1970

654 | JOHNNY B. ISOTAMM /1939

JOHNNY B. ISOTAMM

YKS AUAHNE JA INTELLIGENTNE PÄRDIK

natuke veidrik natuke napakas
leidis oma pärdikukeeles
imekspandava omaduse
see andis riimida
andis värsistada
ja pärdikust sai esimene luuletaja
kõigi omataoliste seas
aga loorberitel kuigi kaua
ei lastud tal puhata
pärdikunatuuri
iseloostav joon on
järel ahvida
ning mõne päeva pärast
terve pärdikkond
sabaga vehkis
palmilehtede poeme

(1967) *Tekstiraamat*, 1972

mina johnny b, 1999

MINU SÖBER MIŠKA GOLDBERG

läks ära pikale reisile
kaugele maale
kuhu vabatahtlikult ei minda
sest oma lihtsameelsuses
uskus ta end olevat

655 | JOHNNY B. ISOTAMM /1939

juba meie helges tulevikus
ning ajas segamini
enda ja riigi rahad
jättes maha
raseda naise
sureva ämma
karja tatiseid põngerjaid
kelledest üks oli parajasti pyksi teinud
ja teine koolist poppi teinud
kala ning mähkmete järele haiseva toauberiku
aknast avaneva vaate
rāpasesse hoovi täis lapsi kasse
pryginõusid ja söimlevaid eitesid
viiekymnerublase koha
glavtorsõrjo utilipunktis
ja mõnu end palgapäeviti täis juua
ning naisele tappa anda
vahel ka tema käest saada
ja pärast seda mõni väike goldberg valmis teha

minu sõber miška goldberg
oli ära palju aastaid
töötas viilis puged
istus puuris ja lakkus kausse
ning nägi pikkadel põhja öödel
lamades lukustatud barakis
und oma kaunist kodust
kuhu ta kunagi niijaniimitme
päeva pärast tagasi pöördub

minu sõber miška goldberg
saabus tagasi
pärast pikka äraolekut
köhn kollane hammaste ja juusteta
ning leidis eest
raseda naise
sureva ämma
karja tatiseid põngerjaid
kelledest üks oli parajasti pyksi teinud

ja teine koolist poppi teinud
kala ning mähkmete järele haiseva toauberiku

656 | JOHNNY B. ISOTAMM /1939

aknast avaneva vaate
 räpasesse hoovi täis lapsi kasse
 pryginõusid ja sõimlevaid eitesid
 viiekymnerublase koha
 glavtorsõrjo utiliipunktis
 ja mõnu end palgapäeviti täis juua
 ning naisele tappa anda
 vahel ka tema käest saada
 ja pärast seda mõni väike goldberg valmis teha

minu sõber miška goldberg
 röögatas elajahälega
 viskas naise aknast välja
 lykkas ymber voodi koos ämmaga
 peksis lapsed laiali
 ahju ning lauanõud puruks
 pistis maja põlema
 tormas tänavale
 istus plangu veerde
 ja puhkes härdalt nutma
 kui laps
 kelle ilusaim lelu on kaduma läinud

Kolme mehe laulud, 1968

mina johnny b, 1999

YKS VANA JA VIGURDAV FAUN
 lonkav ja komberdav kumedalt kõhiv
 olla kord tahtis
 noor ning tugev kentaur

ta keerles ning pöörles
 end õliga hõõrus
 pyhades lätetes kymbles
 ja nõiarohtusid põletas
 tõi ohvreid olymposelt kõigile
 ja kerjas ja mangus
 ja palus ja anus

oh vägevad jumalad seal
 yheksainsamaks ööks
 neli kapja mulle andke

657 | JOHNNY B. ISOTAMM /1939

ning võimas täkukeha
 vihisev jõhvine saba
 ja täku mehine jõud
 jumalad kuulsid ta palvet
 ja muiates pidu neil käis
 leidsid et nalja võib teha
 eks vaatame mis sellest saab

nii tollest faunist saigi kentaur

oi seda rõõmu ja kapjade kõminat
 tormamist läbi hiite ja mägede
 jõgede vesi lahvatas taevani
 elujõud igast soonest tal purskas
 nymfide salka seal allika serval
 nägi ja tundis kuis pahvatas iha
 korraga kõikide neitsite järele
 mõiratas õnnest pyherdas korra
 ja juba viiski ta nõlvakust alla
 kentaurikapjade metsik galopp

kui tuviparv kotka kyyniste eest
 paiskus laiali kauniste neidude grupp
 ent yhe ta haaras
 kaunima kõigist
 kentauri kaisus see väänles ja peksles
 tumedais silmades nimetu ahastus

kentauril kirehoos kivistus keha
 veel hetk ja ryvetet olnukski neid
 ent korraga piinavat häbi ta tundis
 kaastunnet halastust haletsust

ja kindlasti teadis midagi säärast
 iial ei iial ei või tema teha

neiu ta vabastas nõutuna seisatas
 ning taipas olymplaste nalja
 kentauri keha nood temale kinkisid
 alles kuid jätsid
 heade faunide vere

1969 *Närvitrükk ("Mees tänavalt")*, 1971
mina johnny b, 1999

658 | HELJO MÄND /1926

HELJO MÄND

UNE-EMA LAPSED

Käosaare salarohus
kerratõmbunult kui loom
magab valge une-ema,
seljas hame kasetohust,
unemärsis unelood.
Vastu õhtut, siis kui taevas
sulab maaga halliks uduks,
üles virgub.
Peoga kergelt libistades
vaevalt üle näo ta pühib,
juba silm on unetühi.
Aga sirgud, tema sirgud
säkras, turriskulmulised
põõnavad kui pulmalised
roostehaljal rabarohul,
naeratus veel põselohul.
Hüüab lapsi une-ema:
"Tõuske, poisid! Tõuske ruttu!
Teid on inimestel vaja.
Leevendage ülekohut.
Väsinud on kannatajad,
täitke laste tühjad kõhud,
vaigistage nuttu!"
Unepoisid
õhtu udus
tuhistavad läbi õhu,

üle soo ja üle laane
isepaika ilmakaarde.
Lähevad nõrku lohutama,
kõrke, kurje kohutama.
Teevad tühjaks ihnurite
viimasedki varalaekad,
kalki südant ahistavad,
võimukandjaid vahistavad,
karistavad kahekeelseid.
Tümukad ja valitsejad
piinapinkidele veavad.
Preestraid,
pappe,
praoste neavad
ja siis neid nii naljaviluks
nende enda loodud põrgus
vardas küpsetavad pisut.
Vaestest aga teeivad rikkad,
õnnetutest õnnelikud.
Võimalik neil iga ime —
jalutu saab jalad alla,
tantsu lööb kui arutu,
särasiilmil vaatab pime.
Koidukastes
unelapsed
tuhistavad läbi õhu,
üle soo ja üle laane
koju

659 | HELJO MÄND /1926

igast ilmakaarest,
tühjad unemärsid käes.
Käosaare salarohtu
puhkama siis heidavad,
oma väsind sasipead nad
ema sülle peidavad.

Vaiksete õuede õunapuud, 1968

Ükskord see minek
kodutee minetab,
tavatu avarus
neelab ta ära,
täna veel avatud
tagasivärv.

Meelisklusi, 1977

LIBASÄLG

Päeval silmis uje argus,
astub noorik tasa-targu,
viisakas ja ontlik.
Aga öö on endavargus.
Vaevalt laskub õhtu tontlik,
päeva köisik lahti hargub,
teda painab jooksunälg,
ta on libasälg.

Kepjades kapjades
minekupakk,
ulmade hullusest
turritab lakk.
Silmapiir triibuna
verduv haav,
kustub siis, mustub ja
algab traav.
Tühja kõndu kaob
kabjaplagin
just nagu marduse
naerulagin.
Kuu on kuulume
sinises sajus,
öösse öötume
pimedus hajus.
Sinises valguses
hobused punased,
ajatus alguses
kodused tunased.
Hämune vine
meelitab, sinetab.

AJAVIIDE PEERUVALGEL

Kirp tuli kõrtsist lauluga
ja mööda maanteed keksis,
viis versta vehkis jutiga
ja teise valda eksis.

Noh, mõnel mehel oleks küll
sant tuju olnud platsis,
kuid tema, lõbus peiarpoiss,
vaid kõrvatagust kratsis.

Käepärast kohe hüva nõu,
kui nägi võõrast taret,
jäi seisma lävepakule
ja mängis hädavarest.

“Pai perenaine, mul on külm,
ma palun ulualust.
Ei jõua enam longata,
nii otsas olen jalust.

Toon teile meeletahutust,
ei taha ennast kiita,
kuid oskan suurepäraselt
te õhtust aega viita.”

Vist oli naine kohtlane,
et uskus kirbu juttu,
sest tuppalaskmist kahetses
ta juba üsna ruttu.

Meelisklusi, 1977

660 | URVE KARUKS /1936

URVE KARUKS

SAVINUKK

lapsepõlves kunagi
savinuku voolisin.
talle elupunagi
põske panna soovisin.
sõnu peale lugesin
embasin ja sugesin
posisin ja proovisin.
aga nuku käed ja silmad
ikka olid savikülmad
vihas viskasin ta maha
viisin tükid aia taha
matsin hoopistükkis maha
nüüd ta mulle neima uhkab
— tema hing on minus vangis.
mina aga tema sängis
peatselt puhkan

Savi, 1968

LILLELAPS

Lillelaps, lillelaps
kus on sinu kodu?
Kas sa tungalteri sõid
Hipikülas tantsu löid?
Kukud meile kadu

Isa vandus

ema nuttis:

oli meil ilusam öieke
taadile silmaterake
memmele murumunake
kullakukuke kasvamas

Kas on lillelapsel muret

mis ta sööb

kus ta saab

kas ta süüfilisse sureb

Ei ta looda Looja peale

ei ta looda enda peale

heidab käega kõige peale

maalib lilled ihu peale

tõmbab poisi tekiks peale

(1968) *Kodakondur*, 1976

MÄNNI VANNE

Pärast prassi ja pillerkaari,
toredat tralli ja trimtramtraari,
nii õige mitutki retke baari,
otsustas seltskond pugeda põhku,
sest hommikuks kippus käänduma õhtu.
Taevaäär algavat päeva ju õhetas.

661 | URVE KARUKS /1936

Äkitselt viisaka vaikuse lõhestas
Koletu-inetu —
“Vaak!”

Vaat kus sul,
torisesin.
Silmad kõrvad padjasulis,
unejatku norisesin.

Vaak! Vaak! kostis toatagant männilt.

Vakka! Vakka!
Laulmast lakka
pärapõrgute karune karrisoo!
Muidu lendad taevalakka,
püsiorelist pörutan saateloo.

Vaak! Vaak! tuli toatagant männilt.

Ah nii! või soo!
Oo, saatana sorts —
nüüd lõpp on sel lool.
Sul pihustan pää.
Käib püsti sul suss,
vaid siniseks suitsuks hajud.
Kus kuram mu püss?

Silm täppis ja — krahhh!
Potsatas toatagant männilt
okaskeradest matile
sasitud ikaros inetu häälega
verepõlkitud siidsaterkuues.
Kael veidi õieli, nokk poolavali
vaakumas Suure Valguse poole.

Matsin ta kärmesti-kärmesti maha,
Et peatseltärvav päikene
ei märkaks mu nurjatud veretööd.
Päike oli siiski sõnumi saanud,
sest tõustes ta nägu oli kurbusest kaame.
Nii tülgestund oli, kurbläikene,
et puged peadpidi pilvedepatja
ega näidanud päev otsa nägugi.

662 | URVE KARUKS /1936

Vares ei vaakunud toataga männil.

Männijalale matsin ta maha.
Tiivanukid rinnale risti.
Ei tea isegi miks.
Oli ju inetu lauluga ristitud.

Kuid ikka, kui lendas, meenutas risti
— musta risti taeva all.

Männijalale matsin ta keha,
pusisin peatsisse koguni risti
— ei tea isegi miks.
Vareste hauale teevad ju riste
vast ainult väikesed rumalad lapsed,
kes õieti tavu ei tunnegi veel.

Ent ikka, kui lendas, meenutas risti
— musta risti taeva all.

Vaikus valitses toataga männil.

Nõristas hiinapisaraid mänd
koredaist koorepiludest,
leinates taha kakofonsõpra,
kes koletu-inetu häälega
laulis maailma iludest.
Mõistis mänd ehk varese laulu?
Meeldis see temale isegi?
Kukkusid vaikvalusalt
ja pisaraid sops sops sops
ei häirinud kellegi pohmeluspahurat
ulma.
Veeresid vaikselt vaiguseks valguseks
mulda.

Tuhatkordtuhande aasta pärast
kõnnib ilotar, helmekee kaelas,
ega teagi, et vaik vaid varese pärast.
Ega teagi, et iga helmes ses paelas
männi poolt lausunud sajatust särab:

Kes kord
kes kord
kandes kaelas
minupisaratest pärga
Linnu vastu tõstab käe
ja ta l a u l u p ä r a s t surmab
valla päästab needusväe

iga helmes pärlikees
muutugu siis mürgitilgaks
immutagu kurja märga
aegamööda läbi keha
et ta kooleks hirmsas vaevas
valuvingutuste sees

Kuhu jäi inetu “Vaak!”?

Päeval ja ööl vaid — vaak!
vaak! vaak! kajab mu seest.
Ja must rist,
Must rist vareste taeva all
viirastub silmade ees.

1968 (1977) *Laotusse lendama laukast*, 1992

663 | ARVI SIIG /1938–1999/

ARVI SIIG

HIRVE SURM

Tuled katkesid äkki kui õmbused,
seiskus kihutand metsade võra.
Auto taga abituis tõmblustes
tühja asfalti ropsisid sõrad.

Järsu vaikuse kuupaistehalluses
hirve naisestilm anudes hangus.
Sõra koputus, südames valjudes,
nagu karjatus mõistusse kandus.

Kümme... kaheksa... kuus... Teele tähnine
viimast koputas teadet ja soovi.
Tundus: võpatas taevaski tähine,
rõhus õlule, kõri soonis.

Neli... kolm... Heli kaja mind jahmatas —
karm komandopunkt valgatas mälus:
“... üks... ja...” Mikrofon vakatas. Lahvatus
stepis valgeks löi tohutu välu.

Miski vabanes meesteski. Kõrgusse
startind teras löi kustuva mõra.

Hetkel taevasse nägin ja põrgusse.

Maanteel hirv suri, siruli sõrad.

(1972) *Vaikuse tähtkuju*, 1973

664 | ARVI SIIG /1938–1999/

TURISMIBALLAAD

Oli Rommi kui seltsimees, sõber ja vend —
traktorist, tore poiss iseendast.

Keskmist kasvu ja lihtne kui fotostend —
esmakordselt üldse lennukis lendas.

Läänes käinu jutust ta aru sai nii:
sõit sinna on sama, mis sõtta —
ideeline relv, suveniirid + viin,
peotäis muldagi kaasa vist võtta?!

Nagu matusteks, ülikond oli tal must.

Lennul ustavalt rihmades istus.

Ainult ohkas, ja kui ta ei ohanud just, —
lipsu lõua all lödvemaks kiskus.

Kuid Pariisis... tal vajusid valla ka käed!

(Suust rääkida — see oleks liialt.)

Poisi põlvist löi nõtkuma vikerdav Lääs —
“Booze moi!” vaid ja “Mamma mia!”

Mis sest, et ei tea ega tunne keelt —

linn lööb öös kui forelliparv lupsu!

“La Pigalle!” “Molin Rouge!” “Lidó!” “Élysée”!

Luksus särab ja lõhnab, et luksu!

Elu kohab kui kosk! Ainult viska õng!

Veni-vidi-ja-viitsi ja kombes!

Jõua's mõelda, mis asi on tõeline õnn —
tormad, unustanud kõik kombes!

Vanem seltsimees rääkis: “Asja teine külg...

rämpsus... viletsus... prügikastid...”

Kuid Rommi, äsjaostetud jopp juba üll,

kael sõlmes, vitriine vaid passis!

Kes mismoodi aru saab välismaast —

see, küllap, on vajalik mure.

Reisi lõpul matkaveteran kordas taas:

“Lääs on kapitalism — ta sureb!”

Nagu hauale lilli, koni sõrmedest siis

Rommi paigaldas prügikasti

ja ütles: “Jah, sureb. Kuid sureb ju nii —

kurat võtaks, kui ilusasti!”

Grupikaaslane, doktor, jäi kuulama seal,

talle dialoog oli sürpriisitu.

Ta ütles: “Selle kohta on rahva seas

ammu väljendus “õitsev tiisikus”.”

1968 (1975) *Murdeajastu*, 1976

665 | ARVI SIIG /1938–1999/

BALLAAD ESIMESEST IHAST

Oli päikene päevaharjal,
 talus lõunaund magasid kõik.
 Kolmeteistkümneaastane karjak
 rohuaias tikreid söi.

Järsku õueteel heletas miski.
 Poisil tikker jäi pidama suus:
 läks kaevule kahupea Kristi —
 linnast palgatud teenija uus.

Nii elav ta oli, et kleidil
 kaasa niheles viimne kui mumm.
 Talle kleit oli kitsuke veidi —
 keha kleidi all pingul kui kumm.

Sahmis põlvi ja kurduvaid õndlaid
 kleidi kroogitud palistus...
 Teda neelas põõsastest nõnda
 ... kaduv enesetalitsus.

Polnud Kristi enam ammugi plika.
 Poisi unedes kõlas ta naer.
 See naer kõlas ikka ja ikka.
 Selle kõlast sai vaevade vaev.

Poiss rääkida Kristiga pelgas,
 silmad tema ees maha löi.
 Julges ainiti kaeda vaid selga,
 peas kujutus puhkes kui õis.

Mis pilte küll kujutus maalis!
 Poiss neid häbenes päeva ees.
 Kristi kaevu- ja saunateed saalis...
 Poiss äkitselt teadis, mis teeb:

sauna seina ta urgitses augu.
 Õhtul... saun oli auru täis.
 Naine oli ja hõõgus ses aurus!
 Verd piitsavaks ihaks vaid jäi.

Pool ööd, ennast põhjates tolmuks,
 naise nime poiss ülistas.

Aga hommikuks Kristit ei olnud.
 Õuel peremees sülitas.

1969 *Murdeajastu*, 1976

666 | OLIVIA SAAR /1931

OLIVIA SAAR

NÕIDADE ÖÖ

Üks kleenuke tüdruk
on tuljakuhoos
ja luuravad nõiad
on peadpidi koos.

Käib susin ja vusin,
nii pime on öö,
sest nõidadel käsil
on nõidumistöö.

Miks tantsib see tüdruk?
Ja miks ta on noor?" —
oma raudrehast hambaid
plõksutab moor.

Teisel sisinal silmades
tõkat keeb,
nõid sellega tüdruku
mustaks teeb.

Kui tantsivast neiust
saab inetu moor,
siis luudadel limpab
kootjalgade koor.

Käib sisin ja visin,
kuid valgeneb maa,
ei nüüd enam neiut
nõiduda saa,

sest päike toob päeva
ja päev toob töö
ja möödab on tänaseks
nõidumisöö.

Tüdruk seisab,
ja nõiadki valges on paid —
nendest Kassari saare
kadakad said.

(1969) *Päike jookseb kaasa*, 1971

667 | HELGI MULLER /1932–1971/

HELGI MULLER

KULLAMAA ANNO DOMINI...

Hunditubakas, leinapajud,
kõrbeb liivikul liivatee.
Kederluudeni liiva vajud.
Vonkleb rästik su jalge ees.
 Päike virutab selga väitse,
 küürus künnivaol poiss on kõhn.
 Leivatükil siin vaeva maitse,
 läppund soolaka higi lõhn.
Ainult sundijad — kubjas ja kilter...
Leivakõrvaseks teotus, sõim.
Piitsalöögid ja siunuilked,
mida omaks siin öelda võid?
 Kullamaa — kuis, nimi, pilkad!
 Siin on vaeva- ja muremaa.
 Lapsemaim, kes kätkis kilkad,
 elu naeru sul suretab...
Kirikmäel aga kirik kõrgub
nagu jumala kivist sõrm.
Praost siin jaotab taevast, põrgut,
kui kord liivaks saab su põrm.
 “Issand, andeks meil anna võlad...”
 Kirikmäele tõld vuriseb.
 Proual sonnenprits hõljub õlal,
 härra põglikult uriseb:
“Näep see mats seal suurtee juures?”
Proua naeratab vaguralt.

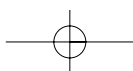
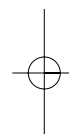
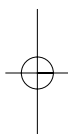
668 | HELGI MULLER /1932–1971/

“Näep see kott, ta sinna, kuulep,
korjab mu täkkude pabulad...”
“Fuih, wie Schande! Fuih, kuis võid sa!”
Proual vääratab pits ja sats.
“Pabulate eest, Liebling, mõistad,
panin nimeks tal SITT-KOTI-MATS.
Jah, ein bischen tal andsin maad ma,
siis tal huvi on orjata.
Sinna rammuks, ma luban, saab ta
täkunonnisid korjata.”
Härra naeru ja proua “fuih”-ga
kaob härraste uhke töld.
Liivarähale rammu puistab
Mats, aust kallim on talle põld.
Läbi aastate kadalipu
astub Mats oma nimega.
Läbi aastate kaduviku
seda maad omaks nimetab.

1969 *Linnulina*, 1970

NELJAS OSA 1970–2003...

670

671 | J. RANDVERE /1880–1973/

J. RANDVERE

ÕÕ SALADUSED

*Ära ihka aimatuida,
peidetuida püüaskele.*

Oli korra noori meesi,
perepoega peenikene.
Ei ta teiste taoline,
sugulaste sarnaline.
Teised kurni keelutelid,
külaväljalla kärasid: —
tema hulkus üksinesa,
kõndis teida kõrvalisi.
Teised naljuda norisid,
suurta pilgeta pidasid,
lustimeelil lärma'elid: —
ta elas oma eluda,
tundis omi tunde'ida,
ihkas teisida huveja.
Tööd ta jättis teiste teha,
õe, venna õiendada,
sugulaste sooritada.
Karjad kõrbeje ka'otas,
lehmad metsaje minetas,
laia laandeje hobused.
Temale oli orjus raske,
elu argine igava,
toimed tarbesed tühised.

Tal oli muida mõtte'ida,
palju teisi tahtemisi,
tal oli ihkeida ilusaid,
sõnatumi soovimisi.
Tahtis teada tarkusida,
aimata imeolusid,
mis on teisi tundematta,
ilmale avanematta.
Paljugi ta teadu teadis,
tarkust mõndagi mäletas:
oskasi salasõnuda,
linnukeelilla kõneles,
tundis loonu suured sünnid,
raua sünnid, rooste sünnid,
kõrgete kivide sünnid,
taudide tõhusad taiad,
loitsud loomade mõnede.
Ega sellest küllalt saanud,
muid veel meelis mõistatada,
uusi aimata olusid.

Säällap sattus kuulemaie,
juhtumisi jälgimaie,
et veel imeilmutusi,
salasida sünnitusi,
pimedas pidutsemisi,
mis on varjule varatud,
metsapõueje ma'etud,
surelikelta salatud.

672 | J. RANDVERE /1880–1973/

Külatargult kuulusteli,
nõiulta nõu küseli,
kõiki paljugi palusi,
aiva härdasti anusi
sala-asju silmamaie,
varjatuid vaatamaie.

Palju kuldada kulutas,
hõbedada heidiskeli,
rohkest' muidagi rahuda.

Soota kuldada kulutas,
andis asjata hõbedat.
Sorts ei teadnud suurembada,
külatark ei targembada
ega võlu viisa'amba.

Korra juhtus juhtimatta,
üsna ilma ootamatta
Soome tarkada tabama,
Lapi targa leidemaie.
Seep oli muida viisa'ambi,
teisi targembi puhuja.
Sell' ei olnud tundematta,
salaasjad selgimatta.
Teadis tarkused tõhusad,
oskasi igused õpid,
taiad öösiste imede.

Sellelta abi anusi,
õnne teida teadusteli.
Noomis tarka noorta meesta,
hoiatas häda-alasta,
kergemeelista manitses:

“Ei hüva imesid teada,
viisas kõike vaata'ella.
Mõnda ilmassa olevid,
palju võõraida vägida,
mis on varjatud mehilta,
surelikelta salatud.
Ei neida pe'a nägema,
surelikud silmitsema.
Need on, usu, noori meesi,
õnnetuseks ootajalle,
viletsuseks vaatajalle,
turma toojaks teadijalle.

Rahu hingesta hävineb,
kui on nähtud nähtavused,
vaadatud sala-sugemed,
saadud sala-ilmutused,
mis on varjule varatud,
ööde hõlmaje ma'etud
igaveseks uinutetud.

Kui ei hooli keelustani,
kuule ei hoiatuse hääлта,
tahad õnnetust tabada,
murepäivida manada,
piinapäivi püüdiskella,
ma sulle koha juhatan,
abinõu annan teada,
kuidas öisi ilmutusi,
salasida sündimisi
võiksid vargsi vaadaskella,
salaja tähele panna.
Ei siiski salad olegi
kerge'esti katsutatavad
hõlbusti havatsetavad.
Selleks, nooruk, nõuetakse
viie mehe vapperusta,
kuue mehe kangelusta.”

Vastas talle noori meesi:
“Mul on, mul on, kuigi noori,
viie mehe vapperusta,
mehe kümne kangelusta,
mehe mitme julge'usta.”

Siis talle koha juhatas,
õnne õo andis teada,
mil saab vaata varjatuid,
ammu oodatud imesid.

“Ei kaugel kodukülasta,
ei aiva ligilähedal,
sada sülda samblasoosta,
tuhat tõistre tammikusta,
viis veel suuresta salusta —
murumätaste vahella,
kolme kühmu keske'ella —:
sinnap iga seitsmes aasta
ilmub usside kuningas,

673 | J. RANDVERE /1880–1973/

säällap uhkesti ilutseb,
pidulustida pühitseb
roomavase rahva'aga
mürgise maleva kaasa.
Eessa usside kuninga
seisab kuldakausikene.
Kuldakausissa kenassa,
välkuvassa vaagenassa
püha kitse piimakene,
taeva talle nestekene.
Kui sinule õnneks ünneb,
õnneks ünneb, saateks sünnib
kasta piimaje paluke,
liudaje vaid leivatükki,
suhu pista siis see leiba,
aiva hammaste vahele,
hammustada tükikene,
alla neelda natukene
enne kui ära põgened,
turma paigasta taganed.
Siis, oh siis, oh noori meesi,
siis saad näha nähtavusi,
silma'ella sündimusi,
imet vargsi vaadaskella,
mida varjab ööde hõlma,
peidab metsade pimedus."

Kuulas nooruk näänduvana,
silmad suuresti särased,
põsed pingesta punasid,
huuled õhku ahma'elid:

Lisas veelgi Lapi tarka,
igiteadija tähendas:
"Tänavu on vooori voosi,
aasta seitsemes esilla,
õnne öö ligilähedal:
päeva seitseme pärasta.

Kui tahad, kasuta ööda,
nõuta nõiduse vägeda.
Siiski ütlen uuest' jälle,
uuest' jälle, taas tähendan:
kuule targema tõdesid,
mehe mõisteva mõjusid:

pigem astu etve'esta,
loobu lausa lollusesta."

Tänas nooruk teadijada,
andis õpista rahada,
naasis siis kodukülaje:
astunud ei etve'esta,
loobunud ei lollusesta.

Õõlla siis osutetulla,
soome targa teatetulla
väljus vargsi noori meesi,
astus üksi metsa teeda,
salamahti soode teeda.
Süda rinnassa rabeles,
veri soonissa värises.

Pääsis viimati pärale,
oskas õigele kohale,
murumätaste vahele,
kühmu kolme keske'elle.

Seisis kaua noori meesi,
ümberringi olba'eli,
suurta sooda silma'eli,
ilmuvusta oodaskeli:
ei midagi muuda näinud
kui vaid murumätta'ida,
kohevaida kühmusida.

Ootas kaua... ei midagi...
süda öö juba lähenes.
Jo hakkas temal igavus,
oodates temal tüdimus.
Kartis targa tüssanuksi,
võlu kõik valetanuksi,
kui äkki keseta ööda,
tõusis soos hele tuluke,
valgus mätaste vahella,
kirkus kühmu keske'ella.
Oli kui tulikerake,
taevast kukkunud täheke.
Soo nüüd hakkas öõtsumaie,
lagendikku liikumaie,
küngas küine kõndimaie:
need olid usside hunikud,
mätta'ad madude suurte.

674 | J. RANDVERE /1880–1973/

Need üksteisest erganesid,
 tule poole rooma'elid.
 Sääl neid kuhjaje kogunes,
 liitus laiaksi lasuksi,
 heinakuhja kõrguseksi,
 lauavirna laiuseksi.
 Kuhja otsassa tuluke,
 kumava tähe kerake.
 Kuhi kangesti kihises,
 hunik hirmsasti ähises,
 et ei noormees, noorukene,
 julgenud ei juure minna,
 lähemalle liigatada.
 Seisatab veri südames,
 tarretab ajussa aade,
 hiuksed harjana kohuvad,
 meeled hirmust mustenevad,
 vaadates kolekoguda,
 õudu olvates oluda:
 sääl oli usseda saduda,
 madusid mõnesugusid,
 tuhandeida teisemaida,
 mulla karva, maksa karva,
 sõe karva, sarapuu karva,
 rooste karva rästikuida,
 neeru karva nastikuida,
 vaskisid vesimaduda,
 maa-alusid ussisida,
 mädasoode siugusida.
 Koledaim on keske'ella,
 madu määratu kogulta,
 palgi paksema jāmune.
 See oli usside kuningas,
 vürsti mürgiste madude,
 tal oli päässa kuldakrooni,
 seep see kiirgas kange'esti,
 tähe hiilgena helendas.

Vingerdid ma'od madalas,
 vaheliti väändudessa,
 kobaraie keerdudessa,
 mürkipäid üles ajades,
 ise kuhjana kihisid,

hiigla hulgana sihisid.

Jo tahtis tagasi minna,
 nooruk paigasta pageda,
 hirmu sunnil eemalduda,
 kui nägi kuninga eessa
 kuldasesse kausikessa,
 välkuvassa vaagenassa
 püha kitse piimakese,
 taeva talle nestekese.

Tormas tuulena esile,
 kargas kiiresti lähele,
 kastis piimaje palase,
 hammustas sest tükikese,
 alla neelis natukese.

Tõusis määratu mühina,
 kerkis kange'e kihina:
 maod ähvardes ähisid,
 päida õieli ajasid,
 sabaotsida sirutid.
 Pääse ei keerdude kerasta,
 saa ei irduda se'asta,
 lahti väänduda vahelta.
 Asjata ma'od ähisid,
 vihaseina vingerdelid.
 Juba julge noori meesi
 jõudis käänduda kasasta,
 söösta küisesta kohasta,
 tormas tuulena minema,
 välgu kiirulla kaduma,
 hinge hinnalla paguje,
 surma hirmussa edasi.
 Arvas kannulla olevat,
 juba siugeda saduda,
 tuhandeid taga ajavat.
 Jooksis, jooksis, mida jaksas,
 jooksis teeda, jooksis sooda,
 jooksis maada mättalista;
 jooksis jalad jõuetumaks,
 enda üsna hingetumaks,
 mõtted päässa meeletumaks.
 Viimati väsis koguni,
 ei saanud enam edasi,

675 | J. RANDVERE /1880–1973/

kukkus kummuli murule,
uimasena allikalle,
aiva surnuna arule,
tapetuna tanderelle.

Pääse ei siiski piinadesta:
ulmad õudised ahistid,
koledad nä'od kohutid,
asjad sünged surva'elid:
merena ma'od kihasid,
kogu välja ümbritsesid,
polnud pääseda kuhugi.
Ise usside kuningas
ke'a kauhe'e avasi,
tahtis haarda õnnetuma,
alla neelda nõuetuma.
Surma hirmussa rabeles,
karje viimese viritas.

Ärkas äkisti unesta:
kumas päike kõrge'ella,
laululinnud lõõritsesid,
pesalinnud pääritsesid,
hommik helge'e helises;
ise üsna haavamatu,
varmasti vigastamatu
lebas lepiku tagana,
ei kaugel kodutalusta.

Ootab õhtu ilmunista,
piki silmi saabumista,
õista tundida igatseb,
nägemaksi nähtavusi,
vaatamaksi viirastusi,
õisi ime ilmunisi
kitse piima katsumisest,
taeva neste nautimisest.

Päev ei paista lõppevada,
ei hämarus ilmuvada,
ei õhtu lähenevada
kärsitumalt ootajalle,
piki silmi soovijalle,
õnne ööd igatsejalle.

Ilmus viimati hämarus,
õiste varjude viludus.

Jälle väljub noori meesi,
astub üksi metsateeda,
salajase soovi teeda,
hellada igatsusteeda.
Süda rinnassa rabeleb,
veri soonissa väriseb,
hinges ihke'ed helavad.

Õõ oli imeilusa,
suvine salu sumeda,
metsa kuudamu kumassa.
Seisid saared sirge'ina,
kased kergesti kahisid,
männid mõtteissa mühisid.
Täiskuu pilvede taganta
kurnas kahvada kumada,
hõbevalgusta valasi,
mähkis metsa mantelie,
õhulooreje udutas.

Seisis nooruk mõtte'issa,
tundis ootuse ärevust,
salapakitsust südames.
Sammus hiilides edasi
puude varjude vahella,
ootas ilmunist imede.
Säälap kaskede kohalla
hele hõõguvus kumakse,
imevirvendus näikse.

Sammukse kohe kumada,
imeväärast virvendusta.
Ja nägi, nägi imeta,
salalista silma'eli:
lepalehvade vahella,
haavarühmade rajalla
lava laasine levikse,
hõbeämberid asuvad,
kuldakapad kullendavad,
kuldavihad virvendavad.
Aga ei näha kedagi.
Ei veel ole vihtlejaida,
ei keegi leba lavalla.
Ega kesta kauemini,
palju aegada minegi,

676 | J. RANDVERE /1880–1973/

ja tõuseb salasahina,
kuulukse mahe müdina.

Hakkab kõikjalta koguma,
ilmuma igalta poolta
neitsida nägusamaida,
kaokesi kaunimaida,
imbida imekenida,
ülimalisest ilusaid.
Kõik üsna alastumaina,
aiva särgita säravad,
hametagi hüppelevad.
Asuvad üles lavale,
kuldavihul vihtelevad,
hõbepangedest pesuvad,
linul kallil kuivatavad,
alasti laval lebavad,
paljastena pikutavad.

Vaatab nooruk ja imestab,
hääletuna olba'eleb:
sääli sirgeid ja saledaid,
oli pitki peenikesi,
kehidagi puusakaida,
nähti naisi täidelasi.
Sääli mustajuukselisi,
sääli ka kullakarvalisi,
sääli oli silmista sinisid,
sääli oli palgeista punasid.
Jõua ei küllalt silmitseda,
ei kõike tähele panna.
Sada silmada ihaldab
nägemaks imenäheta,
vaatamaksi viirastusta.
Hurmub silmade särasta,
nõidub suude naeratuses,
ülimalisest ilusta.
Hiilib hiljuli lähemaks,
kikivarbaila edeneb
otse laasise lavani,
aiva neitsite edeje.

Vaatab nooruk ja ihastub,
vaatab silmade säralla,
palgella punetavalla,

ihkesta õhetavalla.
Vaatleb kõikide kujusid,
näeb kõiki nähtavusi,
nisida mõnesugusid,
jälgib jalgade iluda,
vaatleb reite vormisida,
pane puusida tähele,
tuharaida tunnisteleb,
salatuidki silmiskeleb.
Kuivab keeli suulageje,
hingeldab ihasta rinda,
olvates seda iluda,
kaedes kõike kaunidusta,
ihaldades arma'usta.

Suve sooja õõ edeneb,
taevas öösine heleneb,
ida rannalla hahetab,
hommik helge'e läheneb:
kahvatas lavade kulda,
hääbus ämberde hõbedus,
hõõgus ümbritsev hõrenes.
Muutus sündis surge'embi:
kustus silmade säravus,
kahvatid punased huuled,
haihtus hurmastav alustus,
neitsid kauni'id kadusid,
nagu õhkuje hävisid,
udupilveje ujusid. . .

Seisis kaua noori meesi,
üks silmi olba'eli,
seisis kaua, seisis vaidi,
kunni tõusis päeva koitu,
ilmus auringu iludus.
Siis vast lahkus laanestagi,
imemetsasta erines
ja sammus kohe koduda,
ei enam ise omane,
meelemõtte'ed segased,
südames sala ärevus.
Jälle ootab õhta'uda,
päeva pitka lõppemista,
õõ pimedada ilmumista.

677 | J. RANDVERE /1880–1973/

Tundub päeva pitkema,
tundub aastase oluna,
taha ei lõppeda koguni.

Ilmus viimati videvik,
saabus õhtu oodatumbi.

Leia ei metsasta midagi,
ei neitsida, ei lavada
ega hõbeämberida.

Ootas, ootas pitki silmi,
ootas kunni hommikuni,
tuli öölla teisellagi,
tuli kolmandal koguni,
igal öösel viimatigi.

Ootas asjata imeta,
soota öisi seltsimisi,
imekaunida kehida,
aeva taevalist iluda.

Tunnid tarbeta kulusid,
asjata ööd möödunesid.

Rahu hingesta hävineb,
südanta mure masendab,
tunne ei millestki iluda
ega rõõmu raasukesta.

Asjad päevased igavad,
kaunid ei külased neiud,
toimed maised kõik tühised.
Söök ei sööbinud sugugi,
ega jooki joobunudki.

Kõndis varjuna koduna,
vaarus metsade vahella.

Lõppes nõnda noori meesi,
rauges suuresta muresta,
närbus meele nürbusesta,
hääbus õnne ihke'esta.

Johannes Aavik. *Eesti rahvalaule*, 1970

678 | HELVI JÜRISSE / 1928

HELVI JÜRISSE

MÄGRA MAJA

MÄGRAL OLI MAJA
NII NAGU VAJA,
SEE TEMALT VÕTTIS
KOGU TEMA AJA:
JUBA TEHTI TREPPI,
JUBA PANDI VOODRIT—
MÄGRA PERES POLNUD
AINSATKI LOODRIT.
EI TAL OLNUD MAHTI
POESABAS SEISTA,
KÕIK, MIS MAJAS TARVIS,
ISE VALMIS TREIS TA.
NÕNDA MÄGRA MAJAS
KASEMETSAS VEERES
TASASELT JA TARGU
ELUKENE VEERES...
KUNI ÜHEL ÕHTUL
KEEGI ÄKKI KLOPPIS —
UKSE TAGA SEISID
KÄHRIKKOERAD TROPPIS!
TRÜGISID KÕIK SISSE,
PAMBUD PANID MAHA,
VAATASID SIIS RINGI:
“KORTER POLE PAHA.”
“KUULGE!” HÜÜDIS MÄGER,
“MISKI SIIN EI KLAPI!”
KÄHRIK TALLE VASTU:
“KÕIK ON KORRAS, PAPI.

RUUM ON TEIL JU LAHE —
JÄÄME VEIDI SIIA...
POLEKS MÕTET ASJA
KAKLUSENI VIIA.”

KÄHRIKUID ON PALJU,
KÄHRIKUILE ON KIHVAD,
PÜKSTE PEAL VEEL KÕIGIL
ROTINAHAST RIHMAD.

JÄIDKI KOERAD MAJAS,
SEADSID ENNAST SISSE,
OMAKORDA VÕTSID
SÕPRU KORTERISSE.

AGA MÄGRAPAPI
KÕNDIS KOHTU VAHET
LOOTUSES, ET KOHUS
NUHTLEB SEDA PAHET.
AGA KOHTUSAKSAKS
OLI VANA KARU,
KELLEL KÕIK LÄKS MEELEST,
KES EI SAANUD ARU.

MÄGRAPAPI VISALT
RÜNDAS KOHTUMAJA,
KUNI TALLAS SISSE
SUURE LAIA RAJA.

SEE EI OLE TEADA,
KUIDAS LÕPPES KOHUS,
AGA RADA LOOKLEB
PRAEGUGI VEEL ROHUS.

Pioneer 1970, 10

679 | HELVI JÜRISSE /1928

ÖISEL JÄRVEL

Udumäe kuninga tütre ja pojad
lehisid sealt, kus voolasid ojad.

Tulid ja tulid ja järvele jõudsid,
meiega koos nad vaikides sõudsid.

Olime nendega ühes ballaadis
oma lameda põhjaga paadis.

Väikeseks draamaks ainet ma pakun:
Udumäe vanameest habemest kakun,
tütre loorid kõik kerin ma mõlale,
pojale peenele patsutan õlale.

Otsi nüüd kähku, kuningas aulik,
teotusest itkema Udumäe laulik!

Rohelised leed, 1971

TRUMMIMEES

Ta polnud jonnakas ei pai,
ei inetu, ei magus,
kuid vaevalt sõnad suhu sai,
kui juba trummi tagus,
tara-ram-tam-tam,
ta-ram.

Silm emal liigutusest vees,
sest marssis poistevägi.
Käis kõige ees ta trummimees
ja uhke välja nägi,
tara-ram-tam-tam,
ta-ram.

Lokk uljalt laubal, vuntsid ees,
nüüd laatadel orkestris
poiss oli lõbus trummimees.
Töö hommikuni kestis,
tara-ram-tam-tam,
ta-ram.

Ja laia ilma trummimees
siis trummiga läks tükkis
ning ema ootas silmad vees,
aeg aastaid ritta lükkis,

tara-ram-tam-tam,
ta-ram.

Ei kiida maailm igat meest,
ei laula talle oodi.
Lööd trummi? Löö siis elu eest —
ja löö ka omamoodi,

tara-ram-tam-tam,
taram.

Ja lõigi mees, sees hirmus vahk,
et ahhetasid hulgad,
lõi nii, et katki trumminahk
ja pooleks trummipulgad,
tara-ram-tam-tam,
taram.

Ja pidama ei saanud mees —
see lööb, kes lööma loodud.
Tal püsti saatan oli sees,
kui kann sai tühjaks joodud,
tara-ram-tam-tam,
taram.

Kuid ühel ööl siis mõõt sai täis,
kui välkus väitsetera.
Kõik elu unenäona näis,
kui mees sealt viidi ära,
tara-ram-tam-tam,
taram.

Taas jalge all tal kodutee,
kuid oh mis võika moega.
Ja vaevu läbi silmavee
näeb ema oma poega,
tara-ram-tam-tam,
ta-ram.

Taas kõrgel laval seisab mees
kesk rahvahulka tumma,
must rätik on tal silme ees
ja t e m a l e taob trummar,
tara-ram-tam-tam,
ta-ram.

1982 *Ilmapuu varjus, 1983*

680 | PAUL HAAVAOKS /1924–1983/

PAUL HAAVAOKS

SEE SALALIK ORG

See salalik org see salalik mägi
 kus peidus olla üks salalik vägi
 see salalik kungastik
 kaugusse kaldjas
 kus kivi peal istub
 üks halalik haldjas
 See salalik kaev see salalik läte
 kes teda küll kohtab kes tema saab kätte
 oh ütle oh vasta
 kuis rõõmu saab tuua
 võid huuli vaid kasta
 või tilgatuks juua
 see salalik järv see salalik meri
 su mõtted eks enese ümber kõik keri
 või tuuseldab puistab
 kui näärituisk hangi
 miks ära siit ihkad
 kui süda jääb vang

(1971) *Palumaa pedajad*, 1974
Suvised nurmed, 1984

MÄDAJÕGI

Mädajõgi, hädajõgi,
 piirijõgi tunane,
 öös sa oled must kui nõgi,
 päeval — roostepunane.
 Põlismetsas kaldaid järske
 lõikab sinu allikas.
 Vool on kiire. Vesi värsk —
 klaar ja sinihallikas.
 Oled oma lapsetõttel
 laaneojadele õeks.
 Kas nüüd tähtsust ongi mõttel,
 kuidas said sa mädajõeks?
 Müüt on: seal, kus hukkus ori,
 tekkis roostekarva järv.
 Aga must on põhjapori —
 isandate verevärv.
 Piin käis üle sinu pinnast.
 Rõõmud rettu varjusid,
 siis kui pekstud täiest rinnast
 Kahkvamõisas karjusid.
 Siis, kui hoope sadas näkku,
 veli oigas, ägises —
 tormas appi tulitakul
 Miko, võimult vägimees.
 Siis, kui kaela pandi lõõga,
 ilm läks järsku jahedaks —
 Miko ihus võhumõõga

681 | PAUL HAAVAOKS /1924–1983/

pärismõõgaks vahedaks.
 Ilmus Miko orja ette,
 padrikusse peitis ta.
 Aga härra pöörisvette
 põhjamutta heitis ta.
 Tõstsid vahus laintelakka
 sellel karmil koidikul...
 Aga siis jäi kõik sus vakka —
 muda kees vaid: mul-mul-mull!
 Mädaõgi, mudavesi,
 miks sa nüüd ei vahuta?
 Poiss, kes sinus silmi pesi —
 miks ta elas rahuta?

(1971) *Palumaa pedajad*, 1974
Suvised nurmed, 1984

ahosuun näed nõkist pata,
 vüürüseh käü tonditants!
 Mõni leeväkääro nuias,
 eloig tä võlgu süüp:
 mõni mõiräs, mõni ruias,
 kuni ruheh rassõ rüüp.
 Tarkusõ' pää sisse müürnü
 vaestõ naistõ elokuul,
 kastõhaina' maaha püürdnü
 varakeväjäne tuul.
 Punapäiv jäll' pilvi kerip.
 Kuulõ', kohe lääd sa, lats?
 Tuulõkappõl, tormikerik,
 haha halla havvaplots.

(1975) *Kanajala linnajagu*, 1977
Suvised nurmed, 1984

TÜTREBALLAAD

Ümbre pää sul pääsõparvõ...
 Eis ka tiäd, kos sa olt?
 Mäe' ku keeroh lehmäsarvõ',
 nigu uddar pilvevolt.
 Tunnõd, sääal om tõõnõ talo,
 tütar tihkõtallanõ,
 kos sa pakõd paljajalo,
 haljas maa om hallanõ.
 Kõrvoh kipõ kabjaklappin,
 igävesti aiva tüü.
 Halotuhk ja hainahappin,
 taiva sirgõ sinirüü.
 Ütle, kes siih põldo harõ,
 õt om leeväl vööras maik?
 Õgal tuulõl uma tarõ,
 hähätümäl hällüpaik.
 Olõkatus, savisaina',
 põrgulell nä' peritses.
 Uhaku' ja halva' haina'
 võtva' varba' veritses...
 Saadava' su rassõt rata
 kannujuurõ', kõrrõkants:

682 | JÜRI ÜDI / JUHAN VIIDING / 1948–1995/

JÜRI ÜDI/ JUHAN VIIDING

SALABALLAAD

J. Krossi palju lugedes

Ta tundis lõhna, mida laotas pesupali,
ja rullikuuri läbilõhki tundis.
Kas oli vali aeg, mis käskis: vali!?
Või kuningas ta teenistusse sundis?
 Oi tillukene mees kui varsakabi,
 kel aju säravsile oli nagu tiik,
 kes leiti siis, kui väga vajas abi
 ta kodu — päevinäinud kuningriik!
Kõik tuttavad ta jättis — ootas staap,
kus kindral elas, rahulik kui reha.
Ampullid anti, kaart ja nuhikaap,
mil voodri vahel peidus võõrast raha.
 Ja aeti tõlla ette juba samal õhtul
 üks tüsedam ja teine lahja traavel,
 ta seoti rihmadega vastu lahjat kõhtu
 ja teine ratsunahk tast üle veeti ka veel,
mis kange liimi abil kleepus vastu looma.
Päält oli korras kõik, ja peidupesas
tal oli mugav, kuigi kuumus ajas jooma
sääl kahekordses musta täku üsas.
 Toll piiripunktis tõlla läbi otsis
 ja kangutas ka ukse vaskset vappi.
Sääl kõhu all ta kannatusi trotsis,
ent lõpuks tundis pääsemisgaloppi.

683 | JÜRI ÜDI / JUHAN VIIDING / 1948–1995/

Veel mõni minut, ülalt hüüti: “ptruu!” —
 mets saladusi varjama kui loodud.
 Veel vestab sellest vanarahva suu,
 mis ohvreid kõik on isamaale toodud.

Närvitrukk (“Aastalaat”), 1971

KRAUKLIS

Scout-master puhus pasunat ja rivi tekkis poistel
 kes pikem rivi alguses kes lühike see lõpus
 ja päikest oli mereni mis säras päiksepaistel
 suur lippki aeti vardasse ja meeleolu lõbus
 paar trummi pandi pörama mis tühjad olid seest
 sest pasunasse ülearu palju jooksis vett
 õhk virvendas ja meelekohti tuikas mitme eest
 ja siis üks mõte liikus peast et mul on neli kätt
 jah õige küll ma unustasin selles viivituses
 et olin rivis mille ees scout-master ütles nii:
 nüüd tunnistage üles kes teist trepikotta kuses
 sel ööl ja kui ei tunnista ei liigu sammugi
 siis pikkamööda meenus mulle lukkupandud uks
 ma öösel seda kangutasin (peldik oli õues)
 vist unisena pidasin ma koda peldikuks
 kõik meelde tuli surmahirmu äkki tundsin põues
 scout u s t a v on te oinad võtke kuulda ometi
 s i r Robert Baden-Powellile oleks alles piin
 ja küllap vana kindral paneks maha ameti
 kui teaks et läti scoutidel on vilets distsipliin
 nii rääkis master pööramata pilku rivile
 ja kuigi olin korralik ja väga tahtsin süüa
 ma hetkel tundsin soovi mõeldes telliskivile
 see master sinna rivi ette jalust maha lüüa
 juba jõudis päike minna oma hiilgeseisu
 (nüüd ma tean et selle seisu nimi on seniit)
 meie aga jätkasime sirget paigalseisu
 kuriteost ma vaikisin ei hargnenud see niit
 ja master hirmsa vihaga käed puusas jalutas
 me seisime ma olin arg ja süütud seisid ka
 paar korda ennast kokku võtsin süda valutas
 kuid seda vähem seda vähem suutsin ütelda

684 | JÜRI ÜDI / JUHAN VIIDING / 1948–1995/

siis Krauklis rivi ette astus (minust kolmas koiku)
 ta oli väga paha poiss ma teda vihkasin
 ja ütles: mina tegin ning läks kuivatama loiku
 ma hädavaevalt vaadata ta poole tihkasin
 scout-master ütles: teadagi et Krauklis kesse muu
 nüüd Suvekodust päevapealt ta ära aetakse
 ma nägin
 et on mere ääres kõrge männipuu
 ja söögisaali aknast nägin
 lauda kaetakse

Närvitrukk ("Aastalaat"), 1971

Ma olin Jüri Üdi, 1978

SEL POISIL OLII RASKE VERETÕBI
 ja Päevalille tänavas ta elas
 sääl aknad paistsid hädavaevalt läbi
 ja päevast päeva isa pille neelas
 SEL POISIL OLII RASKE VERETÕBI
 ja surmal oli hammas verine
 poiss teadis süste saades päevad läbi
 et elu surmast suurt ei erine
 SIIS ÜHEL PÄEVAL OLII KOOLISAALIS
 sääl turnimisepuudest ukse pool
 kirst millest koolilapsi mööda saalis
 kes haige puudus muidu terve kool
 JA ÕPETAJA PULDIST RÄÄKIS JUTTU
 ei rääkinud kus Bonn või Pakistan
 ma ukse juures kuulsin keset nuttu
 kui hüüti et ma käimist takistan
 DIREKTOR TULI SIIS ÜKS PABER NÄPUS
 ja ütles: Helmut teame sinu soov
 (õhk järjest rohkem talumatuks läppus)
 on olnud hästi lõpetada kool
 JA TUNNISTUS SIIS KIRSTU TALLE PANDI
 kus igas aines viied kevadeks
 ma tundsin nähes seda viimast andi
 et selg mul pikkamööda tõmbus higiseks

(1970) Detsember, 1971

Osa, 1991

685 | JÜRI ÜDI / JUHAN VIIDING / 1948–1995/

TÜTARLAPS KLOAAGIS

sõrmusteta sõrmedega kinni hoidis võrest
 tüdruk kellest palju keegi me ei tea
 veri TEMAST eemal TEMA väljas verest
 tänavate suurveest vettis TEMA pea
 kümme korporanti marssis TEMAST üle
 TEMA verist häält ei kuulnud ükski kõrv
 POISID läksid ära kõik on kord nii sile
 kõrgeilt katuseilt vaid tilgub sulatõrv

Detsember, 1971

Ma olin Jüri Üdi, 1978

POLITSEIBALLAAD

matusetarvete ärist
 valge kirstu ta tellis
 polnud raske see kirst
 sõber tassida aitas
 30 seeklit maksis
 polegi väga kallis
 teile räägin ma nüüd
 kuidas see teda aitas
 kojast kui kostus samme
 ruttu kirstu ta puges
 musta lina all lamas
 käsi koldiga taskus
 ema esikus aega
 kümneni parajaks luges
 politseimeister siis
 meestega sisse astus

küsis emalt kas poeg
 elab ja kui siis kus
 ema vastas ei ela
 aga kodus on veel
 juhi juhtis ta tuppa
 lensalgal esikus
 palus oodata kuna
 kõik polnud selge veel
 kui oma saaki kirstus

politseimeister nägi
 tärkas ta mundri all
 tükike inimest
 mütsi kahmas ta pääst
 kaastunde kratzfussi tegi
 ütles kahtleva fraasi
 taevassesaaamisest
 salgake lendas ära
 päalik mõmises naerda
 kandis šefile ette
 suri kodusel teel
 ülejärmisel päeval
 viidigi surnuaeda
 see kes ei pidand
 vastu suremisõppustel

Detsember, 1971

687 | JÜRI ÜDI / JUHAN VIIDING / 1948–1995/

arvas tilluke Asta Alas
aga see polnud ilus
psühholoog Maasika meelest kes
puldis vastuseid soris
lapsed võilillepärgades
lõputus koridoris

(1971) *Selges eesti keeles*, 1974

PENINUKID

tüdruk oskas juba hästi olla vait
ma soovidest ja öisest joogijanust
kõik on korras ütles tihti isa Raudnael
enam tädid talt ei küsind tütre vanust
vastu aknaklaasi tüdruk pani nina
muudkui mõtles kauneist kunstidest ja muust
kuni nägi mööda maanteed tuled sina
sulle ukse avas mis küll oli puust
jäite magama koos ülestehitud sängis
aga peninukid öösel tulid aeda
läksid liivaauku kus kord tüdruk mängis
et saaks mänguasjad ükskord ära kaeda

Armastuskirjad, 1975

Osa, 1991

SUVETEATER

mul Tartus sõber Kolla Kobla
ta akna taga ripub vobla
mees teenib päevas 15 rubli
ja ta on tasane ja tubli
laev "Lermontovi" peal ta koka
teeb madrustele maitstva roka
nad sõitvad "Lermontovil" veeteed
ja puhkepäevad on neil reeded
seal laeva peal on teater "Tschudo"
ei näitlejatest ole puudu
kõik madrused on head aktöörid
ja kui on tarvis piletöörid

ja minu sõber koka-Kolla
 saab kavalehe-müüjaks olla
 no mis siis pakub teater “Tschudo”
 kus näitejuht on kapten Udo
 neil naljatükk on “Hüppav konn”
 kus Üdi-poisi laulud on
 kui publikum on söögid söönud
 ja Udo kolmat kella löönud
 eest ära tõmmatakse riie
 ja nõudepesija Marie
 ei peida küünalt vaka alla
 vaid laseb selle laulu valla:
 “mu mees on vana Kolla Kobla
 meil akna taga ripub vobla
 ka mina olen päris tubli
 ja teenin oma 10 rubli”
 siis tuleb nummer milles Kolla
 teil räägib: olla või ei olla
 ta küsimuse vastab ise
 ja järgneb nummer “Õngevise”
 ei Kolla pettumusi karda
 ta viskab õnge üle parda
 ja seda mida rahvas soovib
 ta vee seest välja võtta proovib
 suur havi kelle Kolla püüab
 tal inimese keeli hüüab:
 “Mul kingi elu. Teen, mis tahad.
 Võid saada tasuta suured rahad!”
 kuid Kollal pole soovi mingit
 ja kalale saab elu kingit
 siis rahva hulgas tõuseb kära
 miks Kolla lasi kala ära:
 “Meil oleks olnud käsi kullas —
 vaat’ inimestel istmik mullas!”
 siis Kolla püüab uued kalad
 praeb rahvale neist maiuspalad
 ning lõpuks tuleb õhtu nael
 ja kaua pöörleb laevakruvi
 tants algab “Lermontovi” lael
 mis lõpeb siis kui möödub suvi

Armastuskirjad, 1975

Ma olin Jüri Üdi, 1978

BALLAAD INIMESTEST JA RAHAST

Üks kirjanik, kes teenis vähe raha
 ja selle kuhu juhtus, mahutas,
 sai oma teisest naisest jäetud maha.
 Ta naine temast ära lahutas
 ja kosis uue — jälle kirjaniku,
 kuid Jaanuselt sai alimentisid.
 Ja maja, Viive soovil juugendliku,
 nad Maanusega peagi rentisid.
 Uus elu sujus, polnud miskit viga,
 ei Maanus otsind riide tühiseid.
 Ja iga uue eluminutiga
 neil tekkis mälestusi ühiseid.
 Ja Viive mõtles: mõlematel meestel
 eesnimes erineb üksainus täht,
 ja imestas, mis nimed inimestel,
 ning aru sai, kui tähtis on üks täht.
 Mis tegi Jaanus? Külastas arhiive,
 ka valmis sai ta neljas näitemäng.
 Nii ajapikku unustas ta Viive,
 sest nüüd ka temal oli oma säng.
 Siis alimendid üllatasid Viivet —
 nii palju raha pold ta varem näind:
 “Küll aga teenib! Tuleb välja nii, et
 ta näidendid on laia ilma läind.”
 Ka Maanust mõjutasid suured arved,
 ta elas nendest, hülgas kirjatööd
 ning ükskord Viive tegi talle sarved —
 ta oli nimelt teise juures ööd.
 Et oleks asjad selged enamvähem,
 ma mõtlen, nii võiks lõppeda ballaad:
 on seda, mida annad, siiski vähem,
 kui võrdled sellega, mis ise saad.

(1974) *Elulootus*, 1980

Osa, 1991

BALLAAD INIMESTEST JA FRAKKIDEST

Ei olnud Jaanus Maanusega kohtund,
 see pole imekspandav sugugi.
 Tee nende vahel — see niiöelda rohtund.
 Mis teed sa käid, kui ei pea lugugi?!
 Ei teadnud Jaanus tollest Viive vembust,
 kustsaadik Maanus hakkas manduma
 ja tundma hoopis Kaja vastu lembust,
 kes nõustus veel ka truudust vanduma.
 Üks talveõhtu, lumine ja härmas,
 mil Jaanus jalarätte loputas —
 kui vannituppa kuulis: keegi lärmas
 ja visalt ukse pihta koputas.
 All trepil seisis Maanus laias kaabus
 ja tundus, et ta oli auru all.
 “Kas tõesti Maanus?! Miks ta siia saabus?
 Oh ei või olla, minu ukse all!”
 Nii vaatas Jaanus aknast. “Äkki Viive...
 ja Maanus tuleb surmateatega...”
 Ja Jaanus läks, et lahti teha riive,
 kuid mis nüüd selgus, teadma peate ka:
 “Sul, Jaanus, frakk on, mul on seda vaja,”
 nii ütles Maanus pehme keelega.
 “Ma võtan naise — Kadrioru Kaja —
 ja ilmuks frakis hea meelega.”
 “Kes küsivad, need tihtilugu saavad,”
 tal’ kostis Jaanus nagu niidetult
 ja lisas vaikselt: “Manus manum lavat”,
 läks, võttis kapist fraki riidepuult.
 Ta ütles andes: “Ära tule tooma.
 See frakk on sinu. Kanna terviseks.”
 Lõi ukse kinni, asus viina jooma
 nii enese kui teiste terviseks.
 Kuid teisel päeval sai ta pakiteate.
 Seal seisis: tulla postihoonesse.
 Mis pakk see oli? Venna käest, kas teate.
 Pariisist tulnud otsejoones see.
 Ei uskund Jaanus oma silmi enam,
 ta pea läks paiste, täis üht küsimust.
 Vend saatis frakid?! Teine teisest kenam!
 Üks lumivalge, teine süsimust!

690 | JÜRI ÜDI / JUHAN VIIDING / 1948–1995/

Et oleks asjad selged enamvähe,
 ma mõtlen, nii võiks lõppeda ballaad:
 on seda, mida annad, siiski vähem,
 kui võrdled sellega, mis ise saad.

* * *

Ükskõik siin ilmas, millele sa toetud,
 kas vastu klaverit või piljardit,
 see kõik ei loe. Vaid päevad, need on loetud:
 paarkümmend tuhat, mitte miljardit.

Ka Maanus suri. Ära suri Maanus.

Ta maeti maha. Mis seal rääkida.

Ja muude hulgas haul rääkis Jaanus.

Ta rääkis hästi, mis seal rääkida.

Ka Jaanus suri. Ümber tema haa
 me seisime. Ka mina olin sääl
 ja rääkisin. Ma tegin seda kaua.
 Mul oli tookord väga ilus hääl.

(1974) *Ehulootus*, 1980

Osa, 1991

* * *

Kahe rännumehe tee viis mööda jõest
 Kaldal kaunis neiu valas pisaraid
 Neiu ütles: ei saa üle Emajõest
 Aga mehed sellest niigi aru said
 Noorem rändur võttis neiu kätele
 Üle jõe ta viis ja pani kaldale
 Tuli tagasi ja kuivatades end
 Ütles teisele: meil aeg on minna vend

Paari tunni järel küsis teine mees:
 Kas sa puhas oled oma südames
 Kas ei toonud sulle patumõtteid see
 Kui sa neiu viisid süles üle vee

Noorem rändur seisma jäi ja ütles nii:
 Jätsin neiu mitu tundi tagasi
 Mina neiu panin maha ammugi
 Sina kannad teda ikka edasi

Tänan ja palun, 1983

691 | RUDOLF RIMMEL /1937

RUDOLF RIMMEL

ESIMENE KOGEMUS

Noor perenaine ta oli,
blond, meenutas suveõuna.
Ja tahtis ta teha
kaasale
jumal kui maitsva lõuna.
Siis esimest korda seisis ta
kaupluses LIHA-KALA
ja ostis
nii suure latika,
ostis veel elava kala.
Polivinüülkotis latikas
rabeles tüdruku süles
ja õhku ahmis ja paluvalt,
oi paluvalt
vaatas üles.
Tramm rappus,
ja latikas värises
otsekui surma ruttav.
Ja tüdruk latikat vaatas...
Vaatas ja hakkas nutma.

Ohvrikivi, 1972

692 | RUDOLF RIMMEL /1937

HÄRJAD

Kuulen sadade sõrgade sammumist,
 kuulen hullunud härgade ammumist:
 kari mõirgab ja trambib ja jõmiseb,
 tolmus välguvad sarved, maa kõmiseb;
 sõõrmeist härgadel aur tungib kähedalt.
 Kari müdinal möödub nii lähedalt,
 et võiks higiseid külgesid puutada,
 ise hullunud härjaks võiks muutuda.
 Härjad mööduvad, mööduvad trampides,
 rohtu tolmuks ja sõnnikuks tampides.
 Härjapidula piirati taraga,
 karjus ringi käib... härjakaraga.
 Soora vorbid on külgedel märgadel —
 tantsib paradoks hullunud härgadel!
 Härjad, maailma sündinud pullideks,
 on nüüd pullina vähem kui nullideks.
 Kuhu kadunud kuninglik tõu üllus?!
 Kuhu kadunud kuninglik jõu küllus?!
 Rasvub härgade õnnis sugu,
 sureb surmata sõnnisugu.
 Olgu püsti neil turjakarvad —
 ei, ei ole nad kurjad tarvad,
 kelle raev
 ei sündinud
 jõuetusest,
 vaid sündis
 alati
 jõust!
 Kõle
 on maailm,
 kui kaovad
 viimased
 tarvaste
 tõust!
 Sõrad sõtkuvad rohtu, maa kõmiseb,
 Kari möödub ja jõmiseb, jõmiseb...

(1971) *Ohvrikivi*, 1972

693 | RUDOLF RIMMEL /1937

SÜNNIPÄEV

Tean, mujal on paremaid kohti kui siin,
 kus lutikad seintel ja laua peal viin.
 Vihm märatseb väljas ja triivib barakk
 kui tormides lõhutud kuunarivrakk.
 Ta viirastub öös kui piraatide laev,
 kus võimutseb merejumala raev.
 Siin toas meid kokku on tosinat paar.
 Me brigadir istub kui ülemkorsaar.
 Me brigadir — jah, täna sündinud mees;
 sel beebil on habe ja piip tolmas ees.
 Tal hambad on irvi ja krillis ta silm.
 Ja akende taga on koerailm.
 Barakk on me kodu. Me laual on viin.
 Kuid mujal tean paremaid kohti kui siin.
 Me mõirgame: "Elagu! Elagu ta!..." —
 et kustuvad küünlad ja väriseb maa.
 Meil kähedad kõrid, peos kõlksatab klaas —
 ta terviseks joome ja räuskame taas.
 Me telliserüütliid, me näod kui tsement,
 kuid täna me tongis — oh õnnis moment!
 Ei kummita vihmad ja tuba näib kuum
 kui maailma mugavaim soojendusruum.
 Las kõlksuvad klaasid ja ununeb töö —
 mört, kellu ja väsimus, mis nagu öö.
 Joo, loputa tellisetolmune kurk,
 et tuhmaks ka unistus — hubane nurk.
 Saab salatiplekid me mõrdine frakk
 ja mõirates õhe las triivib barakk;
 las ajudest mõtte viib minema viin,
 et mujal on paremaid kohti kui siin.
 Rõõm kerkib meis võimsalt kui tellisemüür,
 sest hingesid lohutab viinavalküür.
 Meid üüriti välja — ja odav on üür.
 Kus on meie purjed? Kus on meie tüür?
 Võib-olla me sedagi teame — ent
 me näkku on närinud jäljed tsement,
 on lihvinud siledaks meid silikaat
 ja lokkab me trepi ees pilgetenaat,

694 | RUDOLF RIMMEL /1937

barakiekraanidel jookseb me film...
Kuid brigadir toosti joob, udune silm:
"Poisid, et aated ei kustuks nagu koni barakielu lombis!
Proosit!..."

Ning aknaisse jällegi vuhiseb tuul —
ja plekke täis lina käib kardinapuul.
Ta tuulehoos lendab ja lehvib kui lipp.
Ja korraks meid raputab külm nagu gripp.

Mis on, kuulub meile, me maha ei müü.
Ja meile ei passi ka märtrirüü.
Las kestavad vihmad, kord variseb ent
barakk — meie nooruse monument.

Õöpoeem. Vaikus, 1970

695 | VIIVI LUIK /1946

VIIVI LUIK

Kesk kurbi äärelinnu, vihm, tolmu, viina
see naine üksipäini ürgas kanga.

All oli õlleputka, seintest põrus liiva
ja rooste sööbis traadist prillisanga.

Ta oli kaua väljas, vaatas südalinna,
ta luusis hoovides ning vahtis maha.

Siis oma vana nessesääri poodi vinnas,
müüs tühje pudeleid, sai valget raha.

Siis tule üles võttis, otsis prillid kapist
ja puistas mündid kitsa sängi pääle.

Veel kobas toosides ja lahti laotas lapid —
säält paberitki kukkus nikli pääle.

Ja oli palav juuli, ööseti lõi välku,
suur vihm tõi jõe ja lambapesu hõngu.

Soad leidis sahvrist üles, süstik jälle välkus.

Poest kalli raha eest tõi villast lõnga.

... Kui Taevaisa annaks pehmet valget ilma,
teeks väljaõmblusi ja äärerose...

Ta kudus tekki nagu ükskord ammuilma —
siit tumepruun, säält punane ja roosa.

All oli õlleputka, seintest põrus liiva
ja rooste sööbis traadist prillisanga.

Kesk kurbi äärelinnu, vihm, tolmu, viina
üks igivana naine ürgas kanga.

1971 *Pildi sisse minek*, 1973

Luulet 1962–1974, 1977

696 | VIIVI LUIK /1946

BALLAAD

Pildid astuvad taevast alla,
 me tuleme piltide päält
 ja kesklinna rasked majad,
 need täis saavad hõõguvat häält.

Raamat laiali laotab lehed
 ja libiseb uksest välja,
 külma punase tähe valgel
 silmist kaob üle lumevälja.

Suuri haljaid puid tuli poodi
 ja ükshaaval kummardab maani
 ja mina ei tea, mis näoga
 te säält ostate söögikraami.

Kümnerublastest saavad roosid
 ja kukuvad taskuist välja,
 ent igalt poolt piiravad linna
 need metsikud lumeväljad.

Ent igalt poolt tungivad linna
 need metsikud lumeväljad
 ja ole sa kuitahes üksi
 või ole sa külmaga väljas,
 tuleb ükskord elus üks laupäev,
 tuleb pime lumine õhtu.
 On uulitsal sinine tuli
 ja uulits viib üles õhku.

1971 *Põliskevad, 1975***INVALID**

Ülal kioskid, raagus pargid, rasked juugendmajad,
 allpool lihaturg ja jõgi, raudteesildu kajab.
 Ustel vilistab oktoober, tolkneb võrekeppe.
 Sääl on kassasid, perroone, röskeid allmaatreppe.

Kääre teritas ja nuge, püssitääke ihus.
 Päale pikki ilmasõdu on tal kuulid ihus.
 Tuuletõmbus, prahiurnid, räämas uksepooled.
 Siin ja sääl on kiviseintel valged viidanooled.

Sääl ta seisab, süda peo pääl, kaelasooned kanged.
 Kes jääb vaatama, sel kohe tuju tükk maad langeb.
 Oli leierkast ja koerad, koerad maha lasti.
 Õhtul poetab niiske tomбу peo päält prügikasti.

1972 *Põliskevad, 1975*

697 | KALLE ISTVAN ELLER /1940

KALLE ISTVAN ELLER

TEOMES TÖNU

ESIMENE LAUL

Suvel käid sahad sylessa
 talvel kirves kaenelassa.
 Suvel heada söödimaada
 talvel heada raiemetsa.
 Aiu-vaiu vaeva näeme
 talupojad tööda teeme.
 Miksa vaesed vaeva näeme
 talupojad tööda teeme?
 Sest me vaesed vaeva näeme
 talupojad teeme tööda
 et saaks saksad saapad jalga
 mõisamees see mõõga vööle.
 Vaadake Varangu valda
 kaunikesta Kambi valda.
 Härjad söövad heinamaalla
 ruunad rohtu koppelissa
 teomehed riide'etta
 vaimulapsed vaate'etta.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene
 läksi teole hiljapeale
 pullid põigiti e'essa
 sahad serviti kä'essa.
 Kubjas see kuradi rooga

kilter kirju koera rooga
 mõõtis talle suure tyki.
 Suure tyki söödimaada
 raasukese raadikmaada
 soo äärest sompalise
 mäe äärest mättalise.
 Tõnu kynda ei parata
 kynda maa ja kynda kaksi
 kynda kolmat veidikene.
 Kyyt kyll kyndis kyyr oli seljas
 Tõmmu tõmbas sarved nõksid
 ära need härjad väsisid
 sahad saueje vajusid
 ike jäi inisemaie.
 Katki aie adrakastid
 puruks-jahuks sahaputked.
 Jättis härjad hingamaie
 ise vitsa väanamaie.
 Lõi aga silmad mõisa poole —
 tuli kubjas mõisa poolta
 kilter Kiima kõrtsi poolta
 nopib maasta materaida
 kaenla korjab kaika'aida.
 Hakkas kyndi katsumaie
 vagusida vaatamaie:
 "Vaod sul käivad vinka-vonka
 taga tykid tinka-tönka."
 "Siga sittus silla otsa

698 | KALLE ISTVAN ELLER /1940

vares kandis kännu otsa.
 Sigines seal siimukene
 kasvas kubjas kaunikene.
 Kynnin maa ja kynnin kaksi
 kynnin kolmat veidikene.
 Kyyt kyll kyndis kyyr oli seljas
 Tõmmu tõmbas sarved nõksid
 ära need härjad väsisid
 sahad saueje vajusid
 ike jäi inisemaie.”
 Kubjas kurjast kihvatelle
 rehepappi raksatelle
 kargas kubjas karvu kinni
 rehepappi rindu kinni.
 Lõi Tõnu kupja kummulisti
 rehepappi rinnulisti
 kiltri karvad keerutaski.
 Junkur aga pääsis jooksemaie
 kilter jooksis killud takka
 junkur jooksis julgad takka.
 Sitatykk jäi silla peale
 teine turri trummi peale
 kolmas koja kynnikselle.
 “Peremees peremehike
 perenaine naisukene!
 Otsi uusi orjasida
 telli uusi teolisi
 palu uusi palgalisi.
 Näpus on minu nädalad
 pihu sees minu päevikesed
 mina vaene mees vaduma
 pikapyksimees pagema.
 Piki välja põiki välja
 lapi välja laia välja
 kynnivälja kynkaid mööda
 orasvälja aedu mööda.”
 Teopoiss tehtud teiba'aista
 aetud kokku halgudesta
 saadud saarejuurikasta.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene
 läksi alta harva metsa

päältä pitka pihlametsa
 kõrvalt ta kõrevariku
 hillult hillult hiide kaudu.
 Läksi läksi vastu ööda
 vastu ööda vastu kuuda
 vastu ergasta ehada
 vastu suurde saaremetsa
 vastu kollast koidukesta.
 Taivas laia ja lageda
 soo on suur ja sinine
 põõsas paksu palju vetta.
 Ei ole tugi kus toeta
 ei ole oksa kust või hoida.
 Mees heidi öömajale
 läksi lillevalli alla
 valge lillije vahele
 kullerkupu keske'ella.

TEINE LAUL

Oh te kurjad Kuura koerad
 Harju valgepea hagiid!
 Kus te viite meie velle?
 Tuli kinnivõttejaid
 igamehel kymme köita
 iga köies kymme sõlme.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene
 seal siis kinni seotie
 seal siis kinni võtetie.
 Kinni käed kinni jalad
 kinni kõik sydamesooned.
 Viidi mõisa trepi alla.
 Siis teda vitsul peksetie
 kaseladvul kapsitie.
 Härra kubjast takka sundi:
 “Olge prisked lõõjad mehed
 olge terved kinnivõtjad
 teiseks Mihkel teadatooja!”
 “Oh sa kubjas koeranahka
 kilter kirju litsi lehma!

Sõid mu seljast seebirasva
 kubemest said koogirasva
 perse pealt said pekki paksu.
 Oh kubjas kuradi poega
 kilter kirju lehma poega
 aidamees hagija poega!
 Mao pealt said maugurasva
 kylje pealt said kyymlarasva
 seljast sõid mul seitse nahka.
 Kyll löön kupja kummulisti
 rehepapid rinnulisti!
 Mihkel-kihkel kitsehabe
 puhkal-pahkal punahabe
 suur Mihkel suitsuhabe
 väike Mihkel vaiguhabe
 teadatooja lakkulööja
 keelekandja lapsemyyja!
 Kuis sa kostid kupja'alle
 kiitsid kõrva kilterille:
 "Kubjas kulla lullukene
 kilter kirju linnukene
 võta mu tytar teole!
 Ma panen kotti kitsekintsud
 hapu taari tilgakese.
 Siimukene kallikene
 söö kott ja koini teda
 pane aga päevad paperisse...
 En mina hooli seegipärast
 kui mind homme hukatanne
 tuna torni lykatanne
 liha lõhki lõigatanne.
 Kui vähegi välja pääsen
 kohe teeksin koerustykke
 pea teeksin pillakesta
 varsti jälle vallatusta."
 Kytetie kylmad saunad
 köeti ahjud köömenella
 vihad hauti virde'ella
 tehti leige leheline.
 Viidi velje vihtelema
 laadu luida haudumaie.
 Vihtli peasta piitsahoobid

käevarrest vardahoobid.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene.
 "Oh mu pihta paksudanni
 tugevata turjudanni.
 Kes võti vastu valjud löögid
 kilterite kipped vitsad.
 On mu õlga õunapuine
 pihasooned pihlakasta
 käsivarred vahterasta.
 En mina karda kupja kurjust
 ega kiltri kiusamista.
 Meil on reied remmelgaista
 jalad all meil jalakaista."

KOLMAS LAUL

Tyvenega tyvenega tyllid laulid
 kaljusid merekajakad
 laulid liival linnukesed.
 Hulkusid humalalaevad
 tuikusid tubakalaevad
 kaugelt käisid kaubalaevad.
 Läki venel vetta mööda
 parvela paluda mööda.
 Vene oli alla viigriluista
 parv oli alla pardiluista
 aerud käes hanisulista.
 Viiberi korstnad kumasid.
 Läksi Soome salasti
 läksi Rootsi redussegi.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene.
 Soomes sai ta suureks meheks
 Rootsis sai ta rikkaks meheks
 tuli Tallinna tagasi.
 "Kas see Tallinn tahab minda
 Võru linn mind võtab vastu?
 Kui ei taha Tallinna
 ega tunne Tudulinna
 Võru linn ei võta vastu

700 | KALLE ISTVAN ELLER /1940

kohe ma lähen Läti poole
 sammun jälle Soome poole
 varsti Vaasa linna poole.”
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene
 noori meesi kaunis poissi
 sõie kõrtsis jõe kõrtsis
 magasi kõrtsi laua pääl.
 “Lase nyyd jalga noori meesi
 tehku sääred peiu poissi.
 Juba sinda otsitakse
 otsitakse katsutakse!”
 “Las nad otsi las nad katsu
 las nad otsi oinajalga
 katsu alla kassihänna
 ikka kõrtsis koiduaoni
 lakume laia valge’eni.”
 “Lase nyyd jalga noori meesi
 pista pakku pirdu poissi!
 Juba sinda otsitakse
 otsitakse katsutakse!”
 “Las neil otsi hommikulla
 vantsi varra valge’ella.
 Ikka kõrtsis koiduaoni
 lakume laia valge’eni.”
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene
 noori meesi kaunis poissi
 sõie kõrtsis jõe kõrtsis
 lauli kõrtsi laua pealla.
 “Lase nyyd jalga noori meesi
 tehku sääred Tõnu tõrdu!
 Köis on kinnivõttejalla
 ohjad tagaotsijalla.”
 “Ei mind või ka köied köita
 ega mind ka ohja hoida.
 Olgu ohjad hoosta hoida
 köis on koormat kinnitada.
 Katki mina kisun köiekeermed.
 Ohjad otsani arutan.”
 Siis läks Tõnni kõrtsist välja
 tegi aga linnas mõnda nalja

mõnda nalja kolme kurja.
 Ymber lykkas saksa saanid
 kummuli kuningatõlla
 ringi löie linna ukсед.
 Siga tuli vastu sillapostis
 sea löi sillaposti kylge.
 Lehm tuli vastu leinasärgis
 löi aga lehma lõua pihta
 hane löi aiateiba kylge.
 Viidi Talna kohtuesse.
 Kolde löi ta kohtusaksa
 tulle löi turu isanda.
 Pani papi vastu maada
 papi perse paugatelli.
 Talna myyrid myrtsativad
 linna lukud lõksativad.
 Peeter mõtles pillihääle
 Toomas mõtles tooruhääle
 aga see oli papi persepauku.

NELJAS LAUL

Siis oli kohos mõistetud.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 peiu pirdu poisikene
 ei tema synni maameheksa
 saks jo soovi soldatiksi
 kohtokubjas kassakaksa
 mõisnik mõögakandajaksa.
 Siis talle anti hallid riided
 valged rihmad rinna ette.
 ööle toodi vyrstimõõka
 õlale kuningakuube.
 Siis ta roodu roogitie
 siisap aeti alla linna
 alla linna altarisse.
 Ylem hywab kapten karjub
 kapral karjub teiselt poolta.
 ajur käskis: “Otse odad!”
 kapten karjus: “Pyssid pysti!”
 käskis pyssid pysti panna

701 | KALLE ISTVAN ELLER /1940

pajunid aga otsa panna.
 Tuli siis käsku kärke'esti
 kiri kange Mosku linnast.
 Siis pandi maada marssimaie
 Peeterboori pitka teeda.
 Rygement oli ryyteleida
 sada oli Soome soldateida.
 Sai siis Lasnamäe peale
 vaatas korra ettepoole
 teise korra linna poole.
 "Jääge maha Talna litsid!
 Moskus on mul uued litsid
 Tinapurgis teised litsid
 Venemaal on vene litsid.
 Vötku kurat kohtumeesta
 kypsetagu kylakupja
 kes mind pani soldaniksi
 vene pyssi pyhkijaksa
 rootsi raua rookijaksa.
 Enne ma pyhin vene pyssi
 enne roogin rootsi raua
 enne kui sandin suurta saksa.
 Ei ole eite itkemassa
 taga taati kaibamassa
 venda vaest ei vaatamassa.
 Kes minul ku'ub uue kuue
 kes minul soovib sukapaari
 kes minu peab peenes särgis?
 Kuningas vaid vennukene
 see minul ku'ub uue kuue
 see minul kingib kindapaari
 see minul vaalib valge särgi.
 See minul annab halli ruuna
 käsib võtta võigu ruuna
 muidu annab musta ruuna."
 Läksi sõitades sõdaje.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 hulku linna uulitsalla
 vahti linna valli pealta
 sihti linna sirmi alta
 linna'aga laia lippusida
 toredaida tornisida.

Ihub mõõka istub maassa
 vastu linna vallisida
 mööda linna myyrisida.
 "Kas oled mõnus mõõgukene
 kas oled mõnus mõõtamaie
 edev ette võttemaie?
 Kas sina sööned mis mina söödan
 kas sina jooned mis mina joodan?
 Ma söödan sydameverda
 annan rindadealusta
 kopsusoonide kohalta
 maksavarside vahelta.
 Kas sina tohid ka Turki lyya?
 Eest mina kummutan kuninga
 keske'elt on kinderalid.
 Enne mina siit ei lähe
 enne kui vööst olen vyrsti verda
 sadulast olen saksa verda."
 Ei seal kuulnud kukehäält
 ega koerahaukumista.
 Seal oli hundi ulgumine
 kraanatite raksumine
 pyssikuuli kiunumine.
 Siis ka roodu roogitie
 Turgi väge värvitie.
 Tuule tuppa maru majja.
 Ei seal kuule kukehäält
 ega linnu lauluhäält.
 Seal on pysside pyrina
 suuretykkida surina
 tinalöödide lõgina.
 Seal oli vööni meeste verda
 pooli sääri poiste urma.
 Ratsu kapja kaasa verda
 seal olid velled vehkelemas.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 poissi pirdu peenikene
 meesi keisri kytikene.
 Ei teda puutund Riia pyssi
 ega hakand Harju nooli
 Turgi tuuragi terava.
 Tõnu pani pyssid puusse jooksmas

702 | KALLE ISTVAN ELLER /1940

suuretykid soosse jooksmas
 mõõgad aga murdu raiumaie.
 Turgi tukiga põleti.
 Rookis päeva rookis kaks
 siis oli umbne ja urmane
 nii kui kärbes koorekirkus.

VIIES LAUL

Tina oli tihke raud oli raske
 tina tihke tõstijalle
 vaski valju haljastada.
 Tina oli tihke raud oli raske
 mure oli mundri mustaks teinud.
 Vahel sai peoga püssirohtu
 vahel sai kaks kapsalehti
 vahel sai suhu suhkurida
 ysna selget soola-leiba
 hapukapsa leemekesta
 väsind lehma lihakesta.
 Aeti linna vahtimaie.
 Vahtis valge valli pealla
 seisi sirge silla pealla.
 Tõnu tõrdu tõrvaskändu
 kaunis keisri kytikene
 pandi veelap utsitama
 utsitama munserdama.
 Ei tema tahtnud utsitada
 ega mõistnud munserdada.
 Pandi vitsad vindumaie
 kasekepid kahtumaie.
 Pandi pitka pingi peale
 peiu pirdu poisikene
 hakati keppi andemaie.
 Tuhat tal anti turja pihta
 sada seitsed selja pihta.
 Viidi linna vangitorni
 Tõnu jumalat paluma:
 "Puhu jumal põhjatuulta
 lõõtsu meile lõunatuulta
 kisu katki kivimyyrid

lõhu lahti vangitornid!"
 Jumal aga kuulis poisi palvet
 puhus siis ta põhjatuulta
 lõõtsutas siis ta lõunatuulta
 kiskus katki kivimyyrid
 lõhkus lahti vangitornid.
 Ära tuli härrade kä'esta
 vene vahtide vahelta.
 Härrad jäivad ähkimaie
 tohterid torisemaie
 vene vahti vandumaie.
 Sõidi Tondi kõrtsi ette
 Tondil võttis toobi õlut.
 Irul hoosta hingastigi
 Kärmul jõi käristes kannu.
 Kaberlas sai kapsaleenta
 Kuusalus kyll kurjaks peeti
 Haljalassa halvaks hyyti.
 Läks siis enda mõisikusse
 toauksed tõmbas eesta
 uksekonksud kaenelassa.
 Hakkas väitsa palumaie:
 Kulla väitsa kallis väitsa
 kas ehk sööned mis ma söödan
 kas ehk jooned mis ma joodan
 kas sa jood sydameverda
 maitset maksusta lihada?"
 Läks siis saksa surmamaie
 kepikandjaid kaotamaie
 yles prouat poodemaie.
 Saks läks serviti sərbije
 nurgeti noateraje.
 Sõi väitsa saksa maksa
 jõi väitsa härra verda.
 Vahimees sai vastu kõrvu
 koka lõones kummulisti
 toapoiis pikalisti
 vana'ga härra vastu maada.
 Siis tuli kome kammandeeri
 kolme keisri kirasseeri
 husarita otsimaie
 kranaderi katsumaie.

703 | KALLE ISTVAN ELLER /1940

Otsitie hoone'aida
katsutie katukseida
torgiti tualagesi.
Tõnu meesi metsassagi
pirdu poissi paksussagi.
Kolme kulda kammandeeri
keisri kolme kirasseeri
läksi metsa otsimaie.
Tõnu metsa tapetie
velle hinge hukatie.
Tinalööd löi kulmu kohta
tinanooli noore näkku
surigi Tõnni soode peale.
Kyll on ammul ambujaida
kyll on piigil pistajaida
ei ole kirstu keerajaida
haudaje asetajaida
liiva sisse liitajaida.
Kyll sind korbid koristavad
hallid linnud hauda teevad
mustad linnud mulda loovad
kirjud linnud kella löövad.
Päeva seisad vennakeine
päeva seisad pealla mulla
aasta teist pealla haua
liha sul söövad linnalinnud
vere jõid Viru vareksed.

Teomees Tõnu, 1972

Bärsärk, 2001

704 | VIIU HÄRM /1944

VIIU HÄRM

pähe seoti tutipael
 surnuaiapäha
 seisin vaikselt akna all
 eided läksid üha
 vanaema riietus
 musta siidikleiti
 rinnaehteks hõbenõel
 karbipõhjast leiti
 sukapaelu kummutist
 kaua otsiti
 juukseid hoidev ilukamm
 seati otseti
 kõige uuem kootud jakk
 kapist välja toodi
 lõpuks oli vanaema
 hoopis võõrast moodi
 mind ei lastud õue jooksmas
 seisin vagusi
 juba kauges kirikus
 kellad tagusid
 toa eest võetud peiulilled
 pandud olid lauale
 pidime need plekist purgis
 viima taadi hauale
 minu kätte saialilled
 lapselt-surnud onudele
 läksime ja kanarbik
 oli õitest hele

palju tuli püsti seista
 joosta polnud sünnis
 õpetaja heietas
 surmast uuest sünnist
 suured inimesed nutsid
 lapsed nihelesid
 pärast pumbakaevu ääres
 rõõmsalt käsi pesid
 surnuaia suurim ime
 torust tulev vesi
 esimestes pikis pükstes
 poisid hulgakesi
 ümber roostes pumbakaevu
 varsti läbimärjad
 nägudel ja juuste küljes
 külmad pritsmepärjad
 siis kui mulle vetemängust
 viimaks küllalt sai
 läksin vanaema juurde
 ja ta tegi pai
 seistes vanaisa peatsis
 mõtles ta vist muust
 mitte ühte etteheidet
 tal ei tulnud suust
 mustad olid põlvikud
 kleitki läbimärg
 seda ta ei näinud vist
 roostes plekist pärg

705 | VIJU HÄRM /1944

ümber vanaisa pildi
 otse keset risti
 sinna ühe peiulille
 vanaema pistis
 ja mul tuli kole hirm
 et mu vanaema
 läheb ükskord isegi
 hauda kõdunema
 tahtsin koju tagasi
 selga pleekind kleiti
 veel üks arusaamine
 minusse end peitis

Pealkirjata, 1973

ühiskeldris kartulikirstud
 igale korterile
 kirstude üle suripärjad
 õielõhnadest kile
 suvised kartuli läppanud lõhnaga
 rõskuses segamini
 lintide peal on uhkes kirjas
 vanaisa nimi
 kirstus mis oodanud viisteist aastat
 tuuakse tema ise
 lahkamiskambrist ja aetakse hauda
 üle mu mõtlemise
 mina ei taha sugugi nutta
 päev on nii tema moodi
 mulle ta palju kõneles sellest
 klopsides viimase voodi
 olin siis seitse mu vanaisa
 kaheksakümnest just üle
 tahtsin küll aga tema ei hoidnud
 kunagi kedagi süles
 hõoveldas laudu ja laulis ja vahele
 rääkis et vanadus tuleb
 mõõtis kirstu ja enese pikkust
 arutas kes seda suleb
 mina ta lapselaps pidagu meeles

lilli ei ole vaja
 raha raisata matust on õigem
 pidada eluajal
 siis ta saab ise kaasa juua
 näha kes saata viitsib
 hauas ta niikuinii enam ei tea
 kes teda taga kiitsid
 aastad läksid ja mina sain
 rohkem aru pähe
 vanaisa elas ja
 surmast rääkis vähe
 luges lehest poliitikat
 vihtles ja viina jõi
 aeg-ajalt kõrgelt kuurist ta
 kirstu hoovi tõi
 sisse ronis ja mõõtis pikkust
 värvis üle ja siis
 jälle püstakast trepist üles
 puutöökuuri viis
 töötas tantsis ja vihastas
 ise ta ütles kuraas
 ühheksakümne kuueselt
 on ta nüüd mustas maas

*1971–1973 Luuletusi, lugusid ja
midagi ka Margareetast, 1978*

706 | VIIU HÄRM /1944

LUGU

1. Võõrasema

üks naine väriseva käega pühib lapse nuttu
pikk koridor seal otsas ukseava
emakene lähme ära ruttu
ta kannab õue lapse oksendava
 seal võõrast haiget aralt palub viia
 ta oma õele sõna palatisse
 et tüdruk reedel tuleb ema juurde siia
 et täna nad ei tule enam sisse

2. Ema

teine ema on kole siis kui ta hüppab ligi
kargud kukuvad käest kollasel näol on higi
aeglaselt ümber koondub võõraste naerata ring
ema ja tüdarta ühte kokku soonib see ling
 kuni meeletu karje esimest ema tahan
 kihutab läbi kõikide haigete luu ja naha
 ling laguneb koost ja nii nagu alati
 tüdruk hüüdes ja nuttes jookseb palatist
naine tahab tõusta aga ei leia karke
ärge ta poole vaadake ärge ta nuukseid kartke
reedel tulevad jälle keegi tal sõna toob
õhtul ta patjade najal lapsekampsunit koob

3. Ema ja laps

hoiad põlvedel last ja kuigi ta silmis on pelg
ta kutsub sind teiseks emaks
sa oled noor ja vana ja sul on vigane selg
kas jõuad end mõelda temaks
 kes pruuni pilguga heitleb kaua su vahanäost lahti
 kuni meeletu karje esimest ema tahan — — —
 kustutad näppude vahel endas põlevat tahti
 silmadest sulab vaha

1971–1973 *Luuletusi, lugusid ja midagi ka Margaretast*, 1978

707 | VIIU HÄRM /1944

* * *

sõda käis veel mu onu
ühe käega nüüd oli
ta vaikis ja põrnitses tööd ja maad
ei andnud hingele voli
 ja keegi ei seganud olla tal
 nii nagu olla tahtis
 tema tühjadel päevadel
 mind minu hälli sees vahtis
siis kui ei olnud lähedal
ühtegi kaastundjat hinge
ainult mina ma kätega
vehkisin kohmakaid ringe
 püüdsin varbaid ja ähkisin
 vaatasin onule silma
 tema mõtles et alati
 lastest peab jääma ilma
mõtles raiskuläind noorusest
naistest kes talle ei tule
vaatas mind kipras kulmudel
seadis end minekule
 olin ma süüdi et elasin
 jagades temaga tuba
 ema leidis ta laka pealt
 kõis oli kaelas juba
hiljem ta enam ei proovinud
kuidagi elugi laabus
koos tema enda lastega
rahu me vahele saabus

1971–1973 *Luuletusi, lugusid ja midagi*
ka *Margareetast*, 1978

708 | LEELO TUNGAL /1947

LEELO TUNGAL

ITK

Jätsin tema
taha Ema-,
emakese-jõe,
jätsin maha
vete taha
õekese-õe,

kuni toomed kutsusid
ta kena keha matma,
kutsusid mind itkema
ja peielauda katma.

Matsin maha
vete taha
õekese-õe,
leidsin kalmul
küünla kohal
hubiseva tõe:

valged toomed temaks saavad,
ootamata mind,
palgejooned vähehaaval
mullaseks, ja rind,

aga pool ta naeruvina —
õekese-õe,
kauaks kustuma viin mina
üle Emajõe.

1973 *Müüdita*, 1977

JÄRVEMAJA

Katust kanda
ja kurgi kanda,
seista siin igal ajal...
Polnud kordagi järveranda
aega minna sel majal.
Sõitsid suplejad
mööda, mööda.
Maja seisis, kaev pihus.
Siiski järve kord
sügisööl ta
hüppas kuu valges vihus.
Hingas uksega
mudahõngu,
vaatas akendest kalu.
Laastujuustesse
rohulõngu
pistis pisike talu.
Huuli veristas
vastu luga
akna peal pelargoonium.
Nagu haug
ujus leivanuga,
laksus kambris harmoonium.
Järvest tulles
see vana talu
istus liival ja puhkas.

709 | LEELO TUNGAL /1947

Tundis akna all
vammivalu.
Kalalõhna trepp uhkas.
Kaua aega veel
väike laine
sulpsu löi soolatoosis.
Kella asemel
perenaine
leidis käelt vesiroosi.

1975 *Müüditä*, 1977
Käsi on valge ja süsi on must, 2002

BALLAAD

Läksin elu pidi,
tunded olid teemoon.
Kuskil küll mind pidi
varitsema deemon.
Inimesed ümber
olid head ja kenad,
punusid mu ümber
roosikrantsi nemad,
nende meelest passis
mulle minu teemoon.
Tea, kuskohas passis
ometi see deemon?
Inimesed ümber
olid oi kui head:
paikasid mu rõivaid,
paitasid mu pead,
kuri minu meelest
polnud mingi üks,
sestap kadus meelest
mõni väike müks...
Oh, mis kauneid võtteid —
head ju sooviti —
oh, mis kalleid mõtteid
mulle prooviti!
Sobis kõik mu pähe
tanuks värviliseks.
Millest ma siis lähen

nõnda närviliseks?
Deemon ligi astus,
puudutas mu pead.
Olid ju mu vastu
inimesed head?
Naaber mulle sõnas
hellalt: "Kanna tanu!"
Deemon kahest sõnast
tegi kannatanu...

1978 *Raamat ja kask*, 1979
Käsi on valge ja süsi on must, 2002

MULLAKETRAJA

Lumesajus unesajus
olin eemal siit.
Äkki mulle pihku vajus
pehme elus niit,
sulas ühte näoga, käega —
lõputumalt pikk...
Tundsin keset oma aega,
mis on igavik.
Elus sees ja väljas melust
olin nagu muld.
Paistis see ehk kujutelust,
et on käe all kuld,
et saab kullaks heie pihus —
lihtne lina ju?
See, kes kõneles mu ihus,
olin mina ju?
Ära peatu, ära lase
heidel katkeda!
Viskub üle maarjakase
ega katke ta,
üle kase, haabadegi
kulgeb kaarjana
kuldlõng linadega segi
üle Maarjamaa.
Kullakedrus-mullakedrus
läbi päeva-öö,
joobnult vaba, kainelt keerdus

710 | LEELO TUNGAL /1947

igipäevatöö...
 Mina olen see, kes lõnga
 ketrab edasi.
 Vanal viisil kedrus tõmbab
 mindki edasi.
 Ketran elulõnga, kulda
 otsast alates —
 endist kedrust, praegust mulda
 endas salates.
 Õigus, õigus oli eidel,
 keda kätkeb muld:
 kui ei lase katki heidel
 minna — jätkub kuld.
 Justkui enda kõrval ise
 seisan, eemal siit.
 Mure muutub kõrvaliseks,
 tähtis on vaid niit...
 Pea see jookseb tütre pihust
 üle Maarjamaa.
 Minu mõttest, minu ihust
 mindki varjama...

1978 (1980) *Mullaketraja*, 1981
Käsi on valge ja süsi on must, 2002

ASJALIK BALLAAD HELLUSEST

Väitsaveiklus,
 hingeheitlus
 asja eest käib,
 asja eest!
 Katel, pada,
 mitusada
 asjanaist ja asjameest...
 Asja eest,
 teist taga aga
 seisan teiste taga
 vaga,
 mõeldes: "Kallid,
 mille eest?"
 Eks need peksjad —
 sõnelejad

siis mu vastu
 kõnelevad,
 nagu kohtaks
 kohtumeest:
 "Vaata, möödakäija,
 kas ju
 märkasid me
 imeasju —
 küüntest kübar,
 võlukepp?
 Need on selle,
 kes on hellem
 meie seast —
 hõrk õnnesep.
 Sestap, sestap
 sõda kestab
 suure õrna asja eest!
 Mingu hambad,
 kõrvalestad —
 võitlus näitab,
 veri vestab,
 kellest helluseks
 on meest!"

Uhman: "Jätku!"
 Mütsti, mütsti!
 jätkub taplev tulevik.
 Vaatan katkist
 küünemütsi...
 Võlukepp on tuletikk!
 Võtaks? Jätaks?
 Kõhklusjuga
 korraks läbi jookseb peast.
 Juba minu kõhtu nuga
 sihhib keegi kamba seast!
 Kõrvus kurjad
 sähhid-kõtid,
 jooksen —
 jääks veel ellu sest!
 Koban taskus koduvõtit.
 Koju!
 Mis mul hellusest!

1979 *Tedremäng*, 1982
Käsi on valge ja süsi on must, 2002

711 | LEELO TUNGAL /1947

VÕLG

Üks valjult hüüdis teisele:
 “Sa oled mulle võlgu
 kaks köit, mis kulus, sidudes
 su isa-ema õlgu,
 ja selle loomavaguni,
 kus reisida neil lasti —
 platskaarte polnud, nagunii
 sa pääsed osavasti.
 On võlgu sul elektriraat —
 see, mille katki kiskus
 su vägilasest vanataat,
 kui vabaturma viskus.
 On võlgu sul tööaja hind,
 mis asjameestel kadus,
 kui hällis puistati ka sind
 su pahelises kodus.
 Pead võlgu maksma kaua sa,
 mis jätsid sugulased:
 käerauad, kuulid, hauamaa
 ja ristiks murtud kased;
 jah, püssidest ja täakidest
 suurt hinda ma ei päri,
 kuid vajas — ausalt rääkides —
 neid ohtralt kõik see kari.
 Ei piisa võla maksmiseks
 sul tuhandest või sajast,
 ei piisa vist ka miljonist
 ja ühest eluajast!”
 Siis tahtis teine vastata:
 “Sa küsid hingehinda!”,
 kuid mõtles: ega’s väitluses
 nii väiklaseks ei minda.
 Ta pealegi ei hiilanud
 ka mingi miljoniga.
 Tal polnud üldse miskit muud
 kui oma eluiga.

1988 *Ainus kangelastegu on armastus*, 1991
Käsi on valge ja süsi on must, 2002

Meie teekond
 läheb läbi turu.
 Veel kord, veel kord
 enda vastu suru
 mind,
 ja ära möödujaga
 tingi!
 Ära müü
 ja ära osta hingi!
 Ära vaidle
 kurja kaetajaga!
 Lähme, kuni
 meid ei aeta taga,
 lähme varju
 teineteise sisse,
 kuninglikku
 üleolemisse!
 Muserdatud murul
 turu taga
 sulle-mulle
 kasvab õhinaga
 läbi kalamüüja vana kinda
 imelill —
 ei nime ega hinda!

1991 *Ei nime, ei hinda*, 1993

SALME RAATMA

HIUALLIK

Kaugel laia laane taga
algab heitlik laukaraba,
salakaval samblariik.
Keegi seal ei usu käia,
seal on hirmsa Suursilm-äia
hüdaohtlik asupaik.

Vana Ükssilm kurja hiidu,
kes kord ammu sattund riidu
oma suguselsti seas,
hoiab vangis ummikraba,
sivvusõlm ja soetaba,
õelalt välgub silm tal peas.

Sellel silmal peegli võlu:
näed ta pinnal enda elu
sünnist viimse hetkeni.
Kõik, mis pettusega võtsid,
kalgilt tegemata jätsid,
millele ei mõtlegi.

Olgu sa kes teab kui vaga,
ikkagi su hinge taga
leidub mõni tume täpp,
mida meenutada paha,
häiritult lööd silmad maha —
kohe pääl sul surmav käpp.

Koletis su verest joobub,
oled ise elust loobund,
kinnisilmi andnud end

tema väevõimu alla,
ta sind samas neelab alla.

Ära pilka teda, vend!

Kui ta möirgab kinnisuuga,
tõuseb kahaneva kuuga
üle raba röske aur.

Kahkjäs lendab metsa varju,
nastik väldib mäta harju,
pageb mudakurvits, kaur.

Metsatarga tütar aga,
kasvand teiste laante taga,
midagi ei aima sest.

Oskab linnu-, loomakeeli,
kõnnib kõnnul rõõmsameeli,
harva kohand inimest.

Astub näitsik raba äärde,
joovik tõuseb poolde säärede,
sumu võsast vastu käib.

Kes end püsti ajab udust,
lauka leigest samblakudust
käppi sirutavat näib?

Kes see muu kui Ühesilmne,
vereahne, vihailmne,
haarab saagi järele.

Ent mis ootamatu ime:
hiiglasilm on nagu pime,
piiga laug ei värele.

Ükssilm ehmub, enda koorem,
verejanu kõigest toorem

talle peeglist vastu kaeb.
Sest et piiga hing on puhas
nagu lumelilled luhas,
kolli halvab enda vaev.

Kuis ta igas ohvris otsis
võika verejanu trotsiks
vastast, endast võimsamat,
üht, kes vastu kaeda julgeks!
Aga aralt silmad sulges
ikka ehmund inime.

Näitsik näeb, mis need ei näinud,
kes siin enne teda käinud,
kõik, kes kolli roaks said:
rabamusta meeleheidet,
peegelpinna taha peidet
kurja kire tagamaid.

Näeb, kuis süda raevus peksis,
oote, hirmu vahel eksis —
äkki soikub nüüd see torm!
Vajub jalapealt kui unne,
enam midagi ei tunne,
tardub, muutub keha vorm.

Hiiu pilk jääb piigal rippu,
käpad kahmama ei kipu,
varisend kõik vihahood.
Lõpeb sünge nõiavägi,
hiiglasest saab haljas mägi
keset päiksepaistest sood.

Metsaneid ei pääse valla,
lilleks mäe veeru alla
seob ta kolli viimne soov.
Hiiu silmast sünnib läte,
mille helkivasse vette
vaatab valge õiekroon.

Igas allikas võib näha
oma kuju, kes ei taha
rohkem teada enesest.
Imeallik laane taga
vestab künkal keset raba
rahu leidnud hiiglasest.

1940–1974 (1974) *Valge lagi*, 1985

KULDNE SÜDA

Olid ajad, mil veel tunti
mustas metsas hullu hunti,
kuulus oli karujaht.
Suvel vanker, talvel regi
küla vahel sõitu tegi,
valgust andis lambitaht.

Oli rikkaid, oli vaeseid,
oli põlde kehvalt paeseid,
mõnel must ja muhe muld.
Rikas praalis, vaene orjas,
ihne sukasaarde korjas.

Kõik, mis hiilgas, polnud kuld.

Sellel ennemuistsel ajal
astus reipalt õhturajal
keset küla kenamat
mees, kes seljakotti kandis,
kerjustele leiba andis,
teinekord ka enamat.

Rõõmus andja kergel sammul
jätkas teed ja tema kannul
jooksis lapsi nurudes.
Kui tal oli, andis raha,
kui ei olnud, jäid nad maha
nagu sääsed surudes.

Tööl käis mees küll mitmes peres,
rõõm ja hool tal istus veres,
köht ja kott said kähku täis.
Ent kui koduteed ta astus,
ikka tuli keegi vastu,
kes ta abi ootvat näis.

Mõni petis sõi ja pilkas,
mõni lastest rõõmsalt kilkas,
möödakäija pööras pääd:
Kes siis nõnda raiskab toitu!
Vanaks saades — taevas hoidku! —
teiste kaela toita jääd!

Mees vaid naeris, käsi laotas.
Mis tal oli, ära jaotas,
rõõmsat viisi vilistas.
Majake tal metsahakul,

714 | SALME RAATMA /1915

orav ootas lävepakul,
põõsal tilder tilistas.

Aastad läksid, teised tulid,
lapsi sündis, vanad surid,
päevi jagas tunnimees.
Ikka harvem ilmus saunast
kuldne hing, ta kortsus paunas
polnud enam palju sees.

Tuli talv, mis teistest kangem,
tuisk ja hanged, tormgi rangem,
hunte hiilis väravail.
Mehed vestsid hõbekuulist,
lapsed ootsid meeste huulist
tarkust silmil säravail.

Keegi vaadata ei märgand:
metsaservas suits ei tärgand
vana tare jahtund leest.
Ainult kuused, küüru vajund,
nagu ängistuses tajund,
seisid peieliste eest.

Saabus kevad imeuhke,
kas või ise õide puhke,
tundis iga inimkaim.
Kari lasti laudast valla,
lapsi lippas metsa alla,
laulis lind ja lokkas taim.

Karjapoiss, kes loomi ajas,
leidis võsa keskel majas
irvakile ukse suu.
Piilus sisse, ehmus tummaks:
rõskust, rämpsu, kõige summaks
valendamas mõni luu.

Pistnuks plehku, ent mis keelas?
Mis ta ahnel pilgul neelas?
Rahapada? Kullavor?
On see kassikuld, mis säetud
lõksu püüdma, maha jäetud?
Varitseb ehk lumbumoor?

Karjus ukse lahti surub,
köhkleb, astub üle puru,
haarab, hirmul luksatab.
Õues vaatab nagu unes:

puhas kuld kui pestud lumes
peopesal tuksatab.
Kullast süda! Peidab põue,
üle umbekasvand õue
pistab jooksu luikama.
Südamesse rõõmulaine
lööb kui hoovus ülemaine,
ajab laulma, huikama.

Poiss ei aima, mis ta päris!
Hunt, kes talvel konte näris,
polnud kullast hoolinud.
Inime, kel kuldne süda,
harva ise aimab seda,
aeg sest müüdi volinud.

Ent kui kulla kandja tukub,
süda kogemata kukub
mine tea mis matka teel —
kindlasti ta leiab keegi,
kuldseks inimeseks seegi
muutuda võib elus veel.

1947–1987 (1987) *Laululatern*, 1993

PRINTS PALJASJALG

Moto:

*Üks kuningatütar ja kuningapoeg
ja kuningapoeg,
nad teineteist tundsid
ja kurbusest nutsid
ja kurbusest nutsid,
et kokku ei saand.*

Kord oli üks kuldaväärt kuningapoeg,
väärt kuningapoeg.

Kuldkingi ta kandis
ja seadusi andis,
et õnn igas kandis
löi õitsema maal.

Üks mure vaid varjutas neidude meelt,
just neidude meelt:

715 | SALME RAATMA /1915

Prints vajas küll pruuti,
 kuid kuuldus käis suuti,
 ei vali ta huupi,
 vaid targu kõik seab.
 Pea tuligi teade ja kuninga käsk,
 hea kuninga käsk:
 Kõik neitsid nüüd lossi!
 Ei maksa see krossi,
 rüü, kingad ja prossi
 saab kuninga käest.
 Kuis kihama puhkes kõik linnas ja maal,
 nii linnas kui maal!
 End igaüks pesi,
 et vahutas vesi!
 Ei vanadki lesi,
 kui minemas pruut.
 Ning hommikukoidul läks liikvele hulk,
 suur neidude hulk.
 Neid vanemad saatsid,
 neid tuttavad vaatsid,
 ei tukkuda raatsind,
 kel jalgu veel all.
 Kõik kaunid kui lilled, sa heldene aeg!
 Oh heldene aeg!
 Neil kohevad värvlid
 ja hambad kui pärlid
 ja juustes mis värvid
 ja silmis mis helk!
 Pea pärale jõuabki tohutu rong,
 oi, milline rong!
 Üks teisest on kenam!
 Kes meeldib neist enam,
 Mis küsida enam,
 ju avaneb uks.
 Seal antakse igale mõrsjalik rüü,
 pikk mõrsjalik rüü,
 nii valge kui udu,
 õrn siidine kudu,
 et õlalt ei pudu,
 saab rinnale prees.
 Kuis abitult astub siidkingades jalg,
 arg kingades jalg.

Kaks ette, üks taha,
 et kuku või maha.
 Palg kalbe kui vaha
 ja higine laup.
 Nii mõnigi komistas vaipades teel,
 kuldpurpursel teel,
 mis troonsaali läbis
 ning põgenes häbis
 või minestas päris
 ja korjati teelt.
 Ent teistele kiirem sai kätte siis järg,
 see saatuslik järg.
 Kui unes nad sõudsid
 ja troonini jõudsid,
 kus seadused nõudsid:
 tee suur reveranss!
 Kolm küsimust esitas kuningapoeg,
 tark kuningapoeg:
 Kas armastad kulda?
 Kas põlastad mulda?
 Kas peiuks mind ihkad?
 Kõik ohkasid: Jaa!
 Vast õhtuks sai läbi see lilleparaad,
 pruutneitsi-paraad.
 Kõik olid end näitnud
 ja seadused täitnud
 ning südamed läitnud —
 jäi ootuse piin.
 Kuid viimaste taga üks karjane käis,
 noor karjalaps käis,
 pruun piiga kui rosin,
 tuul juustes kui sosin.
 Kas selle ma kosin?
 Prints mõttesse jäi.
 Ei oodanud küsimist karjane teps,
 see metsade laps.
 Tal lühike seelik
 ja pilk ülemealik,
 käis ringi kui neelik
 täis imetlust silm.
 Neid küsis: Kui kaua sa oled siin vang?
 Oo, kuninglik vang!

716 | SALME RAATMA /1915

Kõik teenrid said krambilid
ning pillasid lambid,
saal segi sai trambit,
nii ehmatas hoov.

Prints kaugusse vaatas, kui karjane läks,
imb minema läks!

Ei himustand lossi,
ei punastki krossi,
vaest printsi ja lossi
ta haletses vaid.

Kolm ööd ja kolm päeva prints kambrisse jäi,
kuldkambrisse jäi,

siis ukсед löi valla
ning trepist läks alla,
kuldrepiist läks alla,
kui kuutõves käis.

Kui kaugete kõndis siis kuningapoeg,
nõrk kuningapoeg?

Ta karjase leidis,
end silmili heitis,
pea samblasse peitis
ja nuttis kui narr.

Kuldkingi vist imetles karjase silm,
noor süda ja silm.

Prints talle nad andis
ning jalga tal pandis
ja arglikult kõndis
neis karjusest neid.

Ei kannatand kaua kuldkingi see jalg,
pruun karjase jalg.

Saad tagasi kulla,
ei lossi või tulla
need jalad, mis mullal
on karglend ja käind.

Täis nukrust läks tagasi kuningapoeg,
kurb kuningapoeg.

Silm saladust õhkus,
kõik aknad ta lõhkus,
kristalli kõik lõhkus
ning kildudeks löi.

Ei kuulanud keelamist kuningapoeg,
kurb kuningapoeg.

717 | SALME RAATMA /1915

Ta kõndis nüüd pargis
liht-lahtises sargis
ja mõelge, mis värgis
näis vangis ta meel.
Kuldkingad kui kargud ta minema löönd,
need jalast ta löönd,
ja astub kui karjus
seal rooside varjus,
pöet seedrite varjus
karg-kruusasel teel.
Prints Paljasjalg harjutab käimist, kas näed,
oh häda, kas näed!
Ta kaotand aru,
nüüd käib paljajalu,
kuldkingi ei talu
ta kuninglik meel.
Ent kuhu jäi karjane, päikesest pruun,
kui pähkel, nii pruun?
Printsessina liikus
ta samblal, mis kiikus,
kui astuks siidvaibal
kuldkinges tal jalg.

1945–1993 *Laululatern*, 1993

718 | AVE ALAVAINU /1942

AVE ALAVAINU

LIBAHUNDILAU

Libahundiks, libahundiks läheb ainult see,
kelle kõrval süvaunne
õhtul vajub mees.
Libahundiks läheb see,
kel pole karta surma
ja ta ainult meeleheitest
nõrku maha murrab.

Naine pandi, naine pandi seinale poole sängi,
kuid ta hoolimata kõigest
julma mängu mängis —
üle mehe magava
ja üle sängi ääre
astus, hundinaha võttis
ja läks metsa äärde.

Lambail aga, lambail aga puudus looma vaist,
sest nad lõhnast, jala-astest
tundsivad perenaist.
Sellel õöl ta maha murdis
kogu oma karja.
Hommiikul ta oma mees
ta kuritegu varjas:

Tema naine, tema naine oli kogu aja
tema kaisus, tema kaenlas,
tema rinna najal;
tema naisel pole iial
nõnda terveid hambaid,

719 | AVE ALAVAINU /1942

et ta suudaks ühe ööga
murda sadu lambaid!

Nõnda kordus, nõnda kordus ööst-see-öösse-mäng:

ikka sama hundinahk

ja ikka sama süng.

Nõnda kordus tapatöö

veel väga mitmes karjas,

kuni naine otsustas,

et enam ta ei varja.

Hundinahas, hundinahas heitis mehe kõrva,

hundisaba kaela ümber

põimis talle õrnalt,

iseenda jaoks tal oli

hambus hõbekuul,

hundikeelne hauakõne

oli valmis suul...

Tõusis tööle, tõusis tööle hommikul ta mees:

kähku olid rõivad seljas,

kähku lipski ees,

tõusis, võttis kerge eine,

rubladega mängis,

AGA MITTE ÜHTE PILKU

TA EI HEITNUD SÄNGI.

Naisel lõpuks, naisel lõpuks

kõigest villand sai:

hundinaha selga jättis,

läks ja hundiks jäi.

1974 *Veel üks võimalus*, 1982

PEREKONDLIK POEES

Mu poeg sai peksta.

Tütar vägistati.

Mu emalt varas

viimse vara viis.

Mind ennast süüdistati

korruptsioonis.

Kuid see ei olnud veel

see viimne piir:

720 | AVE ALAVAINU /1942

mees mängupõrgu
jättis kogu raha
ja armukene lasti
lihtsalt maha...
Üks nädal Eestis.
Ühe pere lugu.
Vaid vanaemal
püsib veel me sugu.

23.11.01 kl.19 (telefoni teel):
"Sinu kitsad peremured
hetkel mind ei huvita:
meil siin kukkus lennuk alla,
lähen, — ehk saan aidata!"

Laulud laialilaotamiseks, 2002

721 | AINO PERVIK /1932

AINO PERVIK

LILL

Mind hullutas metsa ja kõdu lõhn
jäi jalgade ette salalik möhn
ja osjade vahel ma olingi maas
ja kõrgus mu kohal see võõras laas
ei tea ma kuidas küll juhtuda võis
mu huultele käopäka kuri õis
mis üleni kahvatulilla ja rusk
ja pingul ta vars ja siis veel see tusk
lill kasvas võimukalt sisse mu suust
ta läbi käis lihast ja läbi käis luust
ja teele ette jäi sarapuu noor
ma tundsin kuis rebenes habras koor
mahl nõrgus soojana üle mu suu
ja tõmbles juurte peal sanglepapuu
mu nägu paitas veel ämblikuvõrk
ah küll olin ikka ma kurb ja nõrk

1976 *Umimetsades*, 1977

PEKSTUD KOER

Rännujalal jõudsin ilusasse paika
leidsin koera selga puruks taotud kaika
pekstud koer seal läheduses üksi ulgus
minu rada ringiks ümber koera sulgus

722 | AINO PERVIK /1932

kabuhirmus kargles haige peni paelas
 haavad kärbseid täis ja verevõru kaelas
 nõnda rabeles ja kütkest lahti kippus
 rebis kuni poodult kõie küljes rippus
 verekarva silmad metsikud ja pungis
 sealt siis meeletumalt hing tal välja tungis
 ärevana niutsudes mu ilmet luges
 koera hing mu silmadesse turva puges
 ei ma saanud teda enam silmist aetud
 olgu siis see koer mu laugudega kaetud

1976 *Umimetsades*, 1977**ALLIKAL**

Põlvitan ma allikale maha
 lätte põhjas läigib hõberaha
 ohvriks lepituseks urianniks
 maksuks meelegaheaks ja mängukanniks
 iga penning hingehädas toodud
 iga mündi sisse lootus loodud
 iga tooja oma raha vastu
 ihkab kordki olla lendulastu
 sõrmitsen ma hõbedat ja vaske
 rindadel ja seljas hakkab raske
 pajupõõsas ahtraid kehi kõigub
 mardus tuulelapsi kokku hõigub

Umimetsades, 1977**PÖÖRIÕÖ**

Õine metsataevas pilkane ja tume
 astun rahutult ma üle külma lume
 puude jäised oksad tuule käes on kiikvel
 metsas unetumaid loomi näen ma liikvel
 loomadele lähemale süda kisub
 hingeliste seltsi ängis meel mul isub
 äkki rinde alla valujuga sihkab
 läheduses keegi veriselt mind vihkab

723 | AINO PERVIK /1932

õelust peljates jään seisma vaatan ringi
 lumest üle libiseb seal vari mingi
 jooksmas sute hulgas piki metsariba
 näen ma eemal rääbakat ja kurja liba
 pööriöö meid kõiki ärevile ajab
 mõni valgust mõni pimedust meist vajab

1976 *Umimetsades*, 1977

PISUHÄND

Mõlki taotud kulunud ja lääpas kiivas
 raskes rahakoormas pisuhänd mind riivas
 rüüstata sain tema rängast kolukerest
 krati lõngapea sai märjaks minu verest
 nägin kuidas jahmatus ta silmi tärkas
 kui ta oma erinemist minust märkas
 tahtis endalegi verd et ellu tõusta
 ihkas äkki olla eluandmisjõus ta
 perult loopis laiali ta võõra kulla
 uskus minus leidvat sooja niiske mulla
 minust soovis näha tõusmas oma hõimu
 aga tehtud kratil pole loomisvõimu
 hooga ligi tormas kerelauad kaardus
 ahjuroopidega minu külge haardus
 ragises ja kriuksus saamatuse vaevus
 hambaid plagistades märatses ta raevus
 viskles peksles lahkus ahastuses tummas
 jälle juurde tuli lootuses ja lummas
 minult usku oma elu sisse nurus
 ise lootmata mu sülle ennast surus
 uskus et mu paljas tahtmine võiks suuta
 pisuhända põhjalikult ümber muuta
 puhuda ta sisse elavate hõngu
 nõtkeks harutada kolbas vanund lõngu

Umimetsades, 1977

724 | AINO PERVIK /1932

TOONE JÕEL

Toone jões ma pehme veega pesin juukseid
 kuulsin leinajate lohutumaid nuukseid
 nende meeleheite lootusetu raskus
 põhja viiva kivina mu kaela laskus
 põhjas halli kõntsa juuste sisse paakus
 tundsini justkui miski veel mu külge haakus
 jälle pinnale kui tahtsin tõsta lõuga
 tagasi mind kisti ebamaise jõuga
 mõistsin et too minu varal minna püüdis
 koju kuhu lähedane teda hüüdis
 aga siit ei eales väljapääsu leita
 ainult mina võisin juustesse ta peita
 kaldaist välja pritsis rauged Toone vesi
 kui seal vaevast visklesime kahekesi
 raskus polnud see mis tagasi meid rõhus
 kitsilt seatud piir meid rutjus vees ja õhus
 pettumuseks sai küll maise päikse sära
 sest et kodused ei tundnud oma ära
 jätsid mõistmata ta kojupüüu pinget
 kas nad iial olid teadnudki ta hinge
 mida suutsin rohkem siin ma ikka teha
 polnud olemaski enam tema keha
 kiljuma ma pistsin luhtumisevalust
 samast hõbekuul meid maha rabas jalust
 argsi hiilides nad tulid meie ette
 heitsid tagasi meid Toone musta vette
 ja veel eemal põllul keset rukkeid kaeru
 oli kuulda minu isa tondinaeru

1976 *Ummetsades*, 1977**KOERAKOONLANE**

I
 Tuules keerlesin ma kergel kannal
 leidsin peninuki külmal rannal
 peotäis pulsti tokerdanud karvad
 koera koon ja inimkihvad harvad
 küll on teda ristitud ja poodud

725 | AINO PERVIK /1932

kuid ta koerakoonlaseks on loodud
 seltsi otsides mul lakkus käsi
 pehmus minu õunapuine säsi
 äkki peninukk mu rindu viskus
 minu ihust hingesooja kiskus

II

Oma kutsikatega ma jooksin ringi
 õpetasin neid ma ära tundma hingi
 käes mööda karmi rabaservohtu
 haistsin äkki läheduses võõrast ohtu
 rabas nägimegi inetut ja hoonu
 ahnes ihas lõõtsutavat koerakoonu
 seal tal läbematust mõnuhimust aetud
 oli karjakaupa kehi lõhki saetud
 priskeid ihusid ta paelus veelgi rüsis
 maialt peninukk neid ümmarguseks nüsis
 meie ilmumine endast välja viis ta
 püüdis varjata ta ruskes vahus riista
 häirituna minu kutsikaid ta vahtis
 nende silmis ennast õigustada tahtis
 ütles hukki ei ole siia tema toodud
 ütles tema koerakoonlaseks on loodud
 nõnda selles imelikus hingevalus
 oma veretööd mu käest ta andeks palus
 kuidas võiksin mina talle õigust anda
 võika kire mõistmist võtta enda kanda
 võiksin ma siis peninuki käega lasta
 oma kutsikate koonu verre kasta

III

Hommiikut kui olin lindudega üles loomas
 koolev koerakoonlane mu jalge ette roomas
 vastu oma higist loomaihu liibus suuli
 püüdis välja imeda ta tapvat hõbekuuli
 uhmjad silmad olid juba kaetud surmakaega
 polnud koerakoonlasel siin enam pikalt aega
 vaevakarikast muid joodetud ja ise joodud
 siia ilma tema koerakoonlaseks on loodud
 küll ma kõhklesin kui murdsin varsi angervaksast
 nendega ma kuuli võtsin peninuki maksast
 kalgis rõõmus koerakoon siis üle metsa kirgus
 vaenukägu karjatades süvaunest virgus

1976 *Umimetsades*, 1977

726 | AINO PERVIK /1932

SÕJASULANE I

Neitsit teenides ta võõraid tappis,
paganaid kui räimi puhtaks rappis.
Veri pidi jääma neitsi peale,
verest tõusma pidi algus heale.
Kuid sest verest, kus ta võõni sumas,
musta loitsu vägi vastu kumas.
Ehkki neitsist uhkas helget jõudu,
oli mustas loitsus rohkem õudu.
Ajju jubedus sealt ajas juuri,
hing kui lind jäi jubeduse puuri.
Hulgub sõdur sihitult ja teetult,
ulub uskmatutest luuni neetult.
Otsib needuse eest kaitsvat süle,
kus ta hirm ja õudus läheks üle.

(1981) *Kiljub ning kumiseb*, 1982

JÄÄ ALL

Kannul neid kuminaid kõnnin kui sõge,
tuisu ja lume seest otsin üht jõge.
Jää all seal peidus mu kee küljest lüli,
see, kellel jahmatavlahtine süli.
Võimsaks sai liiga üks salatud tõde,
jää alla sellest sai jääpealse õde.
Kilje sealt ikka veel kumiseb vastu,
teiseks ei muutu ka jää alla lastu.
Jää all on ühtlasi ligi ja kauge,
vesi seal sulatab hangunud lauge.

Kiljub ning kumiseb, 1982

727 | VELLY VEREV /1927-1987/

VELLY VEREV

SUEBALLAAD

Sõidupilet nukrutsevas taskus
läksin mere äärde
viimseks kohtumiseks veega
kõrkjate liivapuutega
muuli sõrmesirutusest tehtud teega
kokku saama

Endistena uhiuutena
seob lahkumine meid
ikka kindlamalt kui ühtejääm

Täna minu lemmikpaik mu reetis
Päike kõigepealt Ta kas uppus
pilvelaama jäiselt sinkjas rüsis
teda otsitakse

või end delfiniks muutis
lahte sukeldus ja põgenes
teda otsitakse

Tungin pilveprakku hõikan küsin
Vastusena rullub taeva mereteedel
sinkjasvalgeid päästepaate reas
teda otsitakse

Midagi on juhtunud sest meri
kordab taevast kõike liialdades
lükib vette paate otsijaterivi
Kättest kinni merre kaelast saati
päästeaheliku peadest helmekee
rannavetes ringleb pinges kaardub

728 | V E L L Y V E R E V /1927–1987/

nagu läbematu käsi tikiks vees
 tikiks oleva ja elusaga
 mure mustreid Etteheidet Süüd

Keegi oli usaldanud merd
 kui koduteed kuid eksis
 lainepadrikuisse ööseks jäi
 teda otsitakse

Keegi pidas lainjat põhjavaipa
 kurdudeta kootuks
 sinetava silmapiirini

teda otsitakse
 Keegi pidas poide ümarpäid
 kes sügavust ja ohte hõiguvad
 kaasujateks kelle juurde jõuda

teda otsitakse
 Keegi oma südant uskus
 päikesesooja südant sundis
 vetevõssa võpatavalt külma
 teda otsitakse

Otsitakse seda kes meid hüüdis viipas
 Neile kes jäid randa kes jäid ellu
 õhku talletus ta hirm ta appihüüd
 viibe mille kutsel astub sünges lahes
 noorte meremeeste vaikiv ahel
 Otsitakse veele usaldatud kätt
 ja südant vereringet mille liitis meri
 enda omaga ja noort või närbund keha
 meest või naist

Siin asendada võinuks
 neljakümmend nelja liiga hilist
 üksainus õigeaegne kätepaar
 teda otsitakse

Üht puudujäänud ketilüli
 elu vahel ära hoidmas ööd
 see võinuks mina olla ükskõik kes
 teda otsitakse

Kes viibet mõistaks mis võib olla viimne
 kes kutset kuuldamatut kuuleks
 kes ka kaugel kaugelolevaks ei jääks
 teda otsitakse

(1977) *Võilillesaatus*, 1981

VALEV MIRTEM

**ELUVÕÕRA JA VEIDI KIBESTUNUD ARHEOLOOGI
UWE THORTONI MÕTTED MAAJADE PÜHA KAEVU
PÕHJAS, MILLESSE KUNAGI HEIDETI — NAITMAKS
NEID JUMALAGA — PULMAEHTES KAUNEID
NEIDE, SADU JA TUHANDEID SAJANDITE VÄLTEL**

Kas hoiab niudeid ja rinda
habras kuldne narmaskett,
kas kaitsetult paiskuvad segi
kõik ehted vastu vett?
Kas surmahetk avab tõe —
meeleheitlikuks, lohutuks?
Kuid vaevalt — oli ju teada,
et surm peab olema uks,
mille taga jumalik kaasa
alles ulatab käe —
nii preestritar enese surmas
ju midagi halba ei näe.
Oh meeletust! Aga see andumus!
See luu siin on olnud kord sõrm...
Siin mu kühvel ja sõelumispann.
Mu jalge all kuld ja põrm.
See meeletus on nüüd möödas.
Teiseks saanud ka maajade maa.
Aga sellist andumust — pole.
Ja vist ka olla ei saa.
Et tõelistaks kasvatus, haridus
andumust ülemaist —

teineteisesse viskuma
õpetaks meest ja naist!...
Ei visku me teineteisesse —
või on see siis ainult poos!
Olmemõtteisse — olmemõtteisse
hoopis viskume koos.
Näen maajade preestritare
ja tõtt nende meeletus teos.
Seisan kuivanud kaevu põhjas,
paljas tolmgi on püha mu peos.

Helemite aed, 1977

730 | ILMAR TRULL /1957

ILMAR TRULL

KURB BALLAAD KURVAST KURVAST KES ELAS KURVAKODUS

Kord oli Kurb
Kurb elas Kurvakodus
kus löödi lamajat
kus sakutati santi
Halb keldris piinas pimedat
sel Halval oli õdus
sest lõunalauas maiuspalad
Halva ette kanti
 Halb söi halvaad
 ja halvustas
 ja pilas halvatuid
 ja Kurva pale
 nutust oli märg
 Kurb pisarate alla
 seadis mõlkis mannerguid
 neil vett ei olnud
 kaevus elas härg
Kurb tahtis öelda Halvale
ent ütlemata jättis
sest Kurval toetust polnud
Halb ent oli tugev
siin majas oli eland Hea
see endalt elu võttis
ja tema kambris pööningul
käis nurgast nurka Jube

731 | ILMAR TRULL /1957

kes jubedusi tehes
kollast naeru kõhistas
suu hambutu
peas koopad
milles silmi pole
luust-lihast läbikäivalt
luiselt vilistas
et külla tuleks naabrimees
kõhn kooliveli Kole
kõhn kooliveli Kole
oli hirksam kõikidest
ta koolnuid koinis
rabatud sest tõigast
Kurb kiljus
hambad huulde lõikudes
käis talveöödel kummitamas
vanahärra Võigas
ei väsind kurvastamast Kurb
ja kurtmast Kurb ei väsind
ta kutsus vennad vanemad
et olla hulgana
ent veljed tulemata jätsid
üks neist oli Väsind
ja teine vend ei julenud
ta oli nimelt Arg
jäi kurvaks Kurvakoduke
Halb endist viisi hullas
ja jaurav Jube järjepannu
Koledaga kokku jõi
ent kõik see oli väga ammu
kõik nad juba mullas
nüüd Kurvakodus Tühjus kondab
langetatud päi

(1978) *Millest mõtled, seljaaju?*, 1984

732 | MARI VALLISOO / 1950

MARI VALLISOO

Söötsin-jootsin-silitasin
justkui sõpra santi.
Endalgi oli elu kasin,
vana "Singer"-õmblusmasin
tuli viia panti,
kapisahatlist välja võtta
voodilinat viimsed.
Mõned roosteplekid. Mõned
armastuse riismed.
Hoidsin justkui ihuvilja,
justkui hingesooja.
Tegin ruumi riivil ja
külmahirmus õhtul hilja
tõin ta tuppa sooja.
Ärgates, mis silmapettus!
Läinud ühes ööga
sõber armas. Topsisid tühjad
nutmas nurki mööda.
Kallid kleidid kadunud
ja esiema tanud.
Peegel kõlgub seinajal:
kes su päise päeva ajal
paljaks varastanud!
Otsisin, ei ainsamatki
hingelist. Küll rohked
sõnad. Radiaatorite
jahemeelsed ohked.
Savivaasis kriimulises
pehmed pajuurvad

pudenevad päikesärast.
Hoopis teise asja pärast
nende näod on kurvad.

Kallid koerad, 1979

Elasid meil iidsest ajast
uhked hiiepuud.
Mängisid kes-aias-mängu,
aias polnud muud
kui me vana maja madal,
katus sammalt täis.
Kes see oli, kes see oli,
kes me õues käis?
Mõni vana kerjuseit ja
mõni võõras mees.
Mina seisin, pereema,
trepil ukse ees.
Pühapäeva-põlle paistel,
valged lehvid peas,
mängisid me lapsed murul
mesilaste seas.
Oh neid pillerkaare, igal
seljas selge kleit.
Leivapala kerjakotti
sai see kerjuseit.

733 | MARI VALLISOO / 1950

Oh neid hundi-rundi-rattaid,
 igal vigur sees!
 Õige suuna pihu peale
 sai see võõras mees.

Läksid siis, jäi tuba tühi,
 süda tühi säng.
 Mina seisin, pereema,
 otsas, otsas mäng.

Läksin siis ma, kerjuseit,
 mis jäigi üle muud.

Kohisedes kaasa tulid
 uhked hiiepuud.

Tulid pärnad, silmad triiki
 sumisevat mett.

Tulid tammed, tuhat, tuhat
 tundnud kevadet.

Vaher vilksas kõige ette,
 püüa, kuidas saad!
 Kased jäidki kummargile,
 sõrmed vastu maad.

Kallid koerad, 1979

LUMINE KUUSK MEIE MAJAS

Trepil tuisusel raputas
 lumehange jalgelt.
 Tuli koputamata tuppa,
 ei lausunud musta ega valget.

Valget oli uksetagune täis,
 kuni silm seletas.

Musta oli tuba maani täis,
 ahjusuu ainult heletas.

Istus praginal pingi katki,
 ladvaga lage liigutas,
 pörutas põmmdi! pörandatki,
 kapiust kraapis ja kiigutas.

Karvamüts sulas tule paistel,
 hiiglaojaks jäätus õu.

Küll oli tegu lastel-naistel,
 triiki täis sai viimne kui nõu!

Kõneles tumm tema metsapuudest,
 külmalinnud kus kisavad.
 Süda tal praksus, jalaluudest
 voolasid vaigupisarad.

Kallid koerad, 1979

KALLID KOERAD

Kes mind toitsid
 ja kes mind katsid,
 hoolest-armust mind ilma jätsid.
 Siis mina salaja tuppa lasin
 koerad, keda ma armastasin.
 Tänavahulkujad kronud ja karvas,
 kellel vigane händ,
 kellel varvas.

Mitte üks polnud õiges arus,
 pooled kriimus
 ja teised marus.

Tulid ja töid oma tõved mu kätte,
 kraapisid katki
 kušetikatte,

määrisid märga seina äärde,
 pärast löid sõbrale hambad sääرده.

Kes mind toitsid
 ja kes mind katsid,
 tulid koju ja leidsid:
 katki
 kõik meie uhke elamine.
 Ukse-esine verine.

Võtsid nemad jalast oma soojad sussid,
 pistsid pihku pikad pussid,
 kohkusid koerad, pagesid pakku,
 kes-teab-kaugesse ilmajakku.

Kallid koerad, 1979

734 | MARI VALLISOO / 1950

EHTED KADUNUD

Lõhutud siidid seljast.
Ruudulised rüüd
rebitud robinal neljaks.
Kuhu ma lähen nüüd,
jäetud nii ihuväele,
ja juba kostab hüüd,
kutsuja kiigemäele.
Kuhu ma lähen nüüd?

Kas lähen eide õue?
— Helmed ja kallid keed
kõlkusid sinu kaelas,
kuhu on jäänud need?

Kas lähen taadi õue?
— Sinikirja lai
lint sinul ehtis juukseid,
kuhu kuhu see sai?

Või lähen õe õue.
Mu õde on õunapuu.
Ta seisab värava kõrval,
vastu loojakut suu.

Vastu loojakut paitab
tuul tema õierüüd.
Seisab õde ja vaatab,
ja temal ei ole süüd.

Kõnelen sinuga kevadekuul, 1980

HAIGE

Tundsin tuuletõmbust rinnus
ja jäin tõvevoodi.

Anti rohtu,
ilmatarku ravitsema toodi.
Üks ei mõistnud, teine teadnud,
kolmas ütles — hilja.

Laiast laanest nõid me majja
jõudis öösel hilja.
Hallid juuksed ripakile,
sõnus ta mis suutis.

Koidu eel mu haige keha
mustaks linnuks muutis.
Nüüd see puhkab keset linna
hallil kivikujul.
Aga hing käib ilmas ringi
kirju koera kujul.

Rändlilinnud kõrvaltoas, 1983

SUUR TAMM

Ühes õues seitse aastat
pidutrall on kajanud.

Õuetamm oli üleliia
kõrgeks oksad ajanud.
Võeti maha, tehti vaadid,
laoti halud õuepuust.

Õllemeister õlled tegi
kõik ja rääkimata muust.
Pidu hakkas, joodud söödud,
lõhutud ja lauletud.

Seitse aastat mööda saadud,
seitse surnut saadetud.
Pole lõppu, tule lõppu,
teabmis pärast saabub sest.
Nõialaps ma voolin nooli
suure tamme laastudest.

Sünnisõnad ja surmasõnumid, 1991

IMEKOGUJAD

Käisime, kotid seljas,
küllast külla ja majast majja,
kogudes vanu asju —
mina ja minu vend.

Küsisime, kas pole
vanu tarkmehi taskus
või näiteks imepeegleid,
olgu või tühipaljaid
lauake-kata-end.

735 | MARI VALLISOO / 1950

Mõnes majas jäi silma
 korralik küünekübar.
 Peremees muretult
 ütles, et eks te võtke.
 Ühes köögis kuid leidus,
 olgu et auk oli põhjas,
 Ahjualuse kulp.
 Ühes talus suur naine
 kõneles kõval häälel,
 nii kui suu tegi lahti,
 roomasid tasahilju
 tubanurkadest maod,
 pead hiilides püsti.
 Mina veel jõudsin hüüda —
 vennake, tee et kaod,
 ise kargasin aknast.
 Kolinal kukkus katki
 Ahjualuse kulp.
 Vennake vähe väsis.
 Enam ta elu seeski
 minuga ühes ei käi.
 Asjad on kadunud.
 Ainult
 vaeslapse käsikiri
 minule alles jäi.

Sünnisõnad ja surmasõnumid, 1991

SUGULASED

Tulin takusest linast
 kootud tüdrukupõlvest
 Alutaguse kõrvest
 Isakust Murakasoost
 Rabakaeluste lõhn mul
 meeled lahutas koost
 Nägin, mida ei kuule
 Hoopis muud ütles suu
 Tulin lollike lauldes
 läbi siis Lohusuu
 Pajud paindusid maani
 Tuulest mu jooksuhoost

Tulin päriselt pärit
 mehetapjate loost
 Maie või Mari
 Peipsis
 pesin ma verist kätt
 Vesi punas küll punas
 ei ma märganud, kunas
 raske sajupilv tõusis
 määratud käterätt

Sugulased säääl seisid,
 kuskohal Kodavere
 Vihm aga uhtus ära
 hallid riided ja vere
 Kõik need linased
 Alles
 ainuke sõlenõel
 Sugulased säääl seisid
 Üks neist lõputuid linu
 loputas Emajõel

Ainsuse olevik, 2000

PÕHJANEID

Käisin kaua Pika aja
 Kuhu kuhu kodumaja
 jäänud Kus see naabripere
 Kus see kurva Kodavere
 Pole ühtki Kadund kõik
 Maha tallat tuhaks muutund
 Ammu pole kõrva puutund
 kukelaul ei linnuhõik
 Ükski hääl ei põllult vainult
 Pajud pujud takjad vaid
 Õnnetuseheinad Ainult
 Häademeeste surnuaial
 suuri suuri kellukaid
 leidsin Aga jalajälge
 ühtki millel anda suud
 Angervaksad Põdrakanep
 Kõrged võõrad rohud puud

736 | MARI VALLISOO / 1950

Aga äkki
märkan muud

Talu seisab künkal kased
allpool pajud hõbedased
Pere lauast tõusmas just
Ega küllust ega rikkust
aga jätkub Ajal pikkust
Valgekirju mõni must
lüpsi ootel ammub kari
Tüdruk riided säravhallid
kumb meist Tiina on kumb Mari
Vanaeit kah tänupalve
lausub lahkub Vastu talve
palgete pääl kortsuvari
Perepoja olekust
paistab jõudu olla kesta
noor ja sirge selge meel
Vaatan vaatan Võiks ta võtta
Igavesse Liivi Sõtta
veel ja veel

Ainsuse olevik, 2000

ÜKS POISS

Tere
Üks poiss tuli meile ja istus
puu alla
Võiks vähe puhata
Puu oli potipalm
Nimi mul Kristus
Kuule kutt ole hea juhata
misuke tee viib siit
Kolgata kanti
Ei ole aimu Kõik teed viivad Rooma
Nii nagu kombeks
võileiba anti
Lauale kohvi ja
kutsuti jooma
Äkki läks heledaks õhtuvalgus

Jõi siis ja tänuks silitas kassi ta
Sähke no võtke see aegade algus
Lähem
ei ole mul aega siin passida
Läkski Kakstuhat aastat nüüd
mõtlemis pärispoiss oli
või müüt

Ainsuse olevik, 2000

ÖÖ TULE

Polnud nii, et neid marju
ihkasin üleliia.
Sina võid laps neid lägeid
kellele tahes viia.
Mine müü aga turul,
anna või ilma ära.
Kaela ümber kui ehe
õhtuvalguse sära,
lähem ma, lükkan laudse
karjavärava kokku.
Uted mu — üheksakümmend
üheksa ühtekokku.
Õö tule, tume, pime,
karja ja koda kaitse.
Suus aga püsib püsib
lootuse mõrkmagus maitse.
Õö tule kuimitu tuhat
aastat valva mu sugu.
Saagu siinkohal selgeks
minu, Raheli lugu.

Ainsuse olevik, 2000

Juagu Matse naene
põle päävä aegu
tehnud ühte tüüd.
Üüsi lehmä lüps ja
üüsi siga süüt.
Talve aal läks metsä
jõhvikile, vai kas

737 | MARI VALLISOO / 1950

kasevihtu taht.
 Sõge! Lähän kodoss
 egä enemält
 tule, kui näen koskil
 kolme — kasvai kaht
 niskess ullu, no vai
 viilgi ullemad.

Nõnna Juagu Mats
 öelnud. Koti, mütsi
 võtt ja kodoss ärä,
 kohe ilmakuarde,
 lõune vai kas suarde.
 Käis ta kavva käis,
 ühekõrra kuuld —
 messi kisa-kärä
 üle metsä, mõisa?
 Kõrge mäe piäl
 ühed, kes ei mõessa
 kedrätä ei kündä,
 õppavad siält tõisa.
 Õmavahel tülin —
 kessi tark kes loll.
 Rutemalt ku moeto
 tulema siält kats.
 Kes ei usu — tulgu
 vastku ise — kodo
 Juagu Mats.

Ussisõnad. Kodavere keeles, 2001

KOLM VENDA

Kolm õli venda minul õdel.
 Üks sii sirge nõnnagu
 Märdi männiku puu.
 Tõene jaksu pualess kange.
 Sii tõss kasvai kümme pange
 ühekõrraga ülesse.
 Saanavett kui sae kannetud.
 Kolmas vend toboke tohmoke.
 Nüid käin koperdan kabeliaida.
 Vaja siädä. Kuniss päävi
 minule õdele annetud.

Üks sii sirge, tõene kange,
 kolmas toboke tohmoke.

Ussisõnad. Kodavere keeles, 2001

Tämä taht jala taeva minnä.
 Vai sa suad kiältä tämädä!
 Muku et tämä taeva lähäb,
 õik aga õege eledäss.
 Tädi tiäs ja õde õppas,
 saananaene kua seletäs.
 Vai sa suad jala taeva minnä!
 Vai kiissakala suad kätegä!
 Ike paab leeväkoti vüüle,
 ei õma joro jätä tä.
 Kosa sii pajossik kruavi-kiänäk,
 kosa niid lepäd läägiväd,
 tõeselpuul tõuviljapõlda ja
 karjamu taga kogoni —
 siäl tämä tramp ja mässäs käädä.
 Ei suand õhtass viil kodogi.

Ussisõnad. Kodavere keeles, 2001

Kajakite kisa. Ei
 tiä, kas tormi tuovad.
 Kõneleväd — vanal aal
 õllud tullud ei tiä kost
 õege suured luomad.
 Sarve vahet piäske
 seetse päävä lennänd.
 Parajite karjamual
 Juasep ja ta vennad
 ajand lehmi juuma. Niid
 ullud suured ühen.
 Kõneleväd.
 Vanal aal.
 Ükskõrd enne juani.
 Järve tühjäss tõmmanud
 Venemuani.

Ussisõnad. Kodavere keeles, 2001

738 | PEEP ILMET / 1948

PEEP ILMET

HINGEPEÄEVAL

Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
talveuni taga ja linnuparved ees
Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
lumelinik taga ja lobjakas ees
Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
tuisuilmad taga ja öökylmad ees
Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
taliteed taga ja mudamylkad ees
Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
jääraudad taga ja rajulained ees
Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
teibaragin taga ja raavistikud ees
Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
kylmakõha taga ja palavikud ees
Louhi tuleb lõuna
meretsi ja maitsi
siia tema sõuab selle hingeaja sees.

*Tuulekanne, 1980
Tuulatud huuletused, 1988*

WOUNDED KNEE LUGU

Maanälg ja käsud ja
relvis armee
räbalais laipadest
märgitud tee
minejad tabati
õhtune viski
kõledas koidikus
veel ootas miski
koidikul sarvehääl
juhuslik lask
myrsukast tyhjaks ja
padrunitask
veidrates poosides
kylmuvaid kehi
laaditi kõngenud
lihunikmehi
vankrisse pyytudki
jalaga myks
naised ja lapsed vaid
viiskymmend yks
oli kõik eelnev ja
lõppki vaid juhus
jäädavat needust sealt
jõulutuul puhub.

Tuulekanne, 1980

739 | PEEP ILMET / 1948

VALEVA VEELINNU LEND

Mööda kirmetist roomab kui tuhkuva põndaku ving
 yle pimedä maa lendab põhja yks helendav hing
 teda silmates rändel vaob ammuli öövahi suu
 valey viirastus haihtub kui tiibadevihina luul
 hiieallikail harvadel ootab veel tänuväärt turv
 sellel sydaöös sööstjal on ohtu täis viimne kui kurv
 kuskil ääremaal võib-olla kestab ta viimane paik
 tema taga ning ees lahvab taevasse laskude kaik
 aiva edasi tormavad öövarjul tema ning parv
 igal öhtul ja hommikul väheneb tiibade arv
 nõnda verega makstud saab ränkaskas syndimissy
 keset kirevat salka tal ainsana valendav ryy
 mööda kirmetist roomab kui tuhkuva põndaku ving
 yle pimedä maa naaseb koju yks helendav hing.

*Tuuletee. Ajastaja, 1982***VIIRASTUSED**

Rabas kailude kaisus imik nuuksatas nuttu
 kooritud pajupuhmast peletis pages uttu
 kuradeid kuivas kaevus keegi vanaeit nägi
 kuhugi kanti laiali lõhutud Lättemägi
 mullas ent myrgitab rooste taprite teri haljaks
 Udumäe ussikuningas rööviti purupaljaks
 väratil päkapikk ihvab pihelgast võitluskeppi
 talus veel taotakse tykkideks tapetud verileppi
 Kõrgemäel keset kuuski kõhnrett raputab lokku
 hyljatud synnisaunas variseb keris kokku
 tare alt kirjatud kyyke kiirustab heitunult heina
 kustunud koldest säde kargab korruga seina
 peninukkide ukselt varjud viilivad taba
 põldude põhjas valvab range raugana raba.

Tuuletee. Ajastaja, 1982

740 | PEEP ILMET / 1948

LAUGAS NING SUSI

Elab tume rabalaugas
all hapra rabeda jää
oi ohtlik tollel on liuelda
millest läbi ei näe
laugas täis turbamuda
elab ning synnitab mulda
naljaviluks ta juurde
taevas hoidku ei tulda
vahel lauka yksindust
leevendab elu eest
sesse plartsatav soohull
pagedes enda eest.

Löötsutav susi kord talvel
libastus laukajäale
lakkudes tulijäist palet
kähedaks kylmetas hääle
tardunult susi ning laugas
vaatasid teineteist
mõeldes mõlemi mõtet
oh mida teatakse meist
laukale meeldima hakkas
see mida jää läbi nägi
sutt aga paigalt ei lasknud
turbamatt põhjatu vägi
mõlemad arvasid paistvat
jääst omi peegeldusi
aeg pysis paigal
siis kadus
meeletu hyppega susi
tuliste päkkade jäljed
tyhjused sygavalt jääs
ohtlik tollel on peatuda
mille põhja ei näe
lõdinal synnitas laugas
kure ja kuremarja
ainult saaks tagasi soe
kurjade kauguste harjalt
surmlikel sydaõil virvas
lauka peal virvatuli
väljudes järgmisest ajust

löötsutav susi tuli
kihutas lauka poole
nõtkuvat õõtsikut pidi
viskudes kõhuli
peatas
õõtsiku serval
ta pidi.

1985 *Tuul tuli*, 1986
Tuuldunud luule, 1998

KOKKUPÕRGE

Kunagi mu kukla taga
leegitsesid sillad
nyydseks sellest kärsahaisust
sai mul tõesti villand
kõnniteele oksendasin
välja oma hinge
kogunege imetlege
ligidale minge
siin ei ole petvat tausta
mahendavaid sirme
ylihästi võite näha
iseendi hirme
võite näha
selle järgi käivad teie neelud
mille kättesaamatuks
on teinud teie keelud
millest ääriveeri ilgub
nurgas ihar sosin
päevavalgel vedeleb neid
enam veel kui tosin
kuni pole kojameest
veel lähemale tulge
näha võite millest teie
mõeldagi ei julge
mina seda hingeniru
sugugi ei leina
hoian rinnal risti käed
ning vajun vastu seina.

1985 *Tuul tuli*, 1986

741 | PEEP ILMET / 1948

SULAVATE TINASÕDURITE LAUL

Me viimased sõdurid malevast tinast kel koed
 ja punases lõõsas on põhi mis taldu meil toeb
 on hävingupidudest jäänud meid muljutud salk
 kel Loojalt ei armu on surm meie viimane palk
 veel synnitusvormidest soojad veel kuivamas värv
 kui lahingus esmases kalgistus tinane närv
 ja lõpmatuist heitlusist läbi läks elutee sõit
 vaid võitluses mõte üks puha kas kaotus või võit
 me seisime vallina rebiti kehadelt päid
 kes seisis jäi seisma ka peatud kõik rivisse jäid
 neid myrskes mis oigeta pyydis me tinane rind
 kui alatult madal on tinase sõduri hind
 ei endalt ei Loojalt me aru pärinud eal
 et milleks see maailm ja milleks me sõdime seal
 see viimane laager meil sulamispunkt on nyd kääs
 vaid viha ja ahastus hingedes — kelle see ääs.

*Tuulatud luuletused, 1988**Tuuldunud luule, 1998***TERASKI-TÕNN**

Tollel kõledal porisel kooljakuul
 kui Mardus raavikuis kaljus
 läks õdangul kõrtsile Teraski-Tõnn
 et heita noid karme nalju
 tol õdangul mõnigi selgeks sai
 et Tõnn omi sõnu ei loobi
 sest tollel õdangul nähtigi kuis
 lõi Tõnn oma jubeda hoobi.
 Uks visati Tõnni ees vallale
 ning rõõmus kisa käis vastu
 ep olnud see sugugi esmane kord
 kui uksest sest sisse ta astus
 sääl Jõepära-Jaanus ta lauda viis
 ning ulati pilgeni kapa
 ning Tõnn tolle alguseks kõrisse jõi
 tänuks sõnas et too lausa tapab

742 | PEEP ILMET / 1948

siis pingile istsid ning kõrtsimees tõi
veel mitmeti murdjamat jooki
kõik mehed kui yhest suust ylistid säääl
Tõnni tuutsi ja toredat hoopi
 Tõnn yhmas et kurask on kuldaväärt riist
 kui peos ikka pidada mõistad
 et pussita mees on kui nokata rähn
 ja et too olgu meelega mõista.
Va Soosaare Juss oli kiususa täis
et Tõnn teda tunda ei taha
hyidis: "Oksapead seinas kui tabad sa vaid
panen pihkusi nugise naha!"
 Vastas Tõnn: "Too märk on kyll päratu suur
 pole nugani narrikuljus
 aga kaelasi serva ma visata võin
 kui seista sul jätkub uljust
või arvad et polegi ma Teraski-Tõnn
vaid sitase põiari naba
ma vasema kämbhani pakku löön
kui karvavõrd nahka sul taban!"
 Kes piiskas põrmandulaudulle
 toda tõmmukat kesvamärga
 nii salamahti et Tõnni silm
 seda õnnele kiusuks ei märgand
siis Juss astus areldi seinale
kohe sähvatas nuga kui näljas
aga Tõnn oli laudadel libisend
ning piisake verd tuli välja.
 Sõnas Tõnn: "Pole midagi parata
 sest lubadus tuleb mul täita
 pange pakk sinna põrmandu keskelle
 veel oskuni teile ma näitan."
Ning kinnisilmi siis Teraski-Tõnn
suisa näppude sekka raius
ja raiekaja seinult tagasi löi
nagu kivilt kuhu taotakse vaiu.
 Sesse pakku sadasid hoobid kõik
 ei riivand yhtegi sõrme
 ja mehed seda hiljukesi vaatasid
 ning midagi kurgus neil kõrbes.

743 | PEEP ILMET / 1948

Kui siis võtted ja osud kõik otsa said
 ega sõnagi juletud kosta
 kysis Tõnn: "Kas arvab siin keegi veel
 et ma väitsataiet en oska!"

Tolle ruske kulmutihniku alt
 korraks säravi silmi veel kõõkas
 ning käesa ni ränga ja soonise
 siis pakku ta kinni sõõkas.

Tuulatud luuletused, 1988

VALGETE VARESTE LEIN

Alla Manala madala taeva käib mahlakuu suitsune tuul
 nagu ihates Valget Laeva valged varested istuvad puul
 nende suled on rapsinguist räsit ning silmades pärlendab äng
 haav mis raiutud Maavalla rinda on üks veritsev viimane säng
 kogu tallermaa valendab leinast kuigi maapind on määrdunud must
 valged varested vahivad tõrksalt mulda lõhutud avali ust
 kohal linnade pilkavalt kisab õel hallide vareste parv
 valgeil sinised viled on meeles ning üks helisev sinine sarv
 sarv mis luigates julgustab yha neid kes hälbima väsivad teelt
 iga huige on otsekui pyha terveks kinnitav murduvat meelt
 heli võimu ees sisinal taandub lyyasaanuna nārune norg
 läbi surma kui hõbetriip särab kõrbetagine haljendav org
 seda orgu säääl kaugustes sihib peos jultunu pilbastund piik
 aga valgete vareste päralt on kõrbetee janune riik
 ega heiduta jonnakaid enam ees tondina varitsev nälg
 yle luidete tulise liiva viib võlukee silmselge jälg
 linnud laskuvad okstelt ning haava pea tasandab sõrisev liiv
 ette vägeva vaskise ukse saab tõugatud murdmatu riiv
 valged varested tõusevad lendu kandes laiali nõgise tõe
 kylmas läbipaistmatus udus põleb sild yle Toonela jõe.

1985 *Tuulatud luuletused, 1988*

Tuuldunud luule, 1998

744 | PEEP ILMET / 1948

HIIS

Irvis kus ussaia tyygastund hambad
toomingatihnikus poovad end lambad
tihniku tagamaal laiuvas lodus
kõrguvad leppade tumedad sambad
 lompide kohal kus pahrud on tõngund
 võbeleb ämblike kleepuvaid lõngu
 aurudest raskesse rōskesse õhku
 karbekas lõhn angervaksadest hōngub
allpool lehtvõlvide õõtsuvaid harju
valgus ei synnita yhtegi varju
imeses hallituslōimelist kōdu
kypsetab nāsiniin myrgiseid marju
 hallide samblike ripnevaid lonte
 pärjamas paakspuude kuivanud konte
 pageva metslise rapsingu kajas
 viirastub hämaras hälbivaid tonte
seal võibki silmata ronttara toda
väravas kaks risti pistetud oda
humalaist põimitud suletud sõõris
pystub üks taevasse osutav koda
 arutust hulgast kes lodus on käinud
 armetult vähesed koda on näinud
 vähestest nägijaist yksikud ainult
 läbi sealt odade ristist on läinud
neil tuli jätta kõik uhkus ning vara
kogu see koorem mis arastab ara
ainsana alles jäi tyhjunud meelde
minekumōte kui piitsutav kara
 metsamuld moondas neist heidetud jäägid
 julgete aju löid teravad täägid
 mida siis meeletud minejad leidsid
 yhtegi kodalast pole kes räägiks.

1987 *Tuulatud luuletused*, 1988

745 | DORIS KAREVA / 1958

DORIS KAREVA

ELUPÄEV

Oli tuul, suur tuul sel päeval.

Ta lahti ei lasknud mu kätt,
kui tahtsin tõmmata ära.
Ma mõtlesin: teised näevad.

Ma kartsin ta silmade sära,
kui ta mind vaatas.
See pätt,
see võllaroog, kelm ja lurjus,
keda igaüks häbistas.

Ei kurjus, ei pilge,
vaid kurbus
ta pilgus mind läbistas.

Tule, ta ütles.
Tuled?
Mu jalad ei liikund maast.
Ta silmade õitsituled
mus loitsid kui põlev laast.

Jaa, ta noogutas, võlla.
Ja naeris.
See tume maa,
need kaledad inimesed

teisiti tahta ei saa.
Kes ise ei julge olla,
see teise valgust ei salli.

Tuul tõstis ta punase salli,
see loitis kui tulehaav.

Tagasi, tüdruk, kuuled,
meile majadest kisati.
Ta kuumad ja kurvad huuled
veriseks visati.

Tagasi, tüdruk, kuuled!

Ega me tea, mis on taga,
rohkem kui seda, mis ees,
ta lausus.

Jää jumalaga.

Mu hinge hakkas see mees,
ta troostitus tões ja vaimus,
ta minek viimseni vaba.

Oota! ma kisendasin.
Sina, meeletu, ainus,
oota!...

Ta pöördus ning
lausus: Kui nii, siis käsin

746 | DORIS KAREVA / 1958

— ta käsi mind puudutas —
sind.

— — —
Oli tuul, suur tuul sel päeval.
Me läksime üle mäe.
Ja teadsin, et neid, kes jäävad,
ma elu sees enam ei näe.

1980 *Puudutus*, 1981
Armuaeg, 1991

● Nüüd nädal saab mööda sest,
kui Vanessa viidi. Ta põsed kui
palavikus, ta silmis jälle see-
sama imelik läik. Jõhker lõkendus,
rõve hõik.

Noorkuu tera kinni mu rinnus.
Süda, sa andestad kõik.

○ Kaks nädalat möödas on sest,
kui Vanessa viidi. Kuldrubla ta
keele all. Tiigil lõi kõikuma kuu.

Ta valevannete keeris viis
põrgusse põhjatu. Portvein oli
viimne veel, mille järele õhkas
ta piprast põlenud suu.

● Kolm nädalat läinud on sest,
kui Vanessa viidi. Vana ja vaevatud
kuu. Silla all koguneb sülg ja
rämpsu, põhjamist, vandumist. Enam,
oh enam ei

mäleta keegi Vanessat, kuidas ta
suudles, kuidas ta tantsis, puusade
üumber punane rätik, kõigile hõisates
hei!

● Kuu aega on möödunud sest,
kui Vanessa viidi. Kuu näota,
vaid vilksatus, vari ja varese-

kraaks. Raha võpatus rinnus.
Vanessa, oh õnnetu, vaene Vanessa,
ons vahetatud su hing?

Pilk pilkav mind mõnades möödab.
Vanessa!
Vees mustendav ring.

1987 *Armuaeg*, 1991
Doris Kareva, Marina Tervonen. *Kammertoon*, 1997

ÖINE KÜLALINE

Ta raskelt mustadelt saabastelt
nirises lumevett,
kui istus, kühmus ja künklik,
liikumatult mu vastas.
Ta alasti kaelusest kumas
tähtedetume rätt,
ta vaatas mind väga kaua.

Lõi pilgu maha, kui vastas.

Ta kõneles metsikust metsast,
öösorrist ja noorest kuust,
ta haaras mu käe — kuuled, peksab!
Ta süda lõi valusa jõuga.

Pöles lõpuni küünal juba
ja pisaraid häbenes juust,
ma noogutasin ja lõikasin
küüslauku, pipart ja õuna.

Nii haljas, nii halastamatu,
ma mõtlesin järsku noast,
mu enese võimetuse
tumm tera tungimas rindu.
Tool kolinal kukkus ümber,
ta tormihool lahkus toast.
Jäin hoidma ta kohvitassi
kui habrast haigetsaand lindu.

1988 *Armuaeg*, 1991

747 | TOOMAS LIIV /1946

TOOMAS LIIV

BALLAAD KAUNIST BARBARAST

Lauldes läheb kaunis Barbara
kaevule ja laseb ämbri peegli
sügavusse, — ainult sügistaev-
vas vaatab kollaselt keti kõ-
lisemist. Äkki kiljatab kaevu-
sügavusest veevaikus ning pee-
gel katkeb, kaunis Barbara kao-
tab ämbri ja veevõtmise võima-
lusegi, — milleks veel hõõgub
päike? Kauni Barbara juuksed
raamivad juba mitmeid nägusid.
Kauni Barbara vesivalged sil-
mad jutustavad juba tuhandeid
tulekuid, aga päike ei kustu!
Ei hangu tuline raud! Kõiki
meid, kõiki meid ootab veel
kaunis Barbara kaevul.

Fragment, 1981

748 | ASTRID REINLA / 1948–1995/

ASTRID REINLA

RINGI KVADRATUUR

Puust kuldseid lehti langes alla,
 kui üle Toome, hõlmad valla,
 mees kõndis hilja õhtu eeli,
 ta oli viimaks koduteel.
 See oli füüsik Rudolf Kikas.
 Ta oli õnnelik ja rikas,
 ta mõistis hästi võõraid keeli.
 Mis tahtma pidanuks ta veel?
 Tal oli naine, auto, pere,
 ja rektor ütles talle tere,
 ja tööl kõik imehästi laabus —
 neil oli uhke instituut.
 Ning täna ennustas direktor:
 saab talle varsti antud sektor,
 sest äsja alles teade saabus,
 et oodata on raali uut.
 Too raal on nagu ilmaime:
 kõik vana tehnika on pime
 ja kurt ja tumm ja ilma peata,
 kui lõpuks käiku läheb uus.
 Kes lugenud on ajalehti,
 teab: kümme aastat teda tehti,
 ta töötab vähimagi veata,
 kõik numbrid peas ja keeled suus.
 Ei võtnud enam kaua aega,
 kui Kikas koju jõudis. Praega

seal teda vastu võttis naine.
 See oli täielik idüll.
 Poeg automudeliga mängis
 ja tütar lebas juba sängis.
 Sai uuest raalist kõneaine
 ja seda jätkus küll ja küll.
 Mees väsimatult raali kiitis,
 ent naine lahutas ja liitis,
 ta palgalisast tundis rõõmu
 ja hetke pärast kuulutas:
 kui Rudolf on nii tark ja tragi,
 võib varsti osta suvilagi.
 Mees rüüpas viimse kohvisöömu,
 tükk aega tuba tuulutas.
 Veel kaua Rudolf ärkvel püsis
 ja vähkres voodis. Naine küsis,
 kas on tal äkki süda paha
 või põeb ta ehk aneemiat.
 Ei kuule Rudolf — põsil puna,
 ta näeb end akadeemikuna,
 näeb au ja kuulsust, hiilgust, raha,
 ja siis — Nobeli preemiat.
 Nii läksid päevad. Sektor loodi,
 sai juhatajaks Kikas. Toodi
 raal kohale ja kokku pandi
 ja läikimagi klantsiti.
 Vist pooled juhtmed sassi aeti,
 mis üle jäi, see maha saeti.

Ja siis kompuuterelevandi
auks söödi, joodi, tantsiti.

Kõik vastutus jäi Kikka kanda:
mis ülesanded talle anda
ja kuidas andmed sisse sööta,
nii et kompuuter vastu peaks.
Ehk küll ei ole võimalikki,
et võiks too masin minna rikki,
sest mis siis saab, kui ta ei tööta
me õilsa inimkonna heaks?!

Ning Kikas tuli varavalgel,
ta ärevusest vaarus jalgel.
Kui füüsik paotas saaliukse
ja suurde ruumi sisenēs,
ta enda alaväärsust tajus
ja ulm Nobelist kohe hajus;
peas tagus rõhuv veretukse.

Raal suurenes, mees pisenēs.

Peab teadma — Kikas uuris tähti,
veel hiljaaegu teda nähti
ööd otsa tähetornis valvel.
Jah, teda huvitasid kõik:
nii valge kääbus, mustad augud
kui punanihe, suured paugud,
ja kord, see juhtus läinud talvel,
jäi silma kummaline tõik.

Tol õhtul vaatles keraparvi
vist Rudolf Kikas. Äkki sarvi
ta nägi tõusmas Marsi tagant,
see kestis vaid üksainus viiv.
Ei uskund füüsik oma silmi,
kuid pärast, ilmutanud filmi,
ta hirmust neli ööd ei magand.

Või praak ehk oli negatiiv?

Küll Kikas püüdis unustada,
kuid mõte jooksis oma rada.
Ei saa ju olla sarvi taevas!
See viirastus võis olla vaid!
Nüüd on ta valduses kompuuter,
nii imevõimas, kõikesuutev —
ja küsimus, mis teda vaevas,
saab lahendatud sedamaid.

Küll hirm ja kahtlus teda näris,
kuid võttis julgust, raalilt päris
nii otsustavalt mees kui suutis:
“Kui Maa veel Päikse ümber käib —
ons võimalik, et taevakeha
saab enesele sarved teha?”
Signaallamp veikles, värvi muutis,
kompuuter kostis: “On või näib.”

Sest Rudolf Kikas hoopis kokkus:
kompuutri töötav anderohkus
vist oli pelk reklaamikära
ja tühipaljas seebimull.
Kuid pole halba ilma heata —
on paljutki, mis veel ei teata,
ei vasta keegi kõike ära.

Või oli too kompuuter hull?

Mees töötas nii, et higi tilkus,
signaallamp lakkamatult vilkus —
nüüd küll see masin langeb lõksu,
eks mängigu veel lolli ta!
Kui masinal on mingi viga,
siis korrutusetabeliga
(jah, Rudolf leidis vahva nõksu)
on kerge teist kontrollida.

Et hõlpsam oleks arvutada,
ta esmalt küsis: “Kolm kord sada?”
Raal hoogu sattunult vibreeris,
et puldilt õhku tõusis tolm.
Mees raevus puldi juurde astus.
Miks oodata end laseb vastus?
Raal uuris, juuris, integreeris
ja vastas: “Sada korda kolm.”

Sest hetkest Kikka elu muutus.
Käest pudenes, mis pihku puutus.
Jäi tööle hiljaks. Peksis lapsi,
kaks korda oma naistki löi.
Ta neelas ohtralt validooli
ja pelgas kõike: autorooli,
külmkappi, vaikust. Võttis napsi
ehk õigemini lihtsalt jõi.

Kui viimne kvartal kätte jõudis,
direktor temalt aru nõudis:

750 | ASTRID REINLA / 1948–1995/

kuis töötab raal, ons pretensioone?
 Kas väitekiri juba koos?
 “Oh jaa, ja küllap professuuri
 ma saan, kui ringi kvadratuuri
 ma olen tõmmand viimse joone,”
 nii väitis Kikas jutuhoos.
 Tööst Kikas nüüdsest loobus hoopis.
 Maas istus, münte õhku loopis
 ja ootas. Raali reageering
 peab ennustama: kiri, kull?
 Sa kas või habemest end tiri —
 kolm tuhat korda järjest kiri!
 Kui maha kukkus viimne veering,
 raal undas: null on null on null.

Ja tundes kuklas raali pilku
 mees rüüpas rahustavaid tilku.
 Kui raal siis äkki teda hõikas,
 me füüsik suisa sõgenes.
 No nüüd on alles põrgu lahti!
 Ta avas ukse salamahti,
 siis vaikselt piida taha põikas
 ja tänavale põgenes.
 Raal kaua Kikast taga ajas.
 Mees jooksis koju. Öösel kajas
 kõik linn kompuutri jala-astest.
 Näis surnukahvatu ta palg,
 mees kähku teki alla puged —
 ja kolmteist saapajälge luges
 ta kokku hommikusest kastest.
 No oli see vast alles jalg!

Need jäljed viisid Emajõeni
 ja kadusid. Kas viimaks tõeni
 raal jõudis? Mida tähendama
 peab kaldaliival ruut ja ring?
 Kui ruutu langes mehe vari,
 kõik pühkis liivalt lainehari
 ja Kikas teadis, et nüüdsama
 läks tema sisse raali hing.
 On Kikka kodus ukсед valla,
 toad segi, asjad pilla-palla;
 on naine teise leidnud juba,
 poeg hulgub, tütar läinud käest.

Ei Rudolf Kikas enam pelga.
 Ja tõmmanud pidžaama selga,
 ta istub toolil keset tuba
 ja mõtleb, mõtleb kõigest väest.
 Ta istub õnneliku näoga,
 siis ajab juttu kellakäoga —
 ta aja kulust vähe hoolib,
 ent iga kord, kui kell lööb kuus,
 ta küsib endalt: “Ütle aga,
 mis seisab kvadratuuri taga?”
 Ta plastiliinist lindu voolib
 ja vastab ise: “Lõpmatus.”

(1981) *Lihtminevik*, 1982

INGEL TÄEL

RAHUSTE* BALLAAD

SÖRVE SÄÄRE SELLES ÄÄRES,
KUS EI ASTU VÕÖRAS JALG,
AINULT ÜHE VANA EIDE
KODUS SUITSEB PEHKIND HALG,
PÄRIT LAMMUTATUD MAJAST,
MEMME ENDA NOORUSAJAST.

PÖLEB HALG JA TUHMUB TUHAKS,
PEENE JOANA TÕUSEB SUITS
MADALASSE RANNATAEVA
NAGU ELU MIILAV LOITS.
SELLEST SÜNNIB PIIMJAS UNI,
OLNUD ELU KUME UMIN.

Tõuseb tuul,
käib läbi rohu,
pöörlema lööb veskitiib,
kruusal vanker häälitseb,
tee ta lestaranda viib
mööda kivist mereäärt,
Sörve sääre paljast säärt.

Tüdruk oma mängukodus
õuehaldja sahinas,
kõrge puu toekal oksal,
väikse rinna kahinal
vaatab seda minekut,
mida saadab kibe rutt.

Jälle hääletu on pilt —
merre uppuv taevatriip,
mõned kõrged õuepuud,
veskitiiva vilgas viip

läbi virvendava õhu,
lämbe suvepäeva rõhu.

Lambad justkui tõusnud lendu
või ehk pilved tulnud maale,
pikas rannarohus küllalt
taeva koridore, saale.
Sealt, näe, tõuseb ema pale,
tema käsi kõhn ja kare.

Hõikab lapsi,
et nad tuleks,

tõstab pihu päikse ette...

PILKASEKS SAAB MÄLUPILT,
NAGU VAJUKS KÜLA VETTE,
JÄTTES VIRVENDUSE MINGI,
MITU EEMALDUVAT RINGI.

PÖRANDALE VANA EMM
PLIIDIPAKULT KERGELT KUKKUS,
RANNAELU IIDNE VOOL
SESSE MÄLUPILTI UPPUS.

IHU AGA NÕNDA KERGE,
AMMU MINEMISE VIRGE.
RIIDEKIRSTUS VALMIS PANDUD
TUME SURIKLEIT JA RAHA.
KÜLLAP KEEGI IKKA TULEB,
LÄIDAB SÄRISEVA VAHA,
LEIAB AIDAST KIRSTULAUAD,
SURNUAIAS HÕIMU HAUAD.

* Küla Sörves

Merest tõusnud, 1981

752 | REIN RAUD /1961

REIN RAUD

HULL MUNK

üht hullu munku nägin keset laata
kes hüüdis mulle kõigest kõrist: "vaata
kas saab see maailm olla targa looming
see kirev laat see prassing sööming jooming
kas ikka võib see kanda Looja nime
kes luues kobab ringi nagu pime
lõi tema sinu kannatused valud
mis mõttega ta käest veel abi palud
kes peatada ei taha verejõge
ei saa ju olla muud kui püsti sõge
kui asja üle kas või pisut mõelda
siis taipad et ei tohi olla õel ta
ent kui ta pole õel siis on ta rumal
sa vaata hästi kes on sinu jumal
sest oled järgi tema näo sa loodud!"
see hull sai igaks juhuks üles poodud

Paljajalu, 1981

KÖIELKÕNDIJA

Köielkõndija kõrgustes kiigub
Ja pilvi püüavad käed
Ja ta tuksatab jalgel ja üles
Siis hüüab: oo taevased väed,

753 | REIN RAUD /1961

Võtke kuulda mu südame vaikust
Ja hirmudest kuumavat und,
Andke märku, kui saatuslik tuleb
Mul viimane kõndida tund,
Et end kingiksin tuulele viia
Kui süütusse sündinud laps,
Et ei lubaks mind mullale ohvriks
Mu jalgade juhuslik aps,
Sest ka minul on elava õigus,
Kui ümaraks sulgub mu ring,
Panna voolama kergeks ja tühjaks
Mu niitidel vingerdav hing!
Siis ta vaikib ja vaatab ja rahvas
On ärevalt ootel seal all,
Kuid ei sosista õrnagi vastust
Ta kutsele avarus hall.
Nõnda astub ta, valvsana lootes,
Et hetk pole saabunud veel,
Ühe sammu neist kolmest, mis jäänud
Tal käia on tühjuse teel —
Siiski miski on teisiti: kuskilt
Üks kandub ta meeltesse hääl
Ja ta kõigub, et jalg astuks täpselt,
Kui kõndija kahtlasel jääl,
Aina kuulates, mõistes, et tõesti
See hääl on ta hirmude hind,
Kuni märkab, et köis on ta jalge
All katki ja kadunud pind,
Kuid ei kuku. Ta kuulab veel hetke,
Siis minema puhub ta tuul.
Tühi köis, millest teed enam iial
Ei saa, üksi virvendab puul.

Kaks küünalt, 1990

754 | AIVO LÕHMUS / 1950

AIVO LÕHMUS

KÄEKÄIK

Kes korra mõisa kaevust joond,
sel hing on saanud sandiks.
See oma hingerahu toond
ja andnud ära pandiks
ja luband kergel südamel
seal, maitstes mõisa pekke,
et kui kord huikab hädakell,
ta hoiab mõisa rekke.
Siis koduleiba haukab mees,
suu täis lööb tungalteri,
neist kurku krampub tema keel
ja mädaneb ta veri.

Nüüd ja enne, siin ja mujal, 1982

TALGUD

Kaevus lööb äkki haisema vesi,
kõrge katus vaob sisse.
Peninukid on hulgakesi
asund me elamisse.
Ei nad paranda, ei nad paita,
riita ei tõsta ühtegi halgu,
ainsatki tera ei kanna aita.
Neil käivad vägevad mustad talgud.
Hooti sadu silmad meil varjab
iseenda ja üksteise eest.

Mustas tuules must talgumees sarjab
vilja välja kõlgaste seest.

Nüüd ja enne, siin ja mujal, 1982

LOOJANG

Tuhmub silmavalge,
tõntsiks vaibub ramm,
maja ümber kõmab
õones tondisamm.
Võbin jookseb läbi
kindlast põhjapaest,
rabisedes liiva
langeb kambri laest.
Kõik mu kallis pere
ahjusuu ees koos,
viimsed halud tules,
tühi tikutoos.
Hõõgvel helki heites
veel me ahi kõeb,
peagi kustub leek
ja pudenevad söed.
Tuhmub silmavalge,
tõntsiks vaibub ramm,
maja ümber kõmab
õones tondisamm.

Nüüd ja enne, siin ja mujal, 1982

755 | AIVO LÖHMUS /1950

PAGEMINE

Pilved nagu hallid hundi-
hännad lohisevad taevas.
Kes mu teele, kes mu teele
äkki hundiaugud kaevas,
vedas vinna rasked rauad,
seadis varisema palgid.
Oh et röömsad, oh et pikad
oleks elupäevad talgi
nagu minul, kes ma joostes
ahneist lõksest mööda põikan,
kuni kaugel mülgastikus
vere soonist lahti löikan.
Voolaku see enimem mutta,
kastku vesikatku juuri,
kui et kastaks mõisa matart,
peksupinki, orjapuuri.

*Nüüd ja enne, siin ja mujal, 1982***LIBAHUNDILAULUD**

I
Selles linnas on uhkeid maju,
on kõrtsid, kinod ja poed,
aga õhtusest videvikust
siin ringi roidavad soed.
Neid akende all meil ulub
ja valvab väravasõrvas,
kuni keskööl end üles ajab
naine asemelt minu kõrvalt.
Ta komberdab üle läve,
maha jätab me pere.
Ta huuled on hommikul niisked
soojast, värskelt valatud verest.
Nii ta hülgab meid igal öösel,
läheb hulgub ja kisub ja murrab
ja ma tean, et lõpuks mul tuleb
oma hambad ta kõrisse purra.

II

Me linnas on uhkeid maju,
on kõrtsid, kinod ja poed,
aga õhtuses lumesajus
siin ringi roidavad soed.
Neid akende all mul ulub
ja valvab väravasopis,
kuni ükskord end üles ajab
mu nahast üks luitunud topis.
Ta koigerdab uksest välja,
veel kange kaelast ja kerest,
ent hommikuks koonu saab niiskeks
värskelt valatud verest.
Nüüd läheb ta igal öösel
ja kusagil kellegi murrab,
kuid ma aiman: kas temal või minul —
ühel meist tuleb uuesti surra.

III

Me linnas on uhkeid maju,
on restoran, kinod ja poed,
aga õhtusest hämarikust
siin ringi roidavad soed.
Neid akende all mul ulub
ja nuusib mu ukseõrvas.
Ma ei karda neid, kuni sa valvad
asemel minu kõrval.
Su silmad on ainus tõke,
mis halle kiskumast keelab,
ja kui sa nad ükskord suled,
must murdjakurk samas mu neelab.

Nüüd ja enne, siin ja mujal, 1982

756 | MATTI MOGUČI /1957

MATTI MOGUČI

HIRMUBALLAAD

Kui kohvikus sa käid
siis vali välja laud
mis uksele on kõige lähemal
ka kohvikust võib saada sulle haud
ning riidehoidu mõistlik
pole anda riideid kahel käel
eriti kui liiga kylm on
põgeneda kuueväel
kuid kõige ohtlikum
on kõige ohutumas kohas
kui sind vee marulises kohas
surm tabab peldikus
ses viimses peidukohas

Mina — Eiffeli torn, 1999 [1982]

AU JA KUULSUS

Ei suuremat eal kuulsust Saaremaale
toond ole Airad Juhanid Deborad
ja paljud kommunistid vargad hoorad
kui sina lihtne neiu Kingissepast
ma tean et unistasid sinagi kord EPA-st
kuid enne veel kui maha tuli lumi
viis saatus sinu ära tehnikumi
sääl õppisid sa eetri valdjatariks

757 | MATTI MOGUČI /1957

kuid minu silmis jääd sa ikka ainult haldjatariks
 ja öösel töötasid vaid Marxi "Kapitali" kallal
 et valgust tuua kogu kihelkonnal vallal
 jäid sulle võõraks teiste naer ja nali
 ja alkoholisalduse tõttu näis ohtlikuna kali

kes Jean-Paul Sartre'i komsomoli agiteeris
 ja talle lambivalgel põhikirja veeris
 ja mõne raskema ja magusama koha peal
 te kokku pistsite kaks kuuma pead
 töörahva võitlusega seotud paigus
 te jalutasite päälinnas operetiteatri ees
 ja igas sulalume mustjas laigus
 verd nägite säääl hinge kinni pidades

kuid Jean-Paul murdis jala kogemata kooliteel
 ja sulle komistuseks sai halb vene keel
 nii saatus jälle mängis sulle vingerpussi
 sa viimast korda Sartre'i nägid sisenevat bussi

nyyd pugesid sa Tartu kylje alla Haagel*
 sul yles lyya õnnestus bordelli moodi laager
 kus mustlastants ja musumängud ylesköetud vodkast
 nii mõndagi veel ahvatlesid vana sõjameest ja -kotkast
 kuid seades ise hoolega säääl yles armuvõrku
 su kaitses leidus hulganisti punktikesi nõrku
 eest lahti rind sind ryndasin kui vana merekaru
 su võtsin ma ja ära sõin su talve toiduvaru
 mul tihkudes siis pihtisid sa kuumalt padja sisse
 et yle kõige armastad sa tulpisid nartsisse
 et šokolaadi syya sa võiks kogu oma elu
 et lapsepõlves iial sa ei saanud ihat' lelu
 et igapäevast võitlust pead sa eetris summutades
 nii kõige veenvamalt kõik valed ära kummutades
 ideede rindel võitlus ju ei tunne iial soiku
 ideede rindel pealetung on permanentselt visa
 eos hääbuma me sunnime nii tõe ees jälgi kisa
 las lämbuvad need laimajad nyd oma okseloiku
 ja silitades silmi sul mis lapsemeelsed alles
 ma tahtsin hyda veel ykskord Deutschland yber alles!

* Tartu–Viljandi maantee ääres asunud suure Lääne raadiosaadete segaja asukoht.

Mina — Eiffeli torn, 1999 [1982]

758 | MATTI MOGUČI /1957

LEILI

Leili on lesbiline
noori tydrukuid rikub
ta nii armastab neid
et keelega tema neid lakub
ja samas ka esilypsja
on tema meie rajoonis
kõik te ju teate Leilit
esineb televisjooonis
medaleist lookas rinnad
ordeneid kiiskamas mitu
katsu katsu sa minna
Leili poole noor neid
kohe näed et nalja
pole ma sugugi teind
varsti tal mudida pihus
sinu on rinnamuks
kuigi valitud ta ju
ka rahvasaadikuks

Õrn & rõve, 1989

759 | JÜRI LEESMENT /1961

JÜRI LEESMENT

KIIGELAUL

Kui nemad panid mu kiigele istuma,
tundsin end tõepoolest lahti kistuna.

Kiik käis kõrgele, siit nägi ilma.

Maa vaatas taevale tõsiselt silma.

Lõõpides-lärmates lükati hoogu,
et mina miskit ka alla toogu.

Kiik käis kõrgele, siit nägi ilma.

Maa vaatas kuidagi kutsuvalt silma.

Võllipuu kohal, kui kaugenes kära,
käed lasksin lahti ja lendasin ära.

1983 *Vihm ei võõrasta*, 1990

TEOLAUL

Kaotused, kallikesed, kujunesid võiduks,
painajad ja paigalhoidjad valmistusid sõiduks.

Valukesed, vapradesed, püsti panid peo,

mina tegin esimese tahtmist järgi teo.

Kaela ümbert tirisin katkiläinud rihma,
riided võtsin seljast ja jooksin läbi vihma.

Jooksin läbi metsa ja jooksin üle aasa,

külalapsed kilkasid ja koerad jooksid kaasa.

1985 *Vihm ei võõrasta*, 1990

760 | TÕNU TRUBETSKY /1963

TÕNU TRUBETSKY

SUVEHARJANÄKID

Tule poole vetevallast
Ilusaid ja rumalaid
Näkke hiilis mööda kallast
Nagu ebajumalaid.
Mõni tuli nagu kala,
Mõni laineil astudes,
Mõni kandis sõnajala-
Õisi vesikasvudes.
Meelitasid noori mehi,
Eksitasid noori hingi,
Peelitasid paljaid kehi.
Mõdukapad käisid ringi.
Vabanes kõik endashoitu.
Tulle kanti uusi halge.
Söödi ühepajatoitu.
Peeti kummalisi talge:
Iga mees, kes mõõka kandis,
Puusal kirvest kirivõõga,
Võttis, mida võtta andis
Ühe lühikese ööga.

1983 (1987) Pogo, 1989
Trubetsky, 2000

MA ARMASTAN AMEERIKAT

Sõidan autos kauni daamiga,
meile silma teeb
linn värvilise reklaamiga.
Veri soontes keeb.
Ma armastan Ameerikat!
Teada saan, et ta on Erika,
justkui oleks nüüd
avastanud ma Ameerika.
Ime siis, et nüüd
ma armastan Ameerikat.
Lühem olla võiks ta kleidike
veelgi mõni toll.
Minu mõtteid saadab veidike
laisalt rock'n roll:
"Ma armastan Ameerikat..."
Äkki küsib minult Erika,
kauguses on pilk:
"Armastad mind või
Ameerikat?"
Vastan silmapilk:
"Ma armastan Ameerikat."
Kihutame kummisahinal
luxhotelli. Daam
väljub autost kleidikahinal.
Vilgub neonreklaam:
"Ma armastan Ameerikat..."

761 | TÕNU TRUBETSKY /1963

Enne, kui viin preili sängi ma,
katsun veelkord ust.
Panen vaikselt raadio mängima,
läbib pimedust:
"Ma armastan Ameerikat..."
Väljas troopiliselt must on öö.
Hõõgub sigaret.
Kaminas on juba kustund söed.
Siiski tunnen, et
ma armastan Ameerikat!

1988 (1989) *Anarhia*, 1994
Trubetsky, 2000

STEWARDESS

Pikkus 100 jardi,
Ehavalguses
Seisab lennuk stardi-
Raja alguses.
Öö on üpris jäine.
Uksel kui printsess
Seisab punapäine
Hurmav stewardess.
Trepist oma kõhna
Keha hiivates
Tunnen juuste lõhna
Teda riivates.
Sisenen salongi,
Maandun akna all.
Lennuk juba ongi
Öise taeva all.
Äkki keegi peatub
Minu lähedal,
Küsib soove teatud
Hääl kähedal.
Pööran aknast pilgu
Mõeldes korraks: "Kes?"
Minu kõrval kiigub
Kontsil stewardess,

Ilus nagu filmis.
Mulle märku ta
Annab oma silmis
Endal järgneda.
Kilomeetreid Viini
Veel on tuhandeid.
Mingisse kabiini
Astub vormis neid.
Võtab vormikuu
Nööbid lahti eest
Nagu kingi uue-
Aasta paki seest.
Paljas rinnanibu.
Läbipaistev pits.
Unistuste libu.
Ehtne lendav lits.
Imetlen ta keha
Selles väikses toas
Aknast paistva eha
Roosas valgusjoas.
Mingi tuli vilgub:
"...Quattor, quinque, sex..."
Riivatus ta pilgus
Teeb mind segaseks.
Siis kui kõik on läbi,
Lennuk maandunud,
Mul on pisut häbi.
Öö on taandunud.
Väljume kabiinist:
Mina ja see daam.
Leiame end Viinist.
Paistab lennujaam.
Trepist alla laskun,
Võtan pagasi.
Enne kui ma lahkun,
Vaatan tagasi.
Päev on üpris palav.
Uksel kui printsess
Roosad sukad jalas
Seisab stewardess.

(1989) *Anarhia*, 1994
Trubetsky, 2000

762 | TÕNU TRUBETSKY /1963

INSENER GARINI HÜPERBOLOID

Õõ on siin soe,
 veidi röske ja soe.
 Miski ei loe.
 Mitte miski ei loe —
 minu ees laual on hüperboloid,
 insener Garini hüperboloid.
 Pimestav kiir,
 silnipimestav kiir.
 Tunnete piir.
 Meie tunnete piir —
 see on ju hukatus — hüperboloid,
 insener Garini hüperboloid.
 Unistav sarm,
 sinu unistav sarm.
 Zoja, mu arm.
 Minu Zoja, mu arm!
 See on ju igatsus, hüperboloid,
 insener Garini hüperboloid.
 Uinub Pariis.
 Taas, kui uinub Pariis,
 kohtume siis.
 Siin me kohtume siis.
 See on ju armastus — hüperboloid,
 insener Garini hüperboloid.
 Pealuuga lipp,
 surnupealuuga lipp.
 Tundmuste tipp,
 sinu tundmuste tipp.
 See on ju vabadus! Hüperboloid.
 Insener Garini hüperboloid.
 Sinavad veed —
 Vaikse ookeani veed.
 Marmorpaleed,
 roosad marmorpaleed.
 See on ju paradüis — hüperboloid,
 insener Garini hüperboloid.

Elu ja surm.
 Meie elu ja surm.
 Taevalik hurm.
 Nõnda taevalik hurm.
 See on ju igavik, hüperboloid,
 insener Garini hüperboloid.
 Lumi on maas.
 Siis kui lumi on maas,
 kohtume taas.
 Siis me kohtume taas!
 See on ju unistus, hüperboloid,
 insener Garini hüperboloid.

1993 *Anarhia*, 1994
Trubetsky, 2000

763 | TÕNU TRUBETSKY /1963

KOSMOSESÜGIS

Kui tuleb kord sügis, meid enam siin pole.
 Kui tuleb kord sügis, meid enam siin pole.
 Kui tuleb kord sügis, meid enam siin pole.
 Meid enam ei olegi siin.

Me lahkume tuledes kosmoselaevas
 Ning just nagu heledat tähte näed taevas
 Siis, kui me siit lahkume, kui enam pole
 Meid. Enam ei olegi siin.

Me lahkume lõikuskuu viimasel reedel
 Ja siinsetel nurmedel, siinsetel teedel,
 Meid tõesti, jah tõesti, siis näha ei ole —
 Meid enam ei olegi siin.

Kui haab poetab tuules veel rohekaid lehti,
 Me läheme sinna, kus raha ei kehti,
 Me läheme sinna, kus puudust ei ole.
 Meid enam ei olegi siin.

Me lahkume õhtul siit tähesüsteemist.
 Me lahkume üldse siit ajast, siit skeemist.
 See tunne on helge, see tunne on kole —
 Meid enam ei olegi siin.

Me liigume tähtedetagustel teedel
 Ja siis sellel lõikuskuul, siis sellel reedel,
 Ei siin ega sealgi siis tähtsust ei ole —
 Meid enam ei olegi siin.

Siis meetrite, valguseaastate taha
 Meist saatus ja elu ja surm jäävad maha.
 Me läheme sinna, kus muresid pole.
 Meid enam ei olegi siin.

Kui tuleb kord sügis, meid enam siin pole.
 Kui tuleb kord sügis, meid enam siin pole.
 Kui tuleb kord sügis, meid enam siin pole.
 Meid enam ei olegi siin.

1993 (1997) *Trubetsky*, 2000

764 | TÕNU TRUBETSKY /1963

PILLE-RIIN

Taevas sinetav ja hämar.
Kuhugi on kadund kuu.
Sulalumine on tänav.
Akna all on raagus puu.
Lume sisse pikad triibud
teinud sinu soome kelk.
Nukralt seljatoele liibud,
silmsis äraolev helk.

Pille-Riin,
Pille-Riin,
kohtume me täna siin
õhtusinas laternate all.
Pille-Riin,
Pille-Riin,
lapsepõlv on möödas siin
varakevadisel tänaval.
Sul on suvepäike põues.
Kevadõhtu on su vend.
Soovin, et siinsamas õues
riietaksid lahti end.

Päästad mantlihõlmad valla,
kleidinööbid lahti eest.
Tulvaveega rentslist alla
häbelikkus kaob su seest.
Seisad lumes nagu loodi.
Tead, et tahan tulla ma
sinu tuppa, sinu voodi
sinuga koos hullama.
Tänasest on saanud eile.
Triibulisse patja pead
surume ja tundub meile,
inimesed kõik on head.

Hommikuses päikses aga
sinisilmad lahti teed.
Kuulatad, kuis akna taga
röömsalt vulisevad veed:
“Ära mulle silma tüki,
Päikene, va pudrusilm!”
Läbi väikse klaasitüki
roheline näib Maailm.

1994 (1997) *Trubetsky*, 2000

765 | JAAN UNDUSK /1958

JAAN UNDUSK

JAAMABALLAAD

Sa olid kui linn
Täis huilgavaid korstnaid
sirgete juustega
rööpmeplika;
ja läksid kui tramm,
kelle uhkus on suur,
näpud koiduvalguses pikad.
 Sa palveist ei hoolinud
 enam kui präänikuist,
 vihma sees ainult
 ei olnud sul kitsas.
 Nii nemad lähevad,
 leebed kui trammid,
 näost kaamed kui jumalavitsad.
Juhtub, et jaamades
lauldakse laule
sulle, kes naba alt
naerust vaid rikas;
mõnikord lamab
ja enam ei lähegi
lõigatud juustega rööpmeplika.

Edasi 1986, 29. III

766 | KAUKSI ÜLLE /1962

KAUKSI ÜLLE

UPPUNUQ VELI

kasvi tä sysar
kolm velle täl olli
kyik laivameheq
ja pikäq ja hääq
üts tuköv oll' ronima
mastidõ pääl
torm tulli
ja varsti
vii põhjan
ligusi tä
tsärupää
kasvi tä sysar
kats velle oll' täl
laivameheq
pikäq ja hääq
tynõ julgõ
oll' tüürmä
ku ka mädänü
laiv
torm tulli
ja merede põhjadõ pääl
kalluga
juttu ai
tä must pää
kasvi tä sysar
ja veljo oll' viil

pikk ja timägi
laivamiiss
tuu veli oll' julgõ
ja jutuga haak
kiil terräv
ja junga käest
tiid tüür es saaq
ja varsti tä
köllakas linakas hius
merepõhjan
sääl höllus kos
merimolluski uus
kasvi tä sysar
üle Atlanti sõit
tiinse säidsetõist aastat
ja kolmveerand viil
Imä kirot et uus veli
säidsetõist saaman
tulguq veljot kaema
kuts todagi meri
lätt pikembäs aos
vanas jäämän jo sysar
ja üts timä veli
mis karva tä hius
mis pikkus miä julg
sysar salli kudi
ja kompassi ost'
ja tulõma nakas

767 | KAUKSI ÜLLE /1962

hummõn päiv
 liri randa
 jõvva-as laiv
 ja jõvvaki-s viil
 pikk ja aiglanõ
 merine tii
 veli läpe-es uuta
 ja paati ist
 ja sõud päävä
 tükü tõistki viil
 sysar tulõman säält
 Ameerigamaalt
 ja Atlandi päält
 Saaki-s paita
 vele verevät pääd
 nii ta um
 ku päävägä
 ildas jäät

1988–1989 *Hanõ vai luigõ*, 1989**LEMMELEHT**

Kuu kumõnd
 mõts tumõnd
 kiidsaht kiik
 helgät tiik
 lemmeleht
 täüs kasunu vii
 häidset näidsik
 kuts
 — Tulõq siist
 üle vii
 võtaq minno
 ja viiq —
 Lemmeleht
 nigu liik
 ei virvendä
 tiik
 — Mille iist
 mis-aq ant —

Nõudaq mõist
 lemmeleht
 tiid tingi taimõkõnõ
 arvõsta aruhain
 Näidsik närvetäs näost
 aga lemmeleht palas
 kõrvuusi tähega
 lumbin
 saa lubatus
 helmi ja krõllõ
 ja paatrid ja preese
 ja süame kotsilt
 sylg
 Aga lemmeleht
 püsüs vakka
 timä lehe all
 kunn
 kygõs kruuks
 saa lubatus
 esä atra
 vele hobõst
 ja sysara vokki
 imä Maasikut Lehikut Lillikut
 ja väikut Muud
 ja vanaimä kangaspuud
 Ei liigahta
 lemmeleht
 timä nõud muud
 timä kumas ku päiv
 timä kelläs ku kell
 näidsik pallõs
 ja nuias ja
 kuts
 avita-i üts
 ei tõnõ
 ja tassa tuu lemmeleht kos´t
 — lupaq kotu
 kodu lupaq
 miä muud —
 lemmeleht liigaht
 virvõli vesi
 Ja lubas kodu

768 | KAUKSI ÜLLE /1962

ol-gi lemmeleht
 ligi tä suud
 all süäme
 ja pääleq pää
 a kodu lännüq
 järv jäänüq
 Näidsik
 pääst haard
 aruhaina
 süäme alt
 kraap tarka taimõ
 suupäält
 tsahmas lemmelehte
 Inämb aruta-s aruhain
 liigahta-s lemmeleht
 kodu oll´ lännüq
 järv oll´ jäänüq
 parts prääks
 ja kunn kruuks

1988–1989 *Hanõ vai luigõ*, 1989
Kuldnaanõ. Kultainen, [1997]

VÕLG

Lindiq kronksun
 prunts kronksunuq
 pösõq mulkun
 äräq kukkunuq
 üüaig
 Peigmiis kooluq
 Tä usu-i
 kuis tulluq tä
 sirgõ ja nuur
 tä sõninguvangõr
 ku uhke tõld
 tä linanõ hamõq
 ku hilkav siid
 Pini hauk
 hobõsõ pruusksivaq
 ja säält timä tull´

iin
 kuus hirohalli
 täüskuu kumõndu
 kuldtõlla katusõl
 Tulõq muq
 tulõq noq
 oll´ lühkü jutt
 kässi värisen
 silest linte
 süämetampmisest
 helmi ja krõllõ vasta
 värisi sylg
 tä juusk
 vasta
 uma kallilõ
 Ist tä tõlda
 külm käsi oll´ kallil
 and kinda
 Sild jõud
 jyyn peegeldü kuu
 tä tõllal
 oll´ kirstu juun
 käsi tä ümbre
 oll´ kooljaluu
 inämb paeda
 es kohegi
 joba kerikaid
 külmänü liiv
 Oodaq tan
 ma katõlõ
 ruumi tii
 ku pakõs
 hobõsõ pruusakõ
 Tä kaib
 siidihammõ alt
 kumõndus
 luine olg
 kaap kolju vasta
 pään klõbisõs
 Pruut aru helmekyrra
 pärjä
 sääd kirstu

769 | KAUKSI ÜLLE /1962

laot üle
 kaali
 ja juusku pand
 hobösõ pruusassi
 peigmiis kiigas
 pärg punõti kirstun
 tä kaib
 ku kate iist
 tä korgõmpa kiigas
 helmeq helgähti
 tä kaib
 ku kolmõ iist
 hobösõ pruusassi
 tä kalmust karas
 pruut värte man
 perrä juusk
 kuntõ klõbinal
 kõrdsi ussõst
 sai kangastunuq
 mõrsja
 viil sisse
 ust lahk kooljas
 üts vindine
 vanamiis tiid´
 — annaq äräq tä syrmas
 ja sylg —
 nii ku kuuljal
 käen oll´ võlg
 kalmuaida
 läts tagasi
 pruudi hamõt
 hoit verrev lang

1988–1989 *Hanõ vai luigõ*, 1989

KAO MAN KOSIJA

Kosilanõ ehtse hobõst
 — kulda karda —
 kosilanõ ehtse hinnäst
 — kaap saapa —

läts ämmä palvõöllõ
 — lindu tsirku —
 läts äiä palvõöllõ
 — viina piipu —
 võta-as vanaq palvõöllõ
 — tsirku väiku —
 tulli tarõst kosilanõ
 — vett vilet —
 huulõ tahtsõ andaq
 — janu kaaru —
 löüd näio kaoveerest
 — lindu tsirku —
 — armas näio illos tsirku
 annaq juvvaq —
 — saq olt peräkõrd kosilanõ
 anna-i anna-i —
 — Hopõn lakast palmitseduq
 anna-i anna-i —
 — Kerkost tulõ kodo lää
 annaq juvvaq —
 — Sul om kindä hähäkirjä
 anna-i anna-i —
 — annaq juvvaq annaq juvvaq
 tulõq mullõ tulõq mullõ —
 Nii ku kavval meelütämä
 nii olt virka tüühü pandma
 anna-i tulõ-i —
 — Maq lasõ maada suurõ valgõni
 tulõq äräq tulõq äräq —
 — Üles pessät varra valgõn
 tulõ-i tulõ-i —
 — Söödä sinno tsialihalla
 tulõq äräq tulõq äräq —
 — Hää ku jakus karaskitki
 tulõ-i tulõ-i —
 — Annaq juvvaq annaq juvvaq
 tulõq äräq tulõq äräq —
 — Anna-i tulõ-i —
 — Tulõq mullõ hobõst ehtmä
 handa linte palmitsama —
 — Miä sul püksõn püllerdeles
 miä sul kaadsun kallõrdõlõs

770 | KAUKSI ÜLLE /1962

tule-i anna-i —
 — Tüümiis tragi pää punanõ
 tulõq mullõ —
 Näidsik kipõ kiljatama
 — aiah uiah —
 — tüümiis tulõ tüühü panda
 või jah või jah —
 — vôi-i tedä tüühü panda
 vôi-i vôi-i —
 — lasõq oral õitust pitäq
 lasõq lasõq —
 — las meid pappi paari panda
 mustakuubõ kuulutõdaq —
 neiu avit ehti hoost
 — kulda karda —
 neiu ehtse hinnäst
 — kulda karda —
 lätsiq imä palvõöllõ
 — vaja minnäq —
 esä viina vasta võtt´
 imä kaalast alla vali

1988–1989 *Hanõ vai luigõ*, 1989

**SÄIDSE PÄSSÄPIKUT NI
 LUMIVALGÕKÕNÕ**

Ku kasuimä
 jälleki kai piiglit
 ni õigust üteli
 külm ni läükvä
 klaas
 ku killuq joba
 sädeliväq maah
 Lumivalgõkõnõ
 elli joba maal
 tä leemekulpi
 liigut kiit´
 riisi ni
 egä õdak uut´
 säidset
 pässäpikut miist

Läts asi veritses
 kasuimä pakk´
 kammi
 siidinüüri
 ubinat
 ni Lumivalgõkõnõ
 saie kirstu
 klaasmäe otsa
 illos kotus
 prints tull´ ruttu
 raput´ kurgust
 tükü vällä
 ni taht´
 üten viiäq
 Lumivalgõkõist
 a Lumivalgõkõnõ
 pakk´
 — võtaq vaivatusus
 kirst
 mul säidse esikinaq um
 taha'i maq inämb
 miist —

ni perän mõõdõti
 ni kasuimäle
 oll´ paras
 Lumivalgõkõsõ
 kirst
 tuupääle mägi
 vajju ligi maad
 ni säidse
 pässäpikut miist
 es levväq inämb
 kodotiid
 mäe seest mängvä
 kalliskivvega
 näq niguq
 violit vai
 ksülofoni
 mäe pääl ütsindä
 üts hahakõnõ
 laul

Agu ni Eha. Morn and Eve, 1995

771 | KAUKSI ÜLLE /1962

UIBONÕ NÄIOKÕNÕ

Või immä imäkeist
 sündü tälle tütärlats
 vell'õ ütäl — viska vette —
 sysar' saat' — sõkuq mutta —
 võsa käsk' viijäq võrõngohe
 sugu sund' suhuq saatma

või immä imäkeist
 — miä no tetäq kohe minnäq
 minnäq verdä vette viimä
 umma ojja uputama
 haug et tennüq hammökösõ
 kudanu kundsõni kõrigu —

või immä imäkeist
 jäi tä jyy perve pääle
 istõ iks maalõ imetämmä
 mätikohe mähkimähe
 jala kivvi tugõsi
 põlvõ põllu pindrehe

või immä imäkeist
 esi lausõ meelestäniq
 — ku seo kivi keerätelles
 ku seo hüdsik hõörätelles
 sõs maq küll vere vette vii
 uma karva kaivandohe —

või immä imäkeist
 egaq tu kivi keerähtelle-s
 egaq tuu hüdsik hõörähtelle-s
 ime verd vette vii-s
 kannä-s kapo kaivanduhe
 ime pand' uibos uja viirde

või immä imäkeist
 vislapuus pand' vii viirde
 perve pääleq pihlapuus
 määne kasvi uibo uja perve
 vislapuu vii viirde
 määne võsu võrõngohe

või immä imäkeist
 sai no uibu näio usku
 vislapuu näio verda
 keväjällä kuiosigi

sügüsellä häitsesigi
 talvõl mar' olõ minehtü

või immä imäkeist
 küleh täl kasvi makõq mar' aq
 makõq mar' aq mesits' auguq
 kiä maidsiq makõq mar' aq
 mesits' augaq tsalgotelliq
 nuuq ilolõ isosi

või immä imäkeist
 maitsja saie ilmaillos
 ilmaillos päävähallus
 istõ ilma veere pääle
 kulla kuu poolõ pääle
 poolõ ilma tä ilosti

või immä imäkeist
 müüdä sõidiq suurõq saksaq
 katõkeske kaubameheq
 — määne uibo uja veereh
 määne vislap vii man
 võtkõ vestoq löõgeq lastuq —

või immä imäkeist
 — võtku-i vestot löõgu-i lastot
 veri jääs vesto pääle
 valu vaiva ravva pääleq
 uibo um iks näio usku
 vislapuu iks näio verdä —

või immä imäkeist
 võtiq vestoq leiq lastuq
 jäie veri vestõq pääleq
 valu vaiba ravva pääleq
 veiq tõsõ liina lillipuu
 maasterahe mar' apuus

Kuldnaanõ. Kultainen, 1997

HIROHALL

Perremehel hopõn' kattõ
 leiko
 Ots' ma õkva tä huud rutas'
 leiko leiko

772 | KAUKSI ÜLLE /1962

joud´ korgõ kundi pääle
 koh ots kivvega kirätü
 ni hopõn tagasi oll´
 leiko
 — Hirokõnõ mu hal´kõnõ
 koh sa olliq mu hobõnõ —
 leiko leiko
 — Ma käve Jumaldõ sajah
 vaka peräh Marial —
 leiko
 — Miä sääl tetti
 kuis noid peeti —
 leiko
 — Koh oll´ puhm sääl pusõldi —
 koh oll´ mägi sääl maadõldi —
 koh oll´ talo sääl tapõldi —
 koh oll´ vesi sääl vereti —
 — Kas sinno kaarul söõdeti
 hää tåkona soeti —
 — Piidsolla minno soeti
 kõüdsellä pulmah peeti —
 — Kas sait andit hirokõnõ
 halkõnõ mu hobõnõ —
 leiko
 — Lakalõ sai linigu
 kabjulõ sai kapudaq —
 leiko leiko
 — Koh ummaq su andõ
 mu hobõnõ —
 leiko
 — Vaenõlats´ vainu pääl vasta tulli
 säläh hamõq käüssildä
 pallih jaloh linikuldaq
 leiko leiko
 timäle anni andida
 timä saiõ saajast saadu —
 leiko
 leiko

Kuldnaanõ. Kultanainen, 1997

KUUTÜTÄR

Uibust satas häiermit
 mino silmist pisarit
 Täämbä saiõ mina teedäq
 kohes matõt uma imä
 Sinnäq liiva kundi sisse
 kahisavvi puiõ man
 Tulli taaha uibu ala
 nigu uma imä manõq
 Uibust satas häiermit
 mino silmist pisarit
 Kasuimä minno pess
 viis´ kõrd pääväh vitsa and
 Näie kuukõist korgõh korgõh
 naksi tedä pallõma
 — Kuukõnõ kuukõnõ
 võtaq minno hinele
 Päivä tüütäs söömäldägiq
 ilda laulas joomalda
 Kuukõnõ kuukõnõ
 võtaq minno hinele —
 Nii ma isti uibu ala
 umma ello ikkõma
 Uibust sattõ häiermit
 mino silmist pisarit
 Kuukõnõ mino võti
 kygõ viipaarõga
 Sääl tä mino taiva nõsti
 viipangiq veeretasa
 Tsilka vett tä maaha-s ajaq
 kannipuid es unõhta
 Noq ma korgõh vett kannä
 inämb vitsa ma ei saaq
 Olõ-i uibut olõ-i ikku
 pisarit ei häiermit

Kuldnaanõ. Kultanainen, 1997

KULDNAANÕ

Puuq kulusõ velekene
 puuq kulusõ ragodõhgi
 Maaq kulusõ kündehti
 Kullaq kulusõ saistõhgi
 Saq naasõlda vanas lääat
 imändäldäq annat henge —
 — Tah um kor´at kolmõq kullaq
 eide kullaq taadi kullaq
 ja viil viie vele kullaq
 sysara kolmõq hõbõhõq
 sullõ naase võtmises
 imändä ehitämises —
 — Kos sa lääat kirvõs käeh
 kuut´ kura ola pääl —
 — Puust yks tulnuq naanõ tetäq
 taropakust tahvitsa —
 — Kos sa kullaq kos sa kullaq
 kos sa jätät hõbõhõq —
 — Kuld jääs kulmu pääle pandaq
 hõpõ kaalakõrrakõisis —
 — Mis puust mis puust velekene
 sina naasõ vällä raot —
 — Maq vaest tennüq pihlõst naasõ
 mar´apuusta tõsõpoolõ —
 — Võeh oeh aieh velekene
 Kuis sa kuis sa tuuga elät
 nõiapuu olt valinu
 Pihlõst võetas ossakõnõ
 kur´a kavvõh hoitmises
 Mar´apuust mar´akõnõ
 tõvõ äräq ajamises
 Saa-i nõiast kodoeläjät
 targast tarõ pidäjät —
 — Naist um tettü lepäst haavast —
 — Rämpsupuist maq ei tiiq —
 — Lepäst leplik
 haavast pehmeq
 kõost valgõ
 tammõst tahhe —
 — Hindäle rao —

Nii timä läts´ ja naase tekk´
 pihlõst uibust tsirelist
 Läts´ tä kullaga magama
 hõbõhõgaq hingämä
 Kuld palgõst pudõsi
 hõpõ kaalast kattõ
 Jäi uibunõ näiokõnõ
 pihlapuidsõ pihaga
 tsireliidsi jakkõga
 kyik üü olõq kõhiskõlli
 nõrgaq lavvaq nõrgahõlli
 sulispadjaq paugahõlli

Kuldnaanõ. Kultainen, 1997

KAVVÕDAH

Rannastõ Volli
 pääväraamadu perrä

Imä ae imä
 mu kurk um kuiv —
 — Juuq poig juuq
 ma tsäi tõi —
 — Imä ae imä
 piimä —
 — Poig tah
 parhillaq olõ-i —
 — Imä ae imä
 rasvaleibä —
 — Poig tah
 parhilla olõ-i
 Võtaq pliinega
 maas´kasahvt´ —
 — Imä tah um
 naid maas´kit
 ni kimmäst
 a kotoh oll´
 rasvaleibä
 tah mar´aq
 sorõhõmbaq
 a kotoh sei koorõga

774 | KAUKSI ÜLLE /1962

kurk um kuiv
 Imä mu kurk
 um kuiv
 Mul um halv —
 — Saq hingeldät
 vähämb targudaq
 Ma panõ viinasukaq
 lätt üle —
 — Säng sõit
 säng sõit
 ma vaest koolõ
 Imä kas minno
 nä pandva
 tsudsuhauda
 taigaan —
 — Mu poig
 koolgu-i
 mu poig
 mu poig
 sjoo muld
 uma olõ-i —
 — Imä ikku-i
 muld um muld —

Kuldnaanõ. Kultainen, 1997

LINDORAN TIMAHAVA SATTÕ

Päiv jäi pilve hillukõisi
 vihma udsut jällekeisi
 Laadõl kävvün läbi vettü
 turun tingin käüse tsilku
 Mille ilmakõnõ om nii undsõnõ
 kuis ta taivas täämbä sadunõ
 Mille Simmun timahva silda
 es tiiq Lindora kandin
 Meheq ütli et lüvväq kah
 sääntse ilmaga ei tahaq jah
 Naaseq mäргеq et takah ikk
 Taivaesä taa külä miist
 Mõtsa rakun puu ala q jäi

kolm latskõist ikma sai
 Taivaesä no hummogust ikk
 silmäviiga vetütäs meid
 Muidu Simmun Lindora laadus
 joba teile sillaq loi
 Ni lumõkas hallikas kirm
 joba kadaja helkäma lei
 Aga täämbä timä leinas
 seokandi maamiist
 Simuna kirvõs paukugi
 täämbä ei lüüq
 Muidu Simmun Lindora laadus
 joba teile sillaq loi

1998 *Nõsõq rõõmu mõrsija, 2001*

775 | MERCA /1965

MERCA

TÄDI LEENI

Miskit jääb me hingesoppi
ikka varjule.
Mäletan, kui tädi Leeni
läx kord marjule.

Pakkis suure tüki sinki
pruuni paberisse,
pani terve pätsi leiba
marjakorvi sisse.

Mina teadsin, metsas elas
Valter, Leeni mees,
sest et tema oli teenind
saxlaste armees.

& kui kommunisti-onud
said sest teada pärast,
tulid, viisid tädi Leeni
igavesex ära.

Ma ei julend pikka aega
minna marjule.

Hirmud jäävad hingesoppi
ikka varjule.

MercAmerka, 1989

KODUKASED

Astun raskelt üle luha.
Maas on kaste — märg & puhas,
jäljed kastes nagu lüngad,
vabarnaisse kasvand küngas...
Siin kord oli majaase.

Kodukased! Kodukased!

Juurte vastas värsked naadid,
tüve ümber okastraadid —
voorusvööna ümber piha —
kidad kinni valges lihas.
Neitsid noored, ihajased:
kodukased, kodukased.

Püssitoru rõhub selga.
Kurat, surma ma ei pelga!
Näed neid kaski nagu mina,
tunned seda taevasina,
sina, kes mind selga lased?
Kodukased. Kodukased.

Veri rohelisel rohul,
veri valgel kasetohul,
tüve küljes kuulitäkkes,
künka kõrval vanad äkkes...
Hommik peale valab vase.
Kodukased, koduka...

MercAmerka, 1989

776 | MERCA /1965

VARJUD

Lapsena uskusin sõna ja ilma,
 huviga vaatasin suhu & silma.
 Uskusin võrdsust & rahvaste sõprust,
 vihkasin USA-d, pomme & tõprust.
 Siis aga kuulsin, kui keegi kord karjus:
 “Must režiim on punase varjus!”
 Kokku varises maailmapilt.
 Leidsin, et õiglus on hinnasilt.
 Möödusid päevad, nädalad, kuud,
 nägema hakkasin mõndagi muud:
 mees ise verev, kuid tumedad varjud —
 must režiim on punase varjus.
 “Kuidas see nii?” ei mahtunud pähe.
 Karjusin ma’gi, et hääl oli kähe.
 Nähti, et iluga valet ei varja,
 väänati käsi & karati harja.
 Muldki kannab ju verevaid marju —
 must režiim on punase varjus.
 Aremad taltusid, julged jäid kaduma,
 pidime me’gi teo mõttetust aduma.
 Elada tuleb & pugema peab.
 Keel ütleb üht, kuid teist mõtleb pea.
 Elasin kuni hing mõttega harjus:
 must režiim on punase varjus.
 Endale hoian nüüd mõtted & teod:
 kõik, mis on vastane, surmatud eos.
 Säravail silmil söön antavaid komme,
 südames ihaates sõda & pomme.
 Punastel kõigil on tumedad varjud:
 must režiim on punase varjus.

*MercAmerka, 1989***SÄNGIPÜHAD**

Ma’i tundnud sinu vastu mingit iha,
 kui seisid keset tuba, rinnal käed.
 Su silmis vabisesid ahastus & viha,
 mis olex paigast liigutanud mäed.

777 | MERCA /1965

Me võtnud olime, vaist käskis ühte hoida.
 Ei kõigutand su pisarad & äng.
 Kui kestab pimedus & veel ei koida,
 siin seltskonnas saab mängitud 1 mäng.
 Me polnud lapsed tookord, polnud mehed —
 just kätte jõudnud oli puberteet.
 Meil' tundus siis, et nii meist saavad mehed,
 kui 'sängipühad' on kord maha peet'.
 Sa usu, et sind armastasin tookord,
 kuid poiste ees ei julend öelda ära.
 Ma ootasin & jõin... kui saabus mu kord,
 mis tarvis oli, auga tegin ära.
 Sa seina vahtisid, ei lausund enam sõnu,
 et ole palun hea & ära tee.
 Tõtt-öelda ma ei tundnud mingit mõnu,
 kuid poiste silmis olin täitsamees.
 Ei suutnud äkki vaadata su ihu.
 Toas hõljus ringi sigaretivina.
 Ma mõtlesin, et kõik on läinud nihu
 & sulle ümber panin voodilina.
 Sa lõpux olid omadega läbi
 & akna peale läxid öökima.
 Meil, poistel, hakkas äkki õudselt häbi,
 nii häbi, et võix lausa röökida,
 kuid vaikisime, saime järsku kainex —
 pea vajus rinnale & ölad lāngu.
 Me saime meestex, sina aga naisex...
 kuid läbi räpase & julma mängu.

*MercAmerka, 1989***ITKUD****I**

Mu kutt viidi tapiga kroonu
 & enam ma teda ei näinud.
 Kui nägin, siis oli koolnu.
 Ta olla Afgaanis käinud.
 Tinakirstus sealt koju toodi,
 öeldi: "Hukkus kui kangelane!"
 Kuid ordenit ometi voodi

778 | MERCA /1965

armsama asemele ei pane.
 & orden ei asenda last
 tema emale ammugi mitte...
 Mispärast küll ei saanud tast
 ühte surnult sündinud titte?

II

Mu poiss võeti sõjaväkke.
 Ehk ta küll Afgaanis ei olnud —
 polügoonil 1 kuul tabas tükke
 ... & enam tal ajusid polnud.

MercAmerka, 1989

LIBAHUNT

Ma jooxin meca.
 Et ei enam
 peax hoidma suud Su huulte ligi,
 et mitte lasta marus hinge pexta,
 qi sõõrmed qskilt haistavad Su higi.
 Nüüd luusin männiqis,
 mis ohutuina tunti,
 & murrann exind marjulisi salus.
 Ma rahuldann suurt halli isahunti
 ning laqn väeteid qcikaid mu jalus.
 Qid suveööl,
 mil künkail lõkkeid loidab
 vöi alla uttu vahib kaame qu,
 ma aralt niucudes siis ümber küla roidan,
 Su niudeid meenutades ropult õnnetu.
 & aimab süda —
 qskil teises laanes
 mind ocides Sa liigud samal ööl.
 Võib juhtuda, et kord veel kokq saame...
 Pea tasqs leivatükk & hoia pussi vöö!

Vana libu hommik, 1998

779 | MERCA /1965

VAMPIIR

Ma luude klõbinal keskõsi avan kirstu —
kell lööb kaksteist, mind läbib hõrras võdin.
Pealtnuule pool vean ninaaugud kirtsu:

Mus iha märatseb & mis ma vastu sõdin!

Näe, luude pääle kogub pruune laike,
kõik tolmuks tuhkund liha ühte liibleb,
mu nahk saab viimaks helesiidja laike,
ronkmusti juukseid tuulevinus siibleb.

Siis astun välja oma rõskest urkast.

Õõ vastu taevast peksab välgusambaid,
kõu kajatab, vihm murib parginurka.

Pea pööritab, keel silib silmahambaid.

Õös eksleja, sa kustutad mu kire!

Vihm surmab laterna... Ma ootan. Ainult tule!

Meil aega on, niipea veel kukk ei kire.

Mu kuju hetkeks lahvas taevatules.

Siis tajud pehmeid käsi, siidjaid huuli,
mu keha, katteks üksnes pahmak juukseid...

Taas välgusähvak! Kuumi kiretuuli
su kõrist uhkamas & erutusenuukseid.

Oo, kõri, kael! Nii erutav – elastne,
kuum keel kui tuleleek sest libisemas üle...

See tunne: vapustavalt tuttav, vastne.

Taas sähvatus & kõmin taeva süles.

Nii, nüüd see hetk! Mu huultel tuksleb miski —
too tuttav raksatus. Ah! Soonde puurdub hammas,
mees korra röögatab, (mul pole mingit riski)
siis pisut tõmbleb & jääb vait kui lammas.

Pulseerib keele pääle kleepuvsooljas maik —
see imeline nektar! — hõrk on iga piiskki.

Sa teadsid küll, et see on neetud paik,

Sa teadsid ju, kuid tulid! Tulid siiski.

Jäänd vaiki ilm. Must kadund kirk & kurjus.

Laip jahtub märjal lirtsataval teel.

Ma oma kongi poole vaarun — leebe, rahul, purjus.

Veel viimseid piisku huultelt noolib keel.

Vikerkaar 2001, 7

780 | MERCA /1965

SÜMFOONIA LUCIALE

Su auks, Lucia, ma orkestri sätin hääle.
 Siin annab avalöögi hästirihitud basstrumm:
 kõik miinipildujad, mis timmitud on läände.
 Lucia, kuuled, kuidas kaigub nende BUMM!
 Ma annan automaatidele sisse hääled —
 see on, Lucia, nagu viiuliteviis!
 Söösthüpetega rooman Sinu pääle.
 Ei saagi surma, kallis, & mis siis.
 Nüüd tuleb kuulipildujate *pizzicato!*
 Mul suurest naudingust saab kinni kiilund salv
 & õhus miljon rikoshetiritsikat on,
 kui timpanina mõirgab Kustav Carl.
 Ma salve vahetades jälgin libatähti,
 nood noovadena sähvatavad öös.
 Su pilti endas kannan nagu vähki,
 mis lakkamatult sisikonda sööb.
 Ma pole hea Su vastu, pole olnud iial,
 ei suuda kaunilt öelda, mida soovib kõrv.
 Ehk saab mu tundeist Sulle pildi viia
 sümfooniana kõlav massimõrv!
 Peast mängin maha sada viimast nooti,
 mu vastasel näos üllatus on suur
 Ta kergelt võbisedes jälgib hooti,
 kuis reastub rinnakorvi peale partituur.
 Kui kõigest hoolimata siiski saame lüüa —
 meid ootab surm või hädaabitapp,
 Su poole verisena rooman ma, Lucia,
 peos automaat & esmaabipakk.

Vikerkaar 2001, 7

781 | MERCA /1965

DON RAMON

Heiti Talvikut mälestades

Torm kui puudelatvu murrab vastu katust,
vennad roimarid siis peavad tema matust,
aga täna on me lõbumajal kinni uks:
täna, libud, joome ennast oimetuks!

Don Ramoni mälestame, röövliit julma,
tema matust peame täna nagu pulma.
Täna, õed, meid ehib pruudiloor,
valgeis vahupitsis tantsib iga hoor.

Don Ramon, kui elas, too vast oli mees!
Ema Loodus enam selliseid ei tee.

Tema embus oli nagu vangiraud,
tema pilk kui mustav põrguhaud,
põrguhaud, kus sulaväävliit kees!
Vaatas otsa, veri tardus sees,
veri tardus, leekima löi põu,
tema suudlus röövis viimse jõu.

Suudlus kuum kui kõrbepäikselõõm!

Iga hetk ta seltsis oli selge rõõm.

Tema naer, mis nakatavalt morn,
tema armusau kui kõrguv kellatorn!

Nüüd need anded pärrib vaglahord.

Nii kuis tahtis kohus, nõudis kord.

Kui tal kõri ümber kinni kukkus ling,
lõhki kärises me kalkund hoorahing.

Sinu matust pühitseme nüüd kui pulmi,
lauldes laule rõõmsaid, häbituid & julmi.

Sinu laiba tööme mustas pidutõllas.

Don Ramon, me kõigi lõpp on võllas.

Vikerkaar 2001, 7

782 | LIISI OJAMAA /1972

LIISI OJAMAA

WIIMASE ÕUKONNA WIIMANE BALL

Käib wiimase õukonna wiimane ball
wappub wana & warisew riik
me pea kohal taewas on lohutult hall
& talwiste tuhmide pilwede all
pexleb myyridel suupilliwiis
Ballaade on laulnud siin kiwide pääl
kuningannax kus jälle ta sai
ta wiinast & waledest kähisew hää
need laulud on tänini pooliti pääs
aga waldus on liigagi lai
On wäsinud otsmikul raske diadeem
palju sajandeid paljastab pilk
ta tagasi tuli et tantsida weel
kord kitsal & kahwatukiwisel teel
saatjax särawkylm laternawilk
On sattunud ballile tuttawaid häid
paisub painajax suupilli hyyd
siin ilmas nii wähe on kroonitud päid
kutsub katuselt kewade koiduaeg näiw
& sinna me läheme nyyd

1991–1992 *Myyrid & wärawad*, 1993

783 | CONTRA /1974

CONTRA

SINUGA REISILE

Sinuga Reisile sõitsime Rootsi
seilata tuli vaid jupike merd
lained löid hoolega laevale külge
vesi nii külm et tarretas verd
aga ei häirind see mitte üks sugu
meeletu õnn oli tabanud meid
tormid las möllavad ikka
meid lummas
hiljuti toimunud üksteise leid
Aunaste Mairele suurimad tänud
et suga samasse saatesse sain
nüüd seisan laevalael sina mu kaisus
Rootsi meid toimetab firma "Estline"
lähenedes su kaunile näole
nägin su silmis kui süttinuks tsäks
tahtsin just öelda et armastan sind ma
kui meie laevuke kummuli läks
vee alla kadusin — pinnale jõudes
üksinda tundsin end — otsisin sind
jalgida raske sest marutas meri
ebaühtlane oli veepind
kutsuti paati ma siiski ei läinud
sest et sind ju ei sisaldand see
istuda paadis kui sina ehk upud
ei tundund tõeline pääsemistee
kui tõstis laine mind kõrgele õhku

piilusid — sind kas ehk kuskil ei näe
kangestus keha ma enam ei tundnud
kes mulle ulatas toetava käe
teada sain ärgates Stockholmi haiglas
õnn oli lennanud käest nagu lind
auhinnast sain üsna tühise osa
olin küll Rootsis kuid mul polnud sind

1994 *Ohoh!*, 1995

784 | KIVISILDNIK /1964

KIVISILDNIK

AJAME VILJA MINEMA JA HAKKAME KOOS ELAMA

kuum edgar
poeedi unistus
savisaar
ajame vilja
minema ja hakkame
koos elama
et oleks õige armastus
milleks naised
selleks et sünniks
tütar ja hakkaks
kansänrõusist kuulama
me taunime kansänrõusist
selleks et nad
sinu elust totraid
mälestusi kirjutaksid
me häbeneme laanaru mälestusi

kuum edgar
poeedi unistus
savisaar
ajame vilja
minema ja hakkame
koos elama
et oleks õige armastus
minu armastus

sinu vastu on omakasupüüdmatu
sest sinu sperma
on haruldane asi
nagu kullast purki
villitud kokakoola
mida ei ole
igäühel pakkuda
ja mida ükski
laanaru
ei oska hinnata

kuum edgar
poeedi unistus
savisaar
ajame vilja
minema ja hakkame
koos elama
et oleks õige armastus
minu armastus
sinu vastu on
omakasupüüdmatu sest
ma ei taha sinult last
ja minu looming
on surematu
hakkame koos elama
minu pompöössetes teostes
elame igavesti

785 | KIVISILDNIK /1964

meri ja rüütel unustatakse
 meie lugu aga õpivad
 lapsed koolis pähe
 ja teevad vahetunnis järgi
 nii elame me igavesti koos
 kuum edgar
 poeedi unistus
 savisaar
 ajame vilja
 minema ja hakkame
 koos valitsema

Postimees 1996, 11.IV

KALEVIPOJA ARMASTUS

KALEVIPOEG JA TIBLA

Kalevipoeg tuli Narvast, lauakoorem seljas.
 Sirtsusoos on üks tibla Vanapaganaga
 kimbus ja palub Kalevipoega appi.
 "Mul koorem seljas, kuhu ma sind nüüd panen.
 Aga poe mulle püksi!" ütles Kalevipoeg.
 Tibla puged Kalevipoja püksi
 ja nüüd hakkas võitlemine
 Kalevipoja ja Vanapagana vahel.
 Mitu tosinat laudu peksis Vanapagan
 Kalevipoja seljas puruks.
 Võidulootust ei olnud tunda.
 Kalevipoeg näeb siili ja ütleb:
 "Tule sa'gi mulle appi!" Siil vastab:
 "Ega ma tibla ole, aga sa keera lauad serviti!"
 Kalevipoeg keeras lauad serviti
 Vanapagan peksis teda edasi ja varsti
 oli tal võit käes aga Kalevipoja
 lauad ei läinud enam puruks.
 Kalevipoeg sai nii kõva keretäie
 et ta kasukast olid järel ainult räbalad.
 Pükstel polnud aga häda midagi.
 Sellepärast andiski Kalevipoeg
 kasukajätised siili ümber katteks

786 | KIVISILDNIK /1964

ja tänutäheks hea nõu eest.
 Oleks andnud püksid ka aga
 ei tahtnud läbi küla koju minna
 palja persega, üleni sinikaid täis
 ja tibla harudevahel ripendamas
 nagu ei tea mis.

Vikerkaar 2003, 4–5

RAUDPEDEDE NUHTLUS

Ennemuiste ilmunud korra koledad
 raudpeded Harjumaale Kuusalusse.
 Kui mere äärest metsa sammunud,
 paistnud plekist nokkmütsid ja sarved üle metsa.
 Panemise ajal värisenud mets,
 liikunud pöösad. Korra hakanud
 raudpeded jalgadega kaapima.
 Tolm katnud sedamaid päikese kinni;
 inimestele jäänud hingamine raskeks.
 Koledad raudpeded tahtnud Kuusalu veed hävitada.
 Joonud kõigepealt Liivajärve tühjaks.
 Inimesed vaatavad pedede joomist pealt;
 ootavad, mil pervod lõhkevad.
 Ei piidritel vähematki viga.
 Sammuvad edasi Rummu järve niisama tühjaks jooma.
 Kuusalu elanikkudel hirm käes:
 joovad raudpeded järved tühjaks, kust siis vett saada?
 Ei muud, kui mehed kirved kätte,
 pedesid tapma.
 Sada meest sasivad pededel kõrvust kinni,
 tuhat kõrist. Peded raputavad korra.
 Nagu puulehed lendavad mehed
 raudväärakate küljest eemale kaugele.
 Peded vaatavad põrnitsedes meeste peale,
 vehkides ise Stokmanist ostetud asjadega.
 Meestel nagu tuli taga, kand ei kuule,
 mida jalg juhatab.
 Ei ole aega enne tagasi vaadata,
 kui padrik ees, pöösas taga,
 raudpeded viis versta kaugel.

787 | KIVISILDNIK /1964

Tülitsejad nagu tina tuhka kadunud,
ainult kirved vahivad veel liivalt pededele vasta.
Aa need ei karda kirveid; sammuvad julgelt edasi
Rummu järve tühjaks jooma.
Korruga Kalevipoeg teel pededele vasta.
Raudpeded tõstavad põrnitsedes stokmani märke Kalevipoja poole.
Enne veel, kui pedemehed suudavad vägilast lämmatada,
välgub ju mõök Kalevipoja peos.
Hoop tabab vanempede pead.
Uimaselt langeb trukkar maha.
Sedamaid Kalevipoeg — jalg pede turjale.
Uesti välgub mõök.
Nagu kapsapea varre otsast
veereb pedeka pea kehast eemale.
Mõök silmapilguga pede elu lõpetanud.
Kalevipoeg arvab: siit saab liha enesele,
saab suntidele, santidele.
Võime kas nädalate kaupa liha süüa.
Tahab pedel nahka seljast nülvida.
Pedekari paneb kiunudes minema.
Aga mida nülid! suur raudpede silmapilguga kivistunud.
Kivimürakana poistepilastaja praegu alles
Kuusalus Kaberla küla ligidal näha;
kivistunud pea kehast pisut kaugemal.
Kuusalu elanikud kutsuvad kivimürakat
veel meie päevil Kalevipedeks.
Pedede tühjaks joodud järve ase versta poolteist kaugemal.
Seda järve aset hüütakse ka Kalevipedeks.

Vikerkaar 2003, 4–5

788 | AADO LINTROP /1956

AADO LINTROP

VEREKIVI

lõõmav küla jäi maha
metsa nad põgenesid
kaitse mind palus õde

veri on paksem kui vesi

soosaarel onni tean
sinna me kahekesi
ära karda õeke

veri on paksem kui vesi

valvas vend kuni õde
ennast allikas pesi
hämarduma ju hakkas

veri on paksem kui vesi

äkki ta ümber relvis
võõrad on hulgakesi
palub — jätkke mind ellu

veri on paksem kui vesi

võtke mu õde orjaks
tööle tal lahtine käsi
minul laske minna

veri on paksem kui vesi

võtke tema ta suudlus
maitseb kui kärjemesi
minust pole teil lõbu

veri on paksem kui vesi

tapper lõpetas jutu
sääli kus õde end pesi
ruske kivirahn seisis

veri on paksem kui vesi

Sõnaresti, 2000

789 | WIMBERG /1979

WIMBERG

RALLI LÄBIB KÜLATEED!

Külateel mis toimub pull? —
Kinni sigullis on sigull!
Autodest, mis kihutavad,
öösse valgust vihutavad,
külatee on ummistund!

Vahin aknal, lummistund.

Täies hoos (ja vihast!)
kiiruskatset Ämbrast Mäosse
jälgides mul kiirusihast
pitser vajub näosse.

Kruusa lendab, vingu keeb —
ralli läbib külateed!
Änn!-änn!-änn! —
nii müristades,
kõrvakuulmist nüristades —
aga toites kiirusjanu! —
möödub autot järjepanu
üks,

kaks,

kolm,

neli,

viis!

Tekib vahe

sisse siis.

790 | WIMBERG /1979

Ja ongi tuledesäral
uued tulijad päral!

Nad läbi meie külatee
rasket rauda roolivad,
kurvid, mis kui kreeka e,
profilt välja voolivad!

Ahhh! — sää! toimus prohmkas! —
Selle piinliku ja tottra
tegi keegi kohmkas,
uhades me ottra!

Kuid —
kruus veel lendab, ving veel keeb —
ralli läbib külateed!

Tahan kõik selle jõu endasse imada,
et kord ka ise niimoodi kimada!

MAR/MAT, 2000

791 | HASSO KRULL /1964

HASSO KRULL

KONNAD

(aborigeenide lugu)

kui konnad
olid oma naistest ja õdedest tüdinenud
hüppasid nad vette
et hakata eraldi elama
vees oli mõnus
konnad sulistasid ringi ja
nilpsasid väikesi kalakesi sabast
õhtul tulid nad veest välja
“ma tunnen midagi,” ütles üks konn
“see läheneb lõunast
ja tuleb meie poole
aga seda ei ole näha”
konnad kuulatasid
ja pungitasid silmi
midagi polnud näha ainult tuul
sahistas ägedasti lehtedes
“mina olen mina,” ütles hääl
“ma tahan midagi süüa”
konnad andsid häälele natuke kala
ega näind kuhu see kadus
järgmisel õhtul
oli hääl jälle kohal
ta rääkis et on tulnud kaugelt
ja teinud ilmale tiiru peale
see asi

792 | HASSO KRULL /1964

ei meeldinud konnadele
 igaks juhuks
 püsisid nad vee ligidal
 kui mõnikord õhtuti
 miski näis liginevat
 ei jäänud nad pikalt ootama
 kas õhk täitub segase lobaga
 nüüd hüppavad konnad
 vette iga tuuleõhu peale
 vees ei ole ju kuulda
 arusaamatuid hääli

Kornukoopia, 2001

METAMORFOOSID (aborigeenide lugu)

päris alguses
 siis kui Suur Päikeseema
 oli teinud hommiku ja õhtu
 ja lubanud kastepeiskadel taevasse tõusta
 polnud olendid oma kujuga rahul
 mõned loomad nutsid
 et nad ei võinud lennata nagu linnud
 kalad olid tüdinenud
 alalisest vees sumamisest
 putukad keeldusid söömast oma toitu
 kõik sitikad-satikad soomuselised roomajad
 nahksed karvased ja sulelised
 neljajalgset kuuejalgset kaheksajalgset
 sajajalgset ja jalutumadki
 tahtsid hakata muutuma
 “hea küll,” ütles Päike
 ja laskis elukate vormi vabaks
 nüüd võis igaüks võtta
 omale meelepärase kuju
 maailma ema sai näha kummalisi imeloomi
 nii tuli ilmale kanguru
 kes kahel jalal keksib läbi õhu
 tulid kentsakas lendkoer naljakas nokkloom
 ja piraka nokaga pelikan
 mõni võttis suured sarved mõni saba

793 | HASSO KRULL /1964

mõned hiired tahtsid saada lindudeks
 ja nendest said nahkhiired
 hülgele ei meeldinud enam uidata
 mööda mägesid ja metsi
 ja temast sai karvane kala
 konnad võtsid kätte ja muutusid
 kõigepealt hulpivaks lõgaks
 siis said neist sabaga punktikesed
 ja lõpuks maal kargavad kühmud
 ujulestad varvaste vahel
 öökull tahtis suuri säravaid silmi
 millega näeks ka pimedas
 pärast seda ei näinud ta enam päeval
 ja pidi end peitma koopas või puuõõnes
 ta ei võind näha kiirgavat Päikeseema
 mõned putukad jäljendasid üksteist
 mõned kalad nägid välja nagu vetikad
 mõned sisalikud olid nagu kivipuru
 ja mõned maod nagu palgid
 olid ussid nagu lehed liblikad nagu õied
 kõik asjad olid läinud segamini
 ja elukatel polnud enam vahet
 nüüd pani Päikeseema taevasse Koidutähe
 ja Kuu kes sigitasid inimesed
 kes said pärast surma tähtedeks
 inimene pidi jääma muutumatuks
 ja valvama et teisedki olevused
 ei läheks jumalannast liiga kaugele

Kornukoopia, 2001

kui Manabožo
 oma onupojaga
 jõe äärde jõudis
 olid lohed
 juba surnud
 ja sirakil
 Manabožo sihtis
 noolega musta lohet
 ega tabanud

siis sihtis ta
 valget lohet
 ja mööda
 lohed kargasid püsti
 ja vesi jões
 hakkas tõusma
 maailma loomine
 oli alanud

Kornukoopia, 2001

794 | LOONE OTS /1965

LOONE OTS

TANNHÄUSER

Teel Wartburgi näen ma laulikut kaht.
Eks sõida seal Wolfram von Eschenbach.
Tal teinegi kõrval, kes võitnud taide:
peab ratsuteid Walther der Vogelweide.

Ei kiirusta nad, täis väarikust.

Neil jalad on mugavas säärikus,
vaid krutsifiks valgust kaelale kallab
ja sadulalt mantlid ripuvad alla.

Ja olgugi varsti võistlejad,
on kombed neil nõnda viisakad,
et tundmata kadedust, valehäbi
võistulaule nad seltsis mängivad läbi.

Need kiidavad naiste kaunidust
ja meeste vaprust, ja armastust
ja ülistavad ka Jumala linna
ja vaba ning võimsa Saksamaa pinda.

— Siis vaimustus valdab isandad
ja hiilgavad silmis pisarad,
et jõuaksid kõike õilsust kanda,
teineteisele käed on neil tarvis anda.

Nad headuse vaevad loominguks,
teist kiidavad ülemaks laulikuks,
kui äkisti keegi, kes nende taga,
neid katkestab kabjaplaginaga.

Must hobu lendab kui jahilind:
seal kihutab Tannhäuser, tulihing,

795 | LOONE OTS /1965

kesk õhtuhämarust tuule puutes
tal lehivad katteta niisked juuksed.

Tal kätes on kingitud sõrmused
ja hõbedast harf kullast võrgu sees;
kus kalliskivides sadulatutid
pistodaga mõök helgib vastakuti.

On armupandina nõiast kallis
ta kaelale sõlminud siidisalli
ning tasudes kümnist meelusele
hääļ kajab tal hümnist Venusele.

Tal joobunult silmad põlevad,
teised kõrvale tõmbuvad mõlemad,
et kõrgilt see kõlvatum kappaks mööda,
seitse aastat kes veetnud on häbitööga.

Nüüd laitvalt von Eschenbach vangutab pead,
ka Walther teeb sama, kuid kuulama peab,
sest raske on Ilu armastajale
kõrvu sulgeda mööduja muusikale.

Vasallina tunneb end kumbki mees
selle kõrval, kes patuselt kappab ees.
Too Venuse anniga taevast kõrgem,
kes tunnistab tõde, see end ei võrdle.

Elu ooperis, 2001